

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2017 30 stp
Handelshøyskolen

Medlemsutvikling i Norges Bondelag 1965-2016

Anne Aase-Mæland
Økonomi og administrasjon

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som den avsluttende delen av masterprogrammet i økonomi og administrasjon ved Handelshøyskolen - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Takk til min veileder Sigurd Rysstad for gode innspill underveis i prosessen og for at du satte av tid i de siste ukene før levering.

Takk til Andreas Lunder i organisasjonsavdelingen og arkivansvarlig Berit Johnsen i Norges Bondelag for hjelp med å fremskaffe materialet som denne oppgaven bygger på.

Takk til organisasjonssjef i Norges Bondelag Astrid Solberg som ordnet slik at jeg fikk kontor plass, kaffe og lunsj de gangene jeg var på hovedkontoret i Oslo for å lete opp og samle inn datamateriale til oppgaven.

Takk til pappa og mamma for idéer, innspill og diskusjoner, og spesielt til mamma for korrekturlesing. Deres innsikt og kunnskap om landbruksnæringen og Bondelaget har hjulpet mye.

Takk til min samboer for all støtte gjennom arbeidet med denne oppgaven.

Ås, 15.08.2016

Anne Aase-Mæland

Sammendrag

Selv om antall jordbruksbedrifter i Norge de siste 50 årene har sunket fra om lag 155 000 til 41 000, har Norges Bondelag hatt et relativt stabilt medlemstall i samme periode. Dette viser at organisasjonen har klart å tilpasse seg store endringer i omgivelsene.

Denne oppgaven er en casestudie av medlemsutviklingen i Norges Bondelag fra 1965 til 2016.

For å forstå hvordan Bondelaget gjennom tiden har klart å tilpasse seg trengs det et omfattende bakgrunnsmateriale om både eksterne og interne faktorer som har hatt innvirkninger på organisasjonens medlemsutvikling. Store deler av denne oppgaven omhandler det historiske bakgrunnsmateriale. Av eksterne faktorer er det blant annet er det sett nærmere på utvalgte forhold knyttet til strukturen i jordbruket og historisk viktige hendelser knyttet til norsk landbruk. Interne faktorer i Bondelaget er også undersøkt.

Oppgaven inneholder en omfattende gjennomgang av hvordan medlemstallet i Bondelaget har utviklet seg over tid. Denne gjennomgangen omfatter både organisasjonen samlet sett og på fylkesnivå. Analysedelen av oppgaven omhandler faktorer som har påvirket medlemsutviklingen i organisasjonen, og oppgaven avsluttes med en diskusjon rundt problem- og mulighetsområder knyttet til organisasjonens framtidige utvikling, samt noen anbefalinger.

Abstract

Although the number of farms in Norway in the last 50 years have been reduced from about 155,000 to 41,000, Norges Bondelag has had a relatively stable number of members in the same period. This shows that the organization has managed to adapt to major changes in the environment.

This thesis is a case study of membership development in Norges Bondelag from 1965 to 2016.

In order to understand how Bondelaget has managed to adapt over time, extensive background material is needed on both external and internal factors that have had an impact on the organization's membership development. Large sections of this thesis deal with the historical background material. External factors such as the structure of agriculture and historical important events related to agriculture in Norway. Internal factors in Bondelaget have also been investigated.

The thesis contains a comprehensive review of how the membership counts in Bondelaget has evolved over time. This review covers both the organization as a whole and at the county level. The analysis part of the thesis deals with factors that have affected membership development in the organization, and the thesis ends with a discussion about problem areas and opportunities for the organization's future development, as well as some recommendations.

Innhold

Forord.....	ii
Sammendrag.....	iii
Abstract.....	iv
1.0 Innledning.....	1
2.0 Problemformulering.....	3
3.0 Teori.....	5
3.1 Kort om organisasjoner.....	5
3.2 Organisasjoner i endring.....	5
3.3 Kontekstmodell – Medlemsutvikling i Norges Bondelag.....	6
4.0 Metode.....	8
5.0 Interne forhold – Norges Bondelag 1965-2016.....	10
5.1 Om Norges Bondelag.....	10
5.2 Medlemstilbud i Norges Bondelag.....	11
5.2.1 Medlemskontingent.....	11
5.2.2 Medlemskategorier og differensierte kontingentsatser.....	14
5.2.3 Medlemsfordeler.....	16
5.2.4 Medlemsverving.....	17
5.2.5 Medlemsundersøkelse.....	19
5.3 Medlemsutvikling i Norges Bondelag 1965-2016.....	20
5.3.1 1965-1969.....	20
5.3.2 1970-1979.....	22
5.3.3 1980-1989.....	25
5.3.4 1990-1999.....	28
5.3.5 2000-2009.....	30
5.3.6 2010-2016.....	32
5.3.7 Inndeling i medlemskategorier fra 2008 til 2016.....	33
5.3.8 Oppsummering.....	34
6.0 Eksterne forhold.....	35
6.1. Strukturen i landbruksnæringen.....	35
6.1.1 Jordbrukstillingen i 1959.....	35
6.1.2 Jordbrukstillingen i 1969.....	35
6.1.3 Landbrukstillingen i 1979.....	36

6.1.4 Landbrukstelingen i 1989	36
6.1.5 Jordbrukstelingen i 1999.....	37
6.1.6 Utviklingen fra 2000 til 2016.....	38
6.1.7 Oppsummering.....	40
6.2 Norges Bondelags støttespillere.....	42
6.2.1 Norges Bygdekvinnelag (NBK).....	42
6.2.2 Norges Bygdeungdomslag (NBU)	42
6.2.3 Andre organisasjoner som Norges Bondelag samarbeider med	43
6.3 Konkurrenten - Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS)	44
6.3.1 Om Norsk Bonde- og Småbrukarlag.....	44
6.3.2 Medlemsutvikling i NBS	44
6.3.3 Medlemstilbud i NBS 2017.....	45
6.4 Kort om forholdet mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag	46
6.5 Andre eksterne forhold	46
6.5.1 EF- og EU-avstemning.....	46
6.5.2 Grønn bølge og opptrappingsvedtaket i 1975	48
6.5.3 Årene etter 1975.....	49
6.5.4 1986-1996 Arbeiderpartiregjering og Landbruksminister Gunhild Øyangen.....	50
6.5.5 Regjeringsskifte i 2013	50
7.0 Analyse.....	51
7.1 1965-1969.....	51
7.1.1 Hovedmedlemmer	51
7.1.2 Familiemedlemmer	52
7.2 1970-1979.....	52
7.2.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1970-1979.....	52
7.2.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1970-1979.....	55
7.3 1980-1989.....	56
7.3.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1980-1989.....	57
7.3.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1980-1989.....	59
7.4 1990-1999.....	59
7.4.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1990-1999.....	59
7.4.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1990-1999.....	61
7.5 2000-2009.....	61

7.5.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 2000-2009	61
7.5.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 2000-2009.....	62
7.6 2010-2016.....	63
8.0 Diskusjon og anbefalinger	64
9.0 Kilder.....	68
10.0 Figurliste.....	73

1.0 Innledning

Selv om antall jordbruksbedrifter i Norge de siste 50 årene har sunket fra om lag 155 000¹ til 41 000, har Norges Bondelag hatt en relativt stabil medlemsmasse i samme periode. Eksistensgrunnlaget til Bondelaget er medlemmene som gjennom innbetaling av medlemskontingent står for over halvparten av inntektene til organisasjonen.

Norges Bondelag organiserer i dag over halvparten av landets bønder. Over tid har nedgang i antall bønder i Norge kombinert med relativt stabile medlemstall ført til at en økende andel medlemmene i organisasjonen selv ikke er aktive bønder. Noen tilhører samme hushold som en aktiv bonde, noen eier et gårdsbruk men lar andre drive jorda mens atter andre har en mer perifer tilknytning til landbruket.

En stor gruppe støttemedlemmer kan være en indikasjon på at organisasjonen har mange sympatisører utenfor landbruket, og en del av støttemedlemmene har kanskje planer om å bli aktive bønder en gang i framtiden. Mange støttemedlemmer kan slik sett være et tegn på at det kan være mulig for Bondelaget å kunne opprettholde sin sterke posisjon med en stor medlemsmasse og en stor organisasjonsprosent blant aktive bønder.

Jeg skal i denne oppgaven

1. Kartlegge medlemsutviklingen i Norges Bondelag de siste 50 årene
2. Lete etter årsaker til at Norges Bondelag har klart å opprettholde et relativt stabilt høyt medlemstall
3. Drøfte hvordan Norges Bondelag bør tilpasse seg framover for å sikre sitt eksistensgrunnlag og opprettholde sin sterke posisjon.

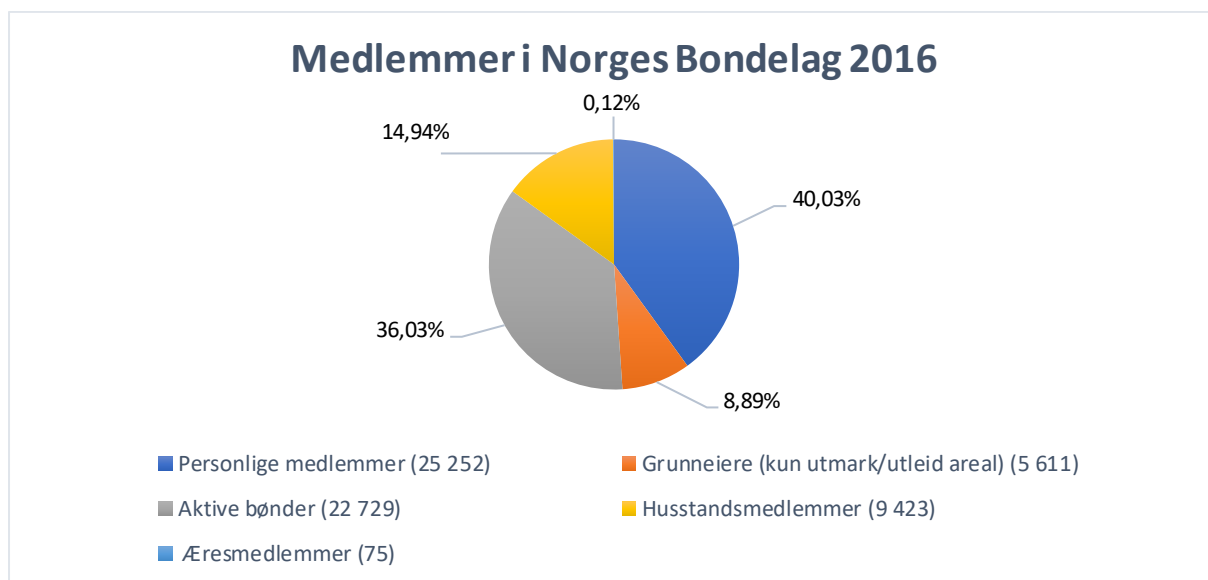
Oppgaven er bygget opp på følgende måte. Først redegjøres det for valg av problemstillinger som skal besvares i oppgaven. Deretter presenteres det teoretiske rammeverket som oppgaven bygger på. Teorikapittelet består av en kort innføring i organisasjoner på generelt grunnlag og hvordan organisasjoner endrer seg over tid som følge av påvirkninger internt og eksternt. Videre redegjøres det for valg av metode, utvalg av data, mv. I neste kapittel gjennomgås utvalgte interne faktorer i Norges Bondelag før kapittelet avsluttes med en gjennomgang av medlemstallene i organisasjonen de siste 50 årene. Deretter presenteres relevant historisk bakgrunnsinformasjon knyttet til eksterne forhold. Først tar denne delen for seg utviklingen i landbruket de drøyt femti siste årene. Deretter gis en kort innføring i Norges Bygdekvinnelag,

¹ 1959: 198 315 jordbruksbedrifter. 1969: 154 977 jordbruksbedrifter.

Norges Bygdeungdomslag og andre landbruksrelaterte organisasjoner som Norges Bondelag samarbeider med. Så skrives det litt om Norsk Bonde- og Småbrukarlag, og om forholdet mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag. Kapittelet avsluttes med en kort gjennomgang av utvalgte historiske hendelser som kan ha hatt en innvirkning på medlemstallet i Norges Bondelag. Analysedelen bygger på stoffet i kapitlene om interne og eksterne forhold og her presenteres ulike forhold som har påvirket medlemstallet. Slutt diskuteres ulike funn fra analysedelen. Underveis i diskusjonen identifiseres mulige problem- og mulighetsområder og basert på dette kommer jeg med noen anbefalinger om hva organisasjonen kan gjøre videre for å opprettholde et høyt medlemstall.

2.0 Problemformulering

I 2016 var det 41 064 jordbruksbedrifter i Norge. 38 976 av disse ble drevet av enkeltpersoner, mens de resterende 2 088 ble drevet av selskaper, institusjoner, ol.. Norges Bondelag hadde 63 090 medlemmer i 2016. Medlemmene kan deles inn i fem kategorier, og fordelingen var som følger;

Figur 1: Medlemmer i Norges Bondelag 2016².

Av denne fordeling kan man se at over halvparten av bøndene i Norge er medlem i Norges Bondelag. Det er også verdt å merke seg at andelen personlige medlemmer i Norges Bondelag høyere enn andelen aktive bønder. De som klassifiseres som «personlige medlemmer» er medlemmer som ikke eier eller driver gårdsbruk.

Det var medlemsfordelingen i Norges Bondelag som først gjorde at jeg ble interessert i å finne ut av hvordan organisasjonen har utviklet seg over tid, og hvilke hendelser og endringer internt i organisasjonen og eksternt som har påvirket dette. For å finne ut av dette skal jeg først kartlegge medlemsutviklingen i organisasjonen de siste 50 årene. Store variasjoner i klima og jordbunnsforhold i Norge gjør at premissene for å drive landbruk ikke er de samme i eksempelvis Finnmark som i Rogaland. Derfor undersøkes medlemsutviklingen på fylkesnivå for å se hvordan hvert enkelt fylke utvikler seg over tid.

I det videre skal jeg se nærmere på interne og eksterne forhold som kan ha påvirket medlemstallet i Norges Bondelag.

² Informasjonen er hentet ut fra medlemsregisteret til Norges Bondelag.

På bakgrunn av dette skal jeg drøfte hvordan Norges Bondelag bør tilpasse seg framover for å sikre sitt eksistensgrunnlag og opprettholde sin sterke posisjon. En slik drøfting må delvis ta utgangspunkt i antakelser om forventede endringer i organisasjonens omgivelser.

3.0 Teori

3.1 Kort om organisasjoner

Det finnes en rekke teoretiske definisjoner av hva en organisasjon er, fra de helt enkle til mer kompliserte. En relativ enkel forklaring er at «*organisasjon vil betegne et bevisst, stabilt og målrettet samarbeid mellom mennesker*» (Flaa et al., 1995, s. 13). Når Jacobsen og Thorsvik (2007, s. 13) omtaler en organisasjon som «*et sosialt system som er bevisst konstruert for å løse spesielle oppgaver og realisere bestemte mål*» er det basert på Etzioni (1982) sin definisjon av organisasjoner.

Selv om alle organisasjoner er forskjellige har de også noen fellestrekk. Organisasjoner har en formell struktur, en kultur og noen uformelle maktforhold, de er systemer der mennesker samhandler for å nå mål og løse oppgaver og de inngår i et sett med omgivelser (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 20).

Myers, Hulks & Wiggins (2012, s. 12) sier at en organisasjon vil forbli levedyktig så lenge interessentene har tro på at den er lønnsom nok til å være å stand til å operere innenfor den økonomiske rammen som er satt og at organisasjonen klarer å levere de produkter og/eller tjenester som er lovet, eller i det minste klarer å overbevise sine interessenter om at den skal klare det i nær framtid.

Organisasjoner kjennetegnes ved at de søker å oppnå sine mål ved å omforme ressurser til varer og tjenester. De ressursene en organisasjon har tilgang på kan deles inn i tre typer; materielle, finansielle og menneskelige. En kommersiell organisasjon vil selge varene og tjenestene de produserer/tilbyr for å oppnå sine finansielle mål, mens en frivillig organisasjon vil «omforme» ressursene til tjenester som skal komme brukerne til gode (Myers et al., 2012, s. 12).

3.2 Organisasjoner i endring

Organisasjoner opererer i et dynamisk miljø, og dette innebærer at både eksterne og interne endringer og hendelser kan påvirke organisasjonens levedyktighet. Mens kommersielle organisasjoner konkurrerer om å selge mest, konkurrerer interesseorganisasjoner seg imellom om blant annet medieoppmerksomhet. Uavhengig av hvilken type organisasjon man snakker om vil spørsmålene være de samme; Hvordan skal man forbli en levedyktig organisasjon når det skjer endringer både i og utenfor organisasjonen, og hvordan kan en organisasjon utnytte disse endringene til å utvikle seg og ikke bare overleve (Myers et al., 2012, s. 12-13).

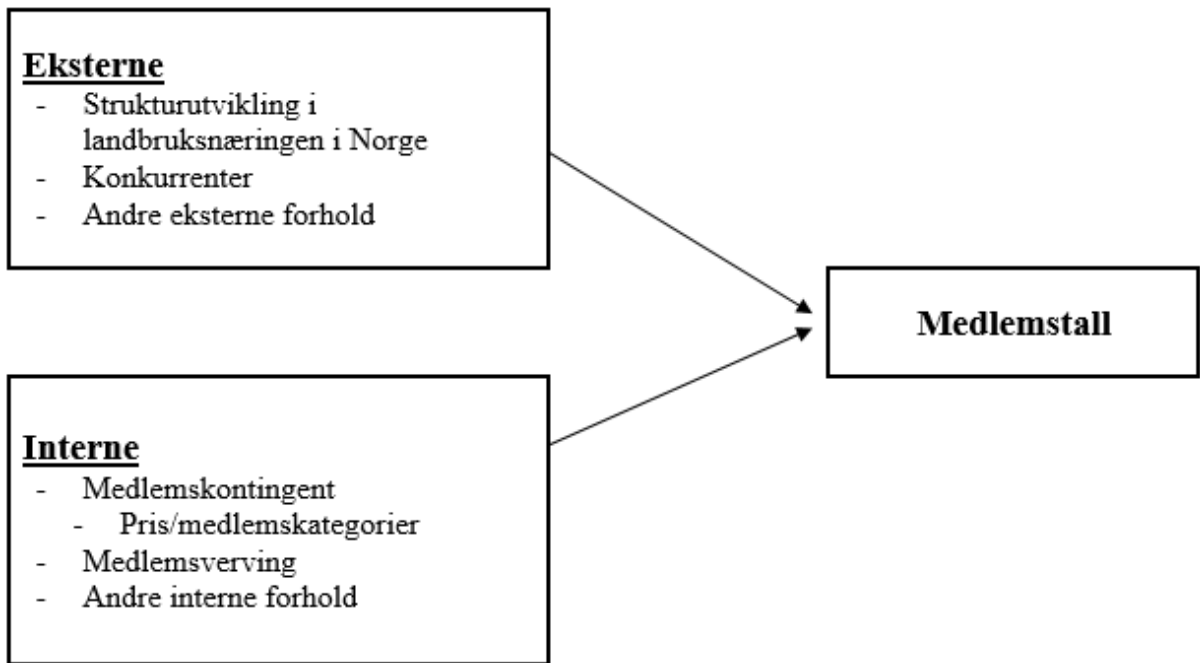
Dawson (1992)³ hevder at det finnes tre kilder til endring i en organisasjons ytre miljø. Den første er at partene i omgivelsene ikke er statiske. Dette innebærer at markeder, politikk, teknologi endrer seg, og dermed endrer også betydningen av deler av omgivelsene som kontrollerer disse elementene seg. Det andre som kan skje er at samhandlingsmønsteret med parter i omgivelsene kan endre seg (grad av samarbeid, kommunikasjon, konkurranse, osv.). Det siste som kan skje er at makt og innflytelse mellom organisasjonen og parter i omgivelsene kan endre seg (Myers et al., 2012, s. 15-16).

Indre faktorer som kan sette i gang endring kan også deles opp i tre. Nye mennesker i ledelsen kan være en faktor som fører til endring i en organisasjon. Årsaken til dette er at nye ansatte som kommer inn i ledelsen fra andre bransjer eller organisasjoner kan bringe med seg nye perspektiver. Det at man bytter ut folk i ledelsen kan også signalisere at det kommer til å skje endringer i organisasjonen. Vekst er den andre faktoren som kan være en driver for organisatorisk endring. Dette innebærer at når en organisasjon vokser vil det være behov for endring for at den skal tilpasse seg sin nye situasjon. En organisasjon kan også endre seg som følge av at den bygger opp og videreutvikler eksisterende ressurser, som eksempelvis omdømme og nøkkelpersoner i virksomheten (Myers et al., 2012, s. 25-32).

3.3 Kontekstmodell – Medlemsutvikling i Norges Bondelag

I denne oppgave skal jeg undersøke eksterne og interne forhold som har påvirket medlemsutviklingen i Norges Bondelag fra 1965 til 2016. Hvilke forhold som undersøkes nærmere framkommer i figur 2.

³ Basert på gjengivelsen i *Organizational Change* av Myers et al. (2012).

Figur 2: Kontekstmodell – Medlemsutvikling i Norges Bondelag

4.0 Metode

I denne oppgaven undersøkes det hvordan medlemstallene til Norges Bondelag har utviklet seg de siste 50 årene og hva som har påvirket medlemsutviklingen. Sammen med det teoretiske rammeverket danner funnene grunnlag for å drøfte hvordan organisasjonen bør tilpasse seg framover.

For å undersøke dette har jeg valgt å gjennomføre casestudie. På fagspråket kalles det undersøkelsesdesignet jeg har valgt for *unik case*. Dette undersøkelsesdesignet kan brukes når man ønsker å analysere hendelser i en historisk kontekst. I slike studier fokuseres det på det spesielle framfor det generelle, og målet er å tolke og forstå en case (Ringdal, 2013, s. 171). Det benyttes både kvalitative og kvantitative datakilder i søket etter svar på problemstillingene. Fordi oppgaven omhandler ett unikt case er ikke mulig å generalisere funnene som gjøres. Det er heller ikke formålet med denne typen undersøkelser (Ringdal, 2013, s. 171).

Store deler av dataene som presenteres er hentet fra Norges Bondelags årsmeldinger, referater fra årsmøter og møter i representantskapet og andre interne dokumenter og rapporter som er utarbeidet av organisasjonen. Første del av arbeidet med datainnsamling bestod av å innhente og systematisere informasjon om blant annet medlemstall i Norges Bondelag fordelt etter fylker i perioden 1965 til 2016. Videre ble annet relevant tallmateriale samlet inn og systematisert. Alt av tallmateriale som ligger til grunn for undersøkelsene som gjennomføres i oppgaven har blitt systematisert på en slik måte at jeg enkelt har kunnet se utvikling fra år til år og over tid. Denne prosessen var ganske tidkrevende da svært lite av materialet fra Bondelaget finnes elektronisk, og det har derfor vært nødvendig å gå gjennom papirversjoner av årsmeldinger, referater, mv. og registrere opplysningene manuelt. Det samme gjelder for blant annet statistiske opplysninger av eldre dato. Alle figurer som benyttes i denne oppgaven har jeg laget selv basert på informasjonen som er innhentet og systematisert. Ved å lage egne grafiske framstillinger har jeg kunnet tilpasse innholdet etter hva som er relevant for oppgaven.

Ved å samle inn og bearbeide store mengder detaljert informasjon om forhold i og utenfor Bondelaget kan man forvente å finne svar på en del av det som har påvirket medlemsutviklingen i organisasjonen. Av hensyn til tidsbruk og oppgavens omfang har jeg vært nødt til å sette noen rammer for hvor mye og hvilken informasjon som ligger til grunn for analysen som gjøres i oppgaven. Det kan derfor være faktorer som har påvirket medlemsutviklingen i Norges Bondelag som ikke er vurdert i denne oppgaven.

Av eksterne faktorer har jeg først valgt å se på hva strukturutviklingen i landbruksnæringen har hatt å si for medlemsutviklingen. Jeg har også sett nærmere på i hvilken grad Norsk Bonde- og Småbrukarlags oppslutning har påvirket Bondelagets medlemsutvikling. Det kunne vært interessant å gjennomføre en komparativ analyse av medlemsutviklingen i Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) og Norges Bondelag. Grunnet mangelfulle medlemstall i NBS, har ikke dette latt seg gjøre. Derfor har jeg valgt å se nærmere på om endringer i medlemstallet i Bondelaget kan forklares ved at det har skjedd endringer i NBS. Andre eksterne faktorer som er vurdert opp mot medlemsutviklingen er utvalgte hendelser knyttet til norsk landbrukspolitikk. De interne faktorene jeg har sett nærmere på er i hovedsak kontingentgrunlaget, medlemskategorier og betydningen av medlemsverving.

Analysen er gjennomført ved at det undersøkes om de utvalgte faktorene har påvirket medlemstallet. Styrken i denne analysen er at det gir dybdekunnskap om hvordan enkeltfaktorer har, eller kan ha, påvirket medlemsutviklingen i Norges Bondelag. Ulempen ved et slikt forskningsdesign er at det potensielle datagrunlaget er enormt stort, og at det derfor er faktorer som må utelukkes. Det er derfor en viss mulighet for at noen av funnene ikke viser ett helt korrekt bilde av hva som faktisk har skjedd, og dette er årsaken til at jeg er relativt forsiktig med å konkludere bastant på de funnene som gjøres. Selv om noen forhold må velges bort, mener jeg at forholdene som undersøkes i stor grad kan bidra til å forstå hva som har hatt innvirkning på utviklingen i medlemstallet i Norges Bondelag.

5.0 Interne forhold – Norges Bondelag 1965-2016

5.1 Om Norges Bondelag

Norges Bondelag (NB)⁴ ble stiftet i 1896 under navnet «Norsk Landmandsforbund» (Rovde, 1995). I dag er Norges Bondelag den største fagorganisasjonen for bønder i Norge (Norges Bondelag, 2017e). Organisasjonens formålsparagraf lyder som følger:

«Norges Bondelag har til formål å samle alle som er, eller kjenner seg knyttet til bondeyrket, fremme felles saker, trygge landbruket og ivareta bygdene økonomiske, sosiale og kulturelle interesser. Norges Bondelag er partipolitisk nøytralt og skal ikke yte økonomisk støtte til eller ta imot økonomisk støtte fra politiske partier. Norges Bondelag bygger på nasjonal og kristen grunn.» (Norges Bondelag, 2017c)

Årsmøtet er organisasjonens høyeste bestemmende myndighet. På årsmøtet behandles blant annet årsmelding, regnskap og medlemskontingent for det kommende året fastsettes. I tillegg behandler årsmøtet aktuelle saker som legges fram og velger tillitsvalgte til de øverste posisjonene i organisasjonen. Sammensetningen av årsmøtet består av utsendinger fra fylkesbondelagene, representantskapets medlemmer, fire utsendinger fra Norges Bygdekvinnelag (NBK) og fire utsendinger fra Norges Bygdeungdomslag (NBU) (Norges Bondelag, 2017c, s. 4-5).

Representantskapet i Norges Bondelag består av styret i Norges Bondelag, lederne i fylkesbondelagene, et medlem fra NBK, et medlem fra NBU og representanter fra 16 ulike landbruksorganisasjoner (en representant per organisasjon). Representantskapet skal behandle saker fra styret og andre innkomne saker som faller inn under representantskapets myndighet. Ellers skal representantskapet være et rådgivende organ for årsmøtet og styret i Norges Bondelag (Norges Bondelag, 2017c, s. 5-6).

Norges Bondelag ledes av et styre som står ansvarlig overfor årsmøtet for sin virksomhet og for forvaltningen av organisasjonens midler. Styret i Norges Bondelag består av totalt 12 medlemmer. Leder og 1. og 2. nestleder sitter i styret i kraft av sine verv og sju medlemmer velges direkte av årsmøtet i organisasjonen. De to siste plassene fylles av et medlem fra styret i NBK og et medlem fra styret i NBU.

⁴ I oppgaven brukes Norges Bondelag, Bondelaget og NB om hverandre om organisasjonen.

Ved utgangen av 2016 hadde Norges Bondelag over 63 000 medlemmer fordelt på 520 lokallag (Norges Bondelag, 2017g, s. 30). Alle fylker har egne fylkeslag, med unntak av Oslo der lokallagene er tilknyttet fylkeslaget i Akershus (Norges Bondelag, 2017a).

I 2016 hadde Norges Bondelag til sammen 118 ansatte fordelt på 107,9 årsverk. Over 50 av de ansatte jobbet på fylkeskontorene i organisasjon (Norges Bondelag, 2017g, s. 39).

5.2 Medlemstilbud i Norges Bondelag

5.2.1 Medlemskontingent

Medlemskontingenten i Norges Bondelag fastsettes hvert år på årsmøtet i organisasjonen (Norges Bondelag, 2017c). Hvilke prinsipper som har ligget til grunn for beregning av medlemskontingent i Norges Bondelag har endret seg over tid.

På 1960- og 1970-tallet ble kontingenten beregnet på grunnlag av tre deler:

- 1) Grunnkontingent
- 2) Arealavhengig kontingent
- 3) Skogskontingent

Fram til 1970 opererte organisasjonen med familiemedlemsskap og kontingenten var i perioden 1967-1969 på kr 5. Til sammenligning var grunnkontingenten for hovedmedlemmer på kr 30 og maksimumskontingenten var på kr 600 per hovedmedlem i samme periode⁵.

Som følge av endringene i Norges Bondelags Lover på årsmøtet i 1969, falt kategorien familiemedlemmer bort fra 1970 (Norges Bondelag, 1971, s. 34). For perioden 1970 til 1973 har det ikke vært mulig å fremskaffe detaljert informasjon om beregningsgrunnlaget for medlemskontingent i organisasjonen.

I perioden 1974 til 1980 ble kontingenten beregnet på følgende grunnlag. Medlemmer som forpaktet, bortforpaktet og eide og drev gård betalte en fast grunnkontingent. Medlemmer som eide og drev gården selv betalte full arealkontingent for dyrka jord, mens medlemmer som forpaktet eller bortforpaktet betalte halv arealkontingent. De som eide og drev egen gård og de som bortforpaktet betalte også skogskontingent. Ektefeller av medlemmer som nevnt over betalte en redusert kontingent. Medlemmer som ikke eide eller drev jord, hjemmeværende barn

⁵ Informasjonen er hentet fra referater fra årsmøtet og møter i representantskapet i Norges Bondelag fra 1966-1969.

av medlemmer som eide og drev jord, kårfolk og medlemmer av NBK og NBU (som ikke betalte arealkontingent) betalte også en redusert kontingent.⁶

På årsmøtet i 1980 ble det vedtatt nye prinsipper for beregning av medlemskontingent. Endringene kom som følge av en rekke klager på at prinsippene som hadde vært benyttet for å beregne kontingent fram til 1980 virket urettferdig og lite fleksibelt⁷. I 1980 ble det også åpnet for deling av kontingent mellom inntil fire medlemmer som var sammen om driften.

Prinsipper for beregning av kontingent som ble vedtatt i 1980 var delt i følgende fire deler:

- 1) Personlig kontingent
- 2) Arealavhengig kontingent for medlemmer som eier og driver jord
- 3) Produksjonsavhengig kontingent i henhold til produksjonsgrunnlaget
- 4) Utmarkskontingent for de som eier produktiv skog

Produksjonskontingenten ble beregnet etter arbeidsforbruk på bakgrunn av oppgitte dyretall og areal til planteproduksjon for salg. Fram til 1986 ble beregnet timeforbruk omgjort til årsverk og produksjonsavhengig kontingent var delt inn i beløpsgrupper etter antall årsverk. Systemet ble forenklet i 1986 slik at medlemmene kun oppga antall årsverk ved innmelding og ved endring i produksjon⁸.

Innføringen av personlig kontingent i 1980 betød at alle medlemmer betalte en lik sum for medlemskap i organisasjonen, og at reduserte kontingentsatser ble fjernet. Medlemmer som eide og/eller drev jord (og skog) betalte i tillegg kontingent etter hvor store arealer de eide/leide og hvor mye de produserte⁹.

Fra 1981 og fram til kontingentsystemet ble revidert på nytt i 1997 ble det kun gjort små endringer i prinsippene som lå til grunn for beregning av kontingent¹⁰. Etter at kontingentsystemet ble revidert på nytt i 1997 ble årsverksberegningen som måleenhet for arbeidsforbruk i jordbruket fjernet¹¹. Fra 1999 ble produksjonskontingenten beregnet på grunnlag av en produksjonsfaktor med tilhørende produksjonssats vedtatt av årsmøtet i

⁶ Kontingenten var lavere enn grunnkontingenten som de som eide og/eller drev jord betalte. Informasjonen er hentet fra referater fra årsmøtet og møter i representantskapet i Norges Bondelag fra 1973-1979.

⁷ Informasjonen er hentet fra «Kontingent- og ressursfordelingsutvalgets innstilling», s. 12 (Internt notat fra Norges Bondelag).

⁸ Informasjonen er hentet fra «Endring av kontingentsystemet. Rapport fra arbeidsgruppe 12.02.2004.», s. 5 (Internt notat fra Norges Bondelag)

⁹ Informasjonen er hentet fra referater fra årsmøtet og møter i representantskapet i Norges Bondelag i perioden 1980-1997.

¹⁰ Som fotnote 7.

¹¹ Som fotnote 8.

organisasjonen i 1998. Årsmøtet vedtok også at medlemmer under 26 år og fra og med 67 år skulle betale redusert kontingent¹².

1. januar 2003 ble Bondelagets Servicekontor AS etablert. Dette førte til en todeling i kontingenten ved at areal- og produksjonsavhengig kontingent gikk til Bondelagets Servicekontor AS mens personlig kontingent gikk til Norges Bondelag. Kontingenten til Bondelagets Servicekontor AS ble pålagt merverdiavgift, men ellers ble det ikke foretatt endringer i prinsippene for beregningen av medlemskontingent. Endringene var gunstige for medlemmene som betalte areal- og produksjonskontingent da ble hele kontingenten fradragsberettiget.

På årsmøtet i Norges Bondelag i 2006 ble blant annet følgende prinsipper for beregning av medlemskontingent fra 2007 vedtatt¹³:

- Medlemskategorien husstandsmedlem ble innført. Husstandsmedlem var knyttet til ordinært medlem og betalte redusert sats.
- Innføring av fast servicekontingent for alle som eier eller driver landbrukseiendom samt for selskaper uten jordbruksproduksjon.
- Kontingent for utleid areal ble fjernet fra beregningsgrunnlaget.
- Kontingent for landbruksbasert tilleggsnæring (kun i 2005/06¹⁴) ble fjernet fra kontingentberegningen.

Den eneste endringen som ble gjort i prinsippene for beregning av kontingent fra 2007 til 2014 var at årsmøtet i 2008 ga administrasjonen fullmakt til å innhente og bruke produksjonsopplysninger fra Statens Landbruksforvaltning til utskrivning av medlemskontingent fra 2009¹⁵. På årsmøtet i 2014 ble det vedtatt at NBU-medlemmer under 26 år skulle betale redusert sats for medlemskap i Norges Bondelag (lavere enn medlemmer under 26 år som ikke var medlem av NBU).

¹² Basert på informasjon hentet fra referatet fra årsmøtet i Norges Bondelag i 1998.

¹³ Fra referat fra årsmøtet i Norges Bondelag i 2006.

¹⁴ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag i 2004 og 2005.

¹⁵ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 2006 til 2013.

I 2017 beregnes kontingent i Norges Bondelag etter følgende prinsipper med tilhørende satser¹⁶:

PERSONLIG KONTINGENT TIL NORGES BONDELAG:

<i>Ordinær sats for medlemmer fra og med 26 år og til og med 66 år</i>	kr	890,-
<i>Redusert sats for husstandsmedlemmer</i>	kr	585,-
<i>Ordinær sats for medlemmer til og med 25 år og fra og med 67 år</i>	kr	585,-
<i>Redusert sats for NBU-medlemmer til og med 25 år</i>	kr	285,-

KONTINGENT TIL BONDELAGETS SERVICEKONTOR AS:

Fast servicekontingent

Fast servicekontingent for alle som eier eller driver landbrukseiendom	kr	530,-
Fast servicekontingent for selskap uten jordbruksproduksjon	kr	1150,-

Arealavhengig kontingent innmark, kr/da

Areal som disponeres i driften av bruket	kr	3,08
--	----	------

Arealavhengig kontingent utmark, kr/da

Øvre grense pr medlem 640,-	kr	0,765
-----------------------------	----	-------

<i>Produksjonsavhengig kontingent</i>	<i>Sats 2017 (kr)</i>	<i>Produksjonsavhengig kontingent</i>	<i>Sats 2017 (kr)</i>
Faktor 0,00-0,09	0	Faktor 2,51-3,00	3 541
Faktor 0,10-0,30	0	Faktor 3,01-3,50	3 597
Faktor 0,31-0,50	496	Faktor 3,51-4,00	3 799
Faktor 0,51-0,70	979	Faktor 4,01-4,50	4 001
Faktor 0,71-0,90	1 440	Faktor 4,51-5,00	4 202
Faktor 0,91-1,10	1 930	Faktor 5,01-5,50	4 489
Faktor 1,11-1,30	2 392	Faktor 5,51-6,00	4 694
Faktor 1,31-1,50	2 917	Faktor 6,01-6,50	4 762
Faktor 1,51-2,00	3 094	Faktor 6,51-7,00	4 832
Faktor 2,01-2,50	3 385	Faktor 7,01-9999	4 898

Maksimumskontingent	kr	8 000,-
----------------------------	----	---------

5.2.2 Medlemskategorier og differensierte kontingentsatser

Opp gjennom årene har Norges Bondelag hatt flere måter å kategorisere medlemmene sine på og organisasjonen har gjennom vedtatte prinsipper og satser for beregning av medlemskontingent åpnet for at andre enn aktive bønder som driver i jordbruksnæringen kan være medlemmer.

¹⁶ Informasjonen er hentet fra referatet fra årsmøtet i Norges Bondelag i 2016.

Fram til 1969 var det mulig å være familiemedlem i Norges Bondelag og 30 % av medlemmene på 1960-tallet var familiemedlemmer. De øvrige medlemmene ble fram til 1969 kalt hovedmedlemmer og var primært aktive bønder¹⁷. Fra 1970 ble medlemskategoriene hoved- og familiemedlemmer opphevet, og alle familiemedlemskap ble annullert. Organisasjonen hadde således kun en medlemskategori fra 1970 (Norges Bondelag, 1971, s. 34). For perioden 1970 til 1973 har det ikke vært mulig å skaffe detaljert informasjon om grunnlaget for beregning av medlemskontingent i Norges Bondelag. I perioden 1974 til 1980 hadde organisasjonen reduserte medlemssatser for ektefeller, folk som ikke eide eller drev jord, hjemmeværende barn av medlemmer som eide og drev gård, bortforpaktet eller forpaktet, kårfolk og medlemmer av NBK og NBU som ikke betalte areal kontingent¹⁸.

I perioden 1981 til 1998 betalte alle medlemmer personlig kontingent til NB, og medlemmer som drev og/eller eide gård med jordbruks- og skogsareal betalte i tillegg arealavhengig kontingent for jordbruksareal, utmarkskontingent for produktivt skogsareal og produksjonskontingent¹⁹.

Fra 1999 ble det innført lavere satser for personlig kontingent for medlemmer under 26 år og medlemmer over 66 år. Medlemmer under 26 år betalte en lavere personlig kontingent enn medlemmer over 66 år fram til og med 2006²⁰. I 2007 ble medlemskategorien husstandsmedlemmer opprettet, og personlig kontingent for husstandsmedlemmer og medlemmer under 26 år og over 66 år har fra 2007 til 2017 hatt lik sats (satsene har økt hvert år, men for det enkelte år har disse medlemmene betalt lik personlig kontingent)²¹.

Fra 2008 og fram til 2016 finnes det, med unntak av for 2010, detaljerte inndelinger på fylkesnivå av medlemmene i Norges Bondelag etter følgende medlemskategorier (Norges Bondelag, 2017b):

- Bruksmedlem (Aktive bønder og grunneiere)
- Personlige medlem (Personer som ikke har produksjonsinntekter eller eierinteresser)
- Husstandsmedlem (Ektefelle, samboer eller barn i samme husstand som bruksmedlem eller personlig medlem)
- Æresmedlem

¹⁷ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 1966 til 1969.

¹⁸ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 1973 til 1979.

¹⁹ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 1980 til 1997.

²⁰ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 1998 til 2005.

²¹ Basert på informasjon hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag fra 2006 til 2016.

Landbruksrelaterte selskap, samdrifter og selskap innenfor bygdeturisme og gardsmat samt selskaper som er medlemmer av Bondelagets Servicekontor AS klassifiseres som selskapsmedlemmer, men det er i denne oppgaven ikke sett nærmere på denne typen medlemskap (Norges Bondelag, 2017b).

5.2.3 Medlemsfordeler

Norges Bondelag har gjennom tiden hatt ulike fordeler å tilby sine medlemmer. I 2017 kan medlemmer i Norges Bondelag, i tillegg til å delta på ulike kurs som arrangeres i regi av organisasjonen på ulike nivå, benytte seg av følgende medlemsfordeler:

Agrol

Agrol A/S ble stiftet av Norges Bondelag og Norske Felleskjøp i 1993. Selskapet skulle i starten utvikle medlemsfordeler på kjøp av bensin og diesel (Norges Bondelag, 1995). Siden oppstarten har tilbudet av medlemsfordeler økt og Agrol markedsfører seg i dag som landbrukets fordelsprogram. Medlemmer kan blant annet få rabatter på drivstoff, telefon, strøm, byggevarer, bil, hotell, mm. Agrol har også avtale med Esso Energi AS og Circle K om hjemlevering av diesel til gårdstank (Norges Bondelag, 2017b; Agrol, 2017, 1. august).

Landkreditt Bank

I Landkreditt Bank får Bondelagsmedlemmene blant annet gode betingelser på lån og driftskreditt i tillegg til at banken har egne typer sparekontoer som er forbeholdt medlemmene i banken og Bondelaget. Fordelspakken fra Landkreditt Bank er utviklet i samarbeid med banken og Norges Bondelag (Norges Bondelag, 2017b; Landkreditt Bank, 2017, 1. august).

Forsikring

Nylig ble Bondelagets Personforsikringskontor opprettet i samarbeid med Landbruksforsikring AS. Personforsikringer som Bondelagsmedlemmer har tegnet i Gjensidige vil høsten 2017 overføres hit. Norges Bondelag og Gjensidige Forsikring har hatt et samarbeid i over 50 år. I dag får medlemmene i Norges Bondelag gode rabatter på de fleste forsikringene som Gjensidige tilbyr. Bondelagsmedlemmene får 16 prosent rabatt fra første forsikring, og rabatten øker desto flere forsikringer man tegner (Bondelagets Personforsikringskontor, 2017, 1. august; Gjensidige, 2017, 1. august; Gjensidige, 2017, 2. august).

Tun Media

Avtalen som er forhandlet fram mellom Norges Bondelag og Tun Media gir medlemmene 25-50 % rabatt på blader, aviser og annonser (Norges Bondelag, 2017f).

Bondebladet

Bondebladet er Norges Bondelags medlemsavis og medlemskap i Norges Bondelag inkluderer abonnement på avisen. Bondebladet har også en kollektiv abonnementsavtale med sju andre organisasjoner i Norsk landbrukssamvirke (Norges Bondelag, 2017b; Bondebladet, 2017, 1. august).

5.2.4 Medlemsverving

Det har gjennom årene blitt gjennomført en rekke vervekampanjer i Norges Bondelag. I det følgende presenteres hovedtrekkene i arbeidet med medlemsverving og utbredte detaljer om de enkelte vervekampanjene, med noen unntak, vil ikke bli redegjort for.

På siste halvdel av 1960-tallet falt medlemstallet i Norges Bondelag. Nedgangen i medlemstallet var relativt mindre enn antall bruk som ble lagt ned i Norge, og dette førte til at den relative tilslutningen til Bondelaget i perioden var økende. I perioden meldes det om stor aktivitet i mange lokal- og fylkeslag, og selv om det ikke direkte står skrevet er det rimelig å anta at mange i organisasjonen arbeidet med medlemsverving²².

I 1972 gjennomførte organisasjonen en vervekampanje som førte til at medlemstallet hadde en positiv utvikling fra 1971 til 1972. Det var spesielt fylkessekretærene i organisasjonen som var pådrivere for vervekampanjen (Norges Bondelag, 1973, s. 22).

I perioden 1973 til 1983 ble det ikke gjennomført noen større systematiske vervekampanjer i Norges Bondelag. Medlemstallet øker i perioden fra år til år med unntak av en liten nedgang fra 1972 til 1973 og fra 1973 til 1974²³. Hvor mye ressurser som ble brukt på medlemsverving i perioden varierte nok en del mellom de ulike fylkes- og lokallag. Trolig har omfanget av vervingsarbeidet vært avhengig av enkeltpersoners engasjement og interesse/mulighet til å drive med medlemsverving.

Årsmøtet i 1984 vedtok at det skulle settes av kr 300 000 til en medlemsvervingskampanje. Kampanjen ble gjennomført fra oktober 1984 til april 1985, og lokallagene fikk utbetalt kr 300 for hvert nettomedlem de fikk inn i denne perioden. I forbindelse med kampanjen ble det også utarbeidet en del vervemateriale fra sentralt hold, og en del fylker laget i tillegg eget

²² Basert på informasjon hentet fra årsmeldingen for Norges Bondelag for 1966/67, 1967/68, 1968/69 og 1969/70.

²³ Den grafiske framstillingen av antall medlemmer i kapittelet om medlemsutvikling i Norges Bondelag viser et fall i medlemstallet fra 1982 til 1983. Dette skyldes at framstillingen er basert på medlemstall per 14.04.83 for 1982 og per 02.01.84 for 1983. Sammenligner man de totale medlemstallene per 1. januar som er oppgitt i årsmeldingene for 1982/83 og 1983/84 viser disse en minimal oppgang fra 64 200 medlemmer per 01.01.83 til 64 214 medlemmer per 01.01.84.

vervemateriell med mer lokale innslag (Norges Bondelag, 1985, s. 55). Premieringsordningen for medlemsverving i lokallagene med kr 300 per netto nye medlem fortsatte i fram til 1988/89²⁴.

I 1989 vedtok årsmøtet å sette av en samlet sum i ekstra overføring til lokal- og fylkeslagene (tidligere hadde årsmøtet satt av en egen del til premiering for vervingsarbeid). Forutsetningene for at lokallagene skulle få tildelt midler var aktiv verveinnsats, stor aktivitet i de enkelte lag og andre tiltak som fremmer aktiviteten i lokallagene²⁵. I 1990 ble aktiv verveinnsats premiært med kr 100 per nye medlem. Vervearbeidet ble satt på dagsorden i flere fylkeslag og en gruppe fra sekretariatet la fram konkrete planer for vervearbeidet (Norges Bondelag, 1991, s. 39).

Premieringen til lokallaget på kr 100 per nye medlem fortsatte fram til og med 1997. Vervepremieringen ble økt til kr 200 i 1998 i håp om at dette skulle føre til økt verveaktivitet. Dette fortsatte fram til 2011 med unntak av i 2003 da vervepremieringen var på kr 400. I perioden ble det gjennomført ulike vervekampanjer i organisasjonen²⁶.

I 2001 gjorde Norges Bondelag i samarbeid med Nationens salgskontor et forsøk på profesjonell medlemsverving ved telefonoppringing i noen lokallag i Hedmark og Rogaland. Omkring 12 % av de som ble oppringt ønsket å bli medlem i Norges Bondelag. I Vestfold og i Møre og Romsdal forsøkte fylkeslagene å engasjere en eller flere til å foreta vervingsarbeidet og ververne var tidligere tillitsvalgte eller personer som kjente godt til arbeidet til Norges Bondelag. Dette viste seg å være mer effektivt enn telefonverving og i begge fylkene ønsket nærmere 25 % av de spurte å bli medlem (Norges Bondelag, 2002, s. 69).

Det ble i 2002 vedtatt en strategi for medlemsverving og målet var å oppnå en nettoøkning på 1 000 medlemmer. Lokal- og fylkeslagene ble jevnlig minnet på at medlemsverving skulle prioriteres og våren 2002 ble lokallagene oppfordret til å lage lister over potensielle nye medlemmer som skulle brukes under høstens vervekampanje (Norges Bondelag, 2003, s. 62-63).

Fra 2004 ble det opprettet verveutvalg i noen fylker som skulle følge opp lokallagenes vervearbeid. I perioden 2004-2011 ble det gjennomført systematisk telefonverving i alle landets fylker (noen utvalgte fylker per år), og jobben ble satt bort til et telemarketing-selskap.

²⁴ Informasjonen er hentet fra referater fra årsmøtet i Norges Bondelag og er basert på vedtak om tilbakeføring av kontingent til fylkes- og lokallagene fattet av årsmøtet i 1985, 1986, 1987 og 1988.

²⁵ Informasjonen er hentet fra referatet fra årsmøtet i Norges Bondelag – vedtak om tilbakeføring av kontingent til lokal- og fylkeslag 1990.

²⁶ Basert på informasjon hentet fra årsmøteterferater og årsmeldinger for Norges Bondelag i perioden 1990-2011.

Medlemsverving over telefon ga hvert år en del nye medlemmer, men antall nye medlemmer vervet på denne måten ble færre for hvert år man holdt på²⁷. I 2012 startet Norges Bondelag opp med SMS-verving, og i oppstartsåret kom det inn om lag 400 SMS-tips om potensielle medlemmer som ble fulgt opp av et telemarketing-selskap (Norges Bondelag, 2013, s. 53). SMS-verving blir fortsatt benyttet i dag, og potensielle medlemmer blir kontaktet raskt etter at vervetipset er sendt inn.

I 2004 ble det innført premiering av det lokallaget i Norges Bondelag som kunne vise til best ververesultat, og premien ble delt ut på årsmøtet i organisasjonen. Norges Bondelag kårer fremdeles årets lokallag, men nå spiller faktorer som godt organisasjonsarbeid, høyt aktivitetsnivå og synlighet også inn i tillegg til ververesultat.

I 2008 innførte organisasjonen også premiering av enkeltmedlemmer per nye medlem de vervet²⁸. I dag er vervepremien for enkeltmedlemmer et gavekort fra Felleskjøpet på kr 400 og en t-skjorte fra Norges Bondelag (Norges Bondelag, 2017d).

5.2.5 Medlemsundersøkelse

I 2012, 2014 og 2016 gjennomførte Norges Bondelag en omfattende medlemsundersøkelse som ble sendt ut til alle medlemmer i organisasjonen. Resultatene fra undersøkelsen gir en indikasjon på blant annet i hvilken grad medlemmene i organisasjonen er fornøyde med det arbeidet som gjøres i organisasjonen og hva de synes om medlemstilbudet. Noen av funnene i undersøkelsene benyttes i diskusjonsdelen av oppgaven.

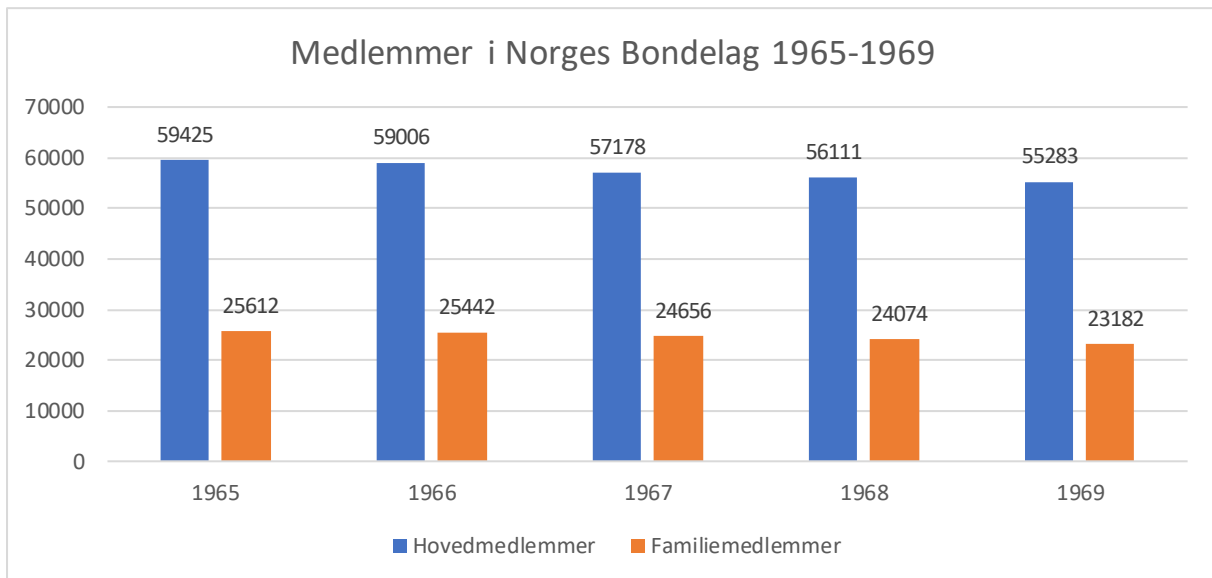
²⁷ Basert på informasjon fra årsmeldingene til Norges Bondelag for perioden 2003-2013.

²⁸ Basert på informasjon fra årsmeldingene til Norges Bondelag for perioden 2004-2016.

5.3 Medlemsutvikling i Norges Bondelag 1965-2016

I det følgende redegjøres det for hvordan medlemstallene i Norges Bondelag har utviklet seg de siste 50 årene fra 1965 til 2016 (selskapsmedlemsskap er utelatt fra denne gjennomgangen). Gjennomgangen er delt opp i tiår og tar for seg utviklingen i Norges Bondelag samlet sett og på fylkesnivå.

5.3.1 1965-1969

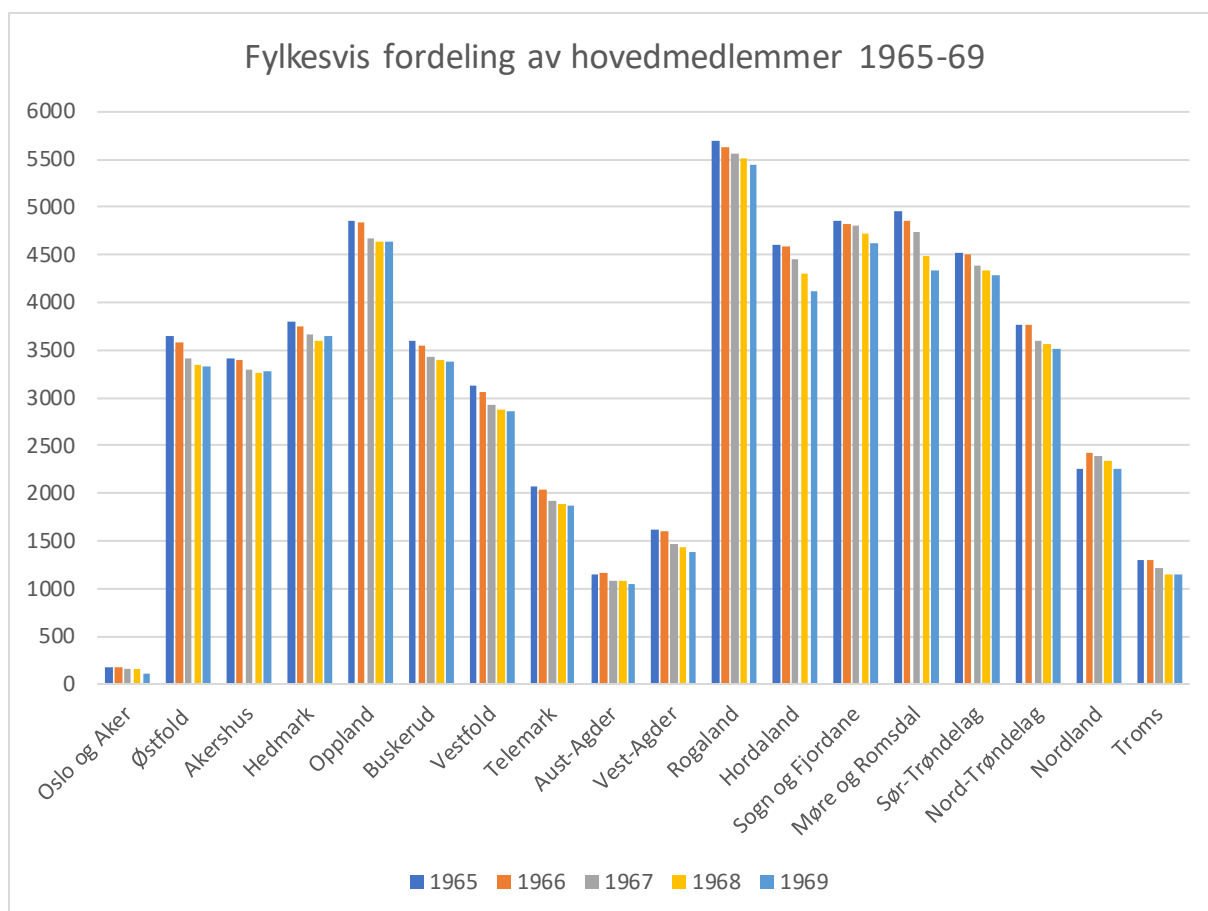

Figur 3: Medlemmer i Norges Bondelag 1965-1969²⁹

På 1960-tallet ble medlemmene i Norges Bondelag som tidligere nevnt delt inn i to kategorier; hovedmedlemmer og familiemedlemmer. Hovedmedlemmene var i hovedsak bønder som drev aktivt i landbruksnæring og gjennom hele 1960-tallet utgjorde de omtrent 70 % av medlemsmassen. Fra 1965 til 1969 minket antall hovedmedlemmer med 7 % og antall familiemedlemmer gikk ned med 9,5 % i samme periode. Dette utgjorde totalt en nettonedgang på 6 572 medlemmer.

Nedgangen i medlemstallet (spesielt antall hovedmedlemmer) på siste halvdel av 1960-tallet skyldes i hovedsak strukturrasjonaliseringen i jordbruksnæringen (Bondelaget, 1969, s. 17). Likevel fikk Bondelaget i perioden en økende andel av norske bønder som medlemmer (Norges Bondelag, 1970, s. 16).

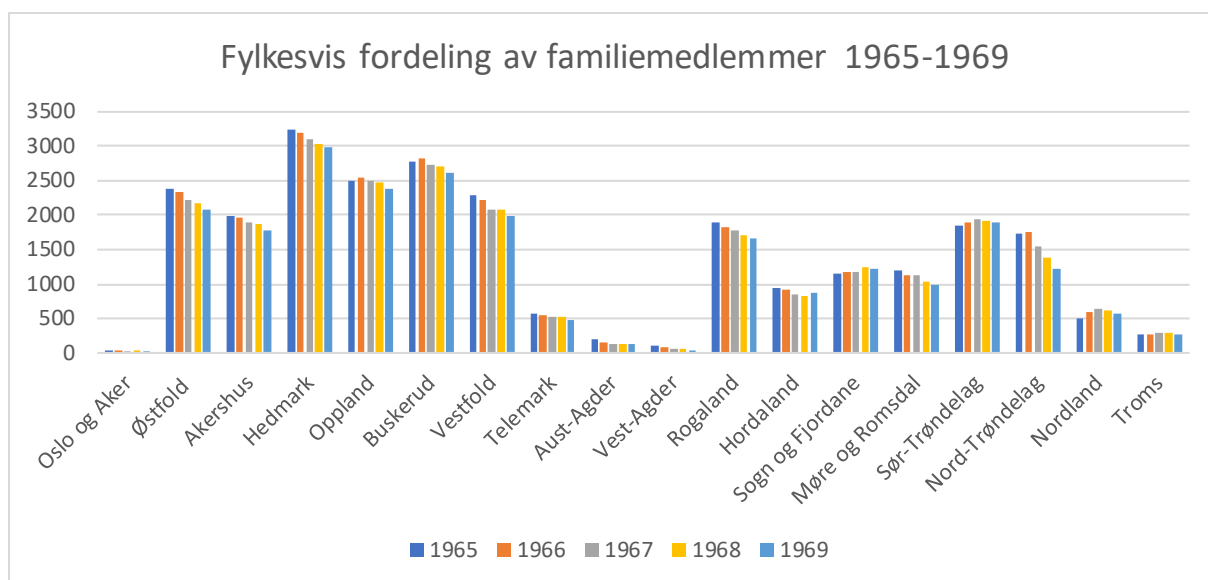
²⁹ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1966/67, 1967/68, 1968/69 og 1969/70. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt kontingent per 1/5 i påfølgende år. Eksempel: For 1965 – betalt kontingent per 1/5-66.

Figur 4: Fylkesvis fordeling av hovedmedlemmer i Norges Bondelag 1965-1969³⁰

Møre og Romsdal Bondelag hadde en nettonedgang på 628 hovedmedlemmer fra 1965 til 1969, og var det fylkeslaget som hadde størst nedgang i antall hovedmedlemmer. I prosent var nedgangen størst i Oslo og Aker Bondelag (34 %). Fylkeslaget var organisasjonens minste i antall medlemmer, og derfor fikk nedgangen på 59 medlemmer i perioden et stort prosentvis utslag. Nordland Bondelag var det eneste fylkeslaget som hadde en positiv utvikling i antall hovedmedlemmer fra 1965 til 1969, men økningen var kun på 7 medlemmer (0,3 %) (Norges Bondelag, 1967, s. 169; Norges Bondelag, 1970, s. 153).

³⁰ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1966/67, 1967/68, 1968/69 og 1969/70. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt inn kontingent per 1/5 i påfølgende år.

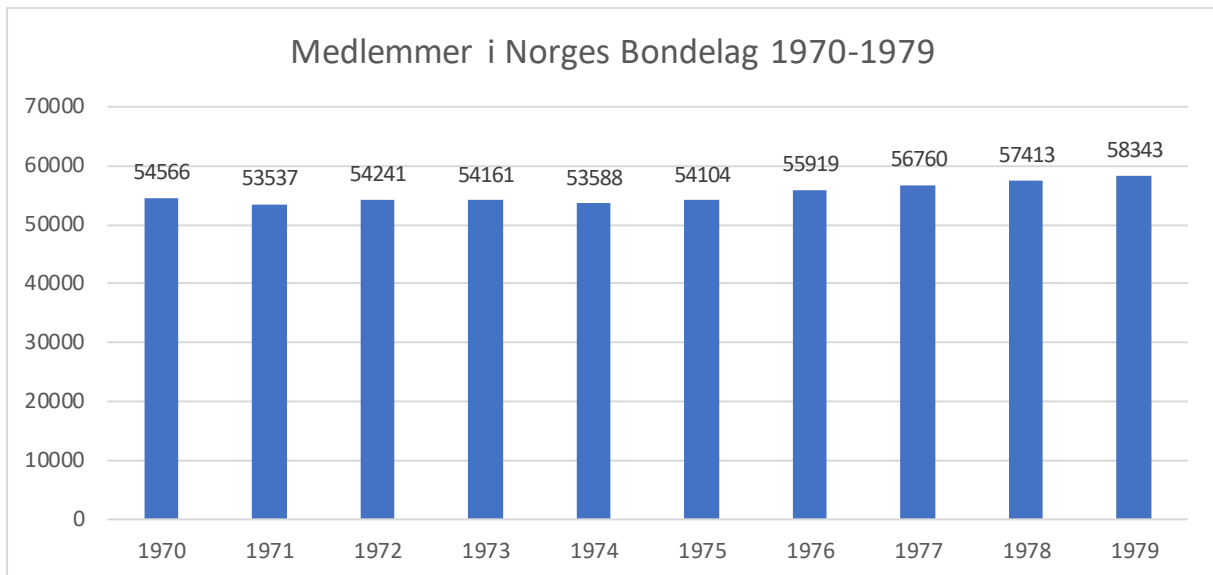
Figur 5: Fylkesvis fordeling av familiemedlemmer i Norges Bondelag 1965-1969³¹

Nord-Trøndelag Bondelag hadde størst nedgang i antall familiemedlemmer fra 1965 til 1969 med en nedgang på 505 medlemmer. Både Vest-Agder Bondelag og Oslo og Aker Bondelag hadde en prosentvis nedgang på over 65 %, men det høye prosentvise utslaget skyldes at begge fylkeslagene hadde relativt få familiemedlemmer. Sogn og Fjordane Bondelag, Nordland Bondelag og Sør-Trøndelag Bondelag var de eneste fylkeslagene som hadde en nettoøkning i antall familiemedlemmer i perioden. Sogn og Fjordane hadde størst økning i antall (78) og Nordland hadde størst økning i prosent (12,7 %) (Norges Bondelag, 1967, s. 169; Norges Bondelag, 1970, s. 153).

5.3.2 1970-1979

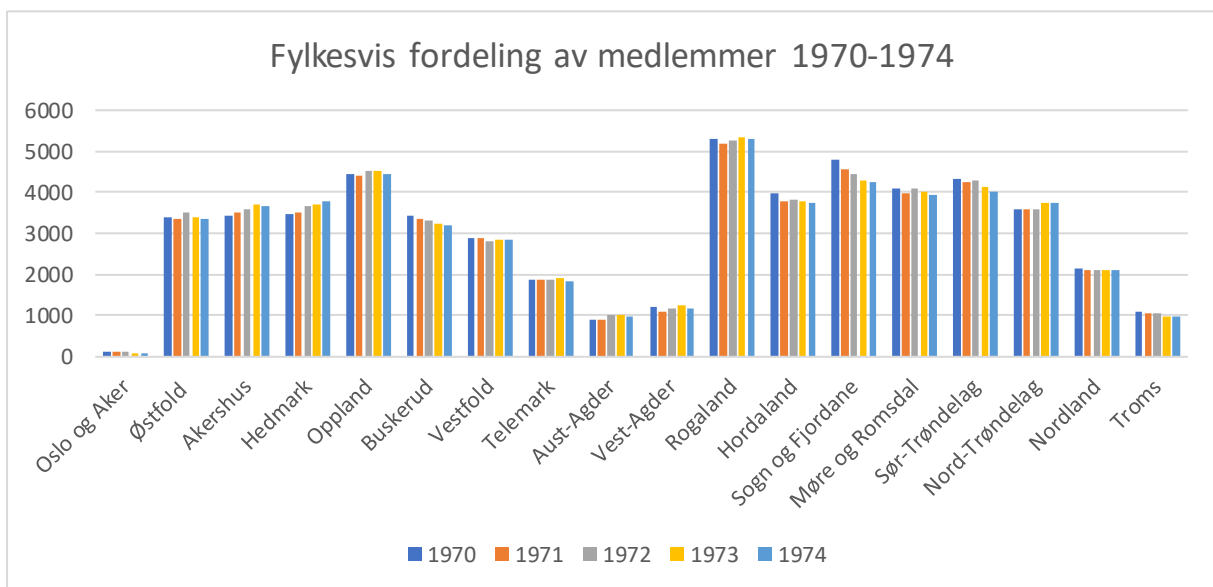
På årsmøtet i Norges Bondelag i 1969 ble det som nevnt vedtatt en del endringer i Norges Bondelags lover. En av disse endringene innebar at medlemskategoriene som hadde vært fram til og med 1969 forsvant og alle familiemedlemsskap ble annullert fra 1970. Fra 1970 hadde Norges Bondelag kun en medlemskategori (Norges Bondelag, 1971, s. 34).

³¹ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1966/67, 1967/68, 1968/69 og 1969/70. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt inn kontingent per 1/5 i påfølgende år.

Figur 6: Medlemmer i Norges Bondelag 1970-1979³²

I 1970 hadde Norges Bondelag 54 566 medlemmer. Om man ser dette i forhold til antall hovedmedlemmer i 1969 får man en nedgang på 717 medlemmer (1,3 %) fra 1969 til 1970. I perioden 1970 til 1979 hadde Norges Bondelag en nettoøkning på 3 777 medlemmer (6,9 %).

Figur 7: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1970-1974³³

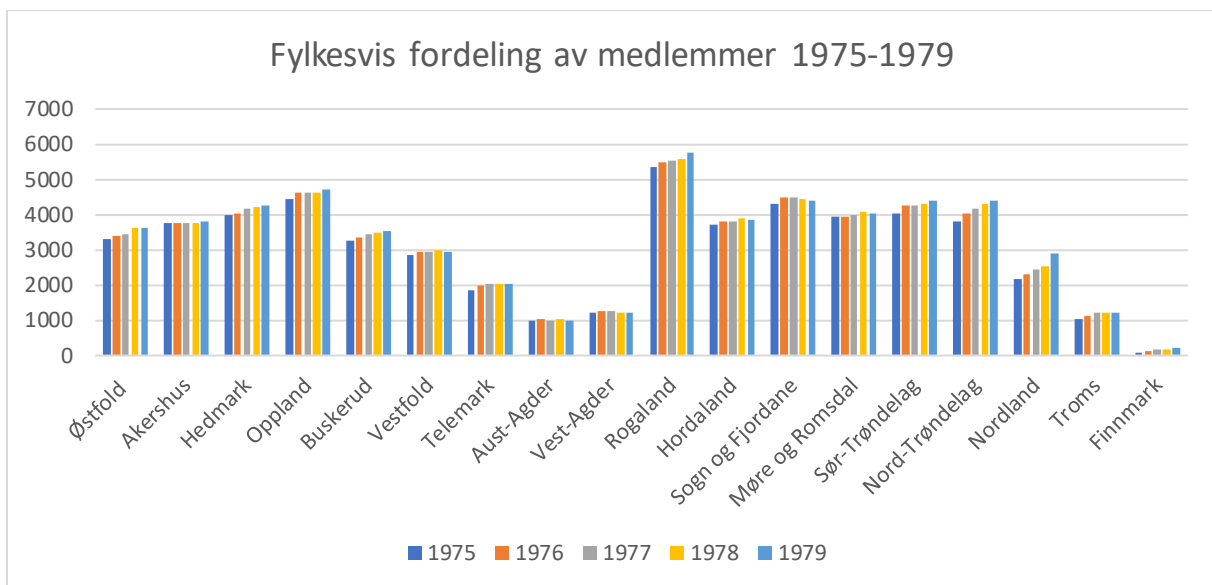
I perioden 1970 til 1974 hadde de fleste fylkeslagene en nettonedgang i antall medlemmer. Oslo og Aker Bondelag hadde størst prosentvis nedgang i medlemstallet på 21,8 %. Sogn og Fjordane Bondelag og Troms Bondelag hadde også en stor prosentvis nedgang i medlemstallet på

³² Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag fra 1970/71 til 1979/80. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt inn kontingent per 1/5 i påfølgende år.

³³ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1970/71, 1971/72, 1972/73, 1973/74 og 1974/75. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt inn kontingent per 1/5 i påfølgende år.

henholdsvis 11,3 % og 10,4 %. Fylkeslagene i Hedmark, Akershus, Nord-Trøndelag, Aust-Agder og Rogaland var de eneste som hadde en positiv medlemsutvikling fra 1970 til 1974. Både Aust-Agder Bondelag og Hedmark Bondelag hadde en vekst i medlemstallet på over 9 % i perioden, og Hedmark hadde også størst vekst i antall medlemmer (320). I Norges Bondelag samlet sett var det en nedgang på 1,8 % (978 medlemmer) fra 1970 til 1974 (Norges Bondelag, 1971, s. 221; Norges Bondelag, 1975, s. 238).

I desember 1974 ble Finnmark Bondelag organisert (Norges Bondelag, 1975, s. 20). Fra og med 1975 ble medlemmer som tidligere hadde vært tilknyttet Oslo og Aker Bondelag overført til Akershus Bondelag (Norges Bondelag, 1976, s. 211).

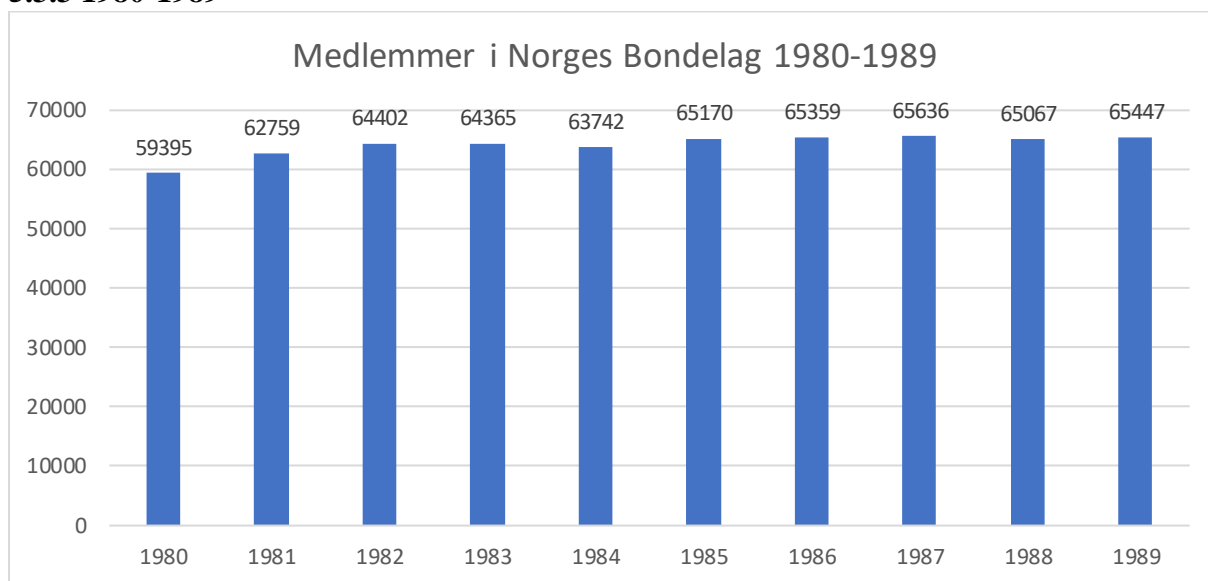
Figur 8: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1975-1979³⁴

Fra 1975 til 1979 hadde samtlige fylkeslag en vekst i antall medlemmer. Ser man bort i fra Finnmark Bondelag som ble tatt med i statistikken fra 1975 (og ender opp med en prosentvis medlemsvekst på 113,6 %), var nettoøkningen i antall medlemmer størst i Nordland Bondelag både i prosent (35,2 %) og i antall (759). Aust-Agder Bondelag var et av de mindre fylkeslagene i organisasjonen hadde lavest vekst med en økning på kun 0,1 % fra 1975 til 1979. Troms Bondelag var omtrent på samme størrelse som Aust-Agder Bondelag i antall medlemmer i 1975, men hadde til sammenligning en medlemsvekst på 17,7 % i perioden 1975-1979. Den prosentvise medlemsutviklingen var også svært lav i Akershus som kun hadde en økning på 0,7 % i perioden. I perioden 1975 til 1979 hadde Norges Bondelag samlet sett en økning i

³⁴ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1975/76, 1976/77, 1977/78, 1978/79 og 1979/80. Medlemstallene er basert på antallet som hadde betalt inn kontingent per 1/5 i påfølgende år.

medlemstallet på 7,83 % (4 239 medlemmer) (Norges Bondelag, 1976, s. 211; Norges Bondelag, 1980, s. 267).

5.3.3 1980-1989

Figur 9: Medlemmer i Norges Bondelag 1980-1989³⁵

I perioden 1980 til 1989 var nettoøkningen i det samlede medlemstallet i Norges Bondelag på 10,2 %. I 1980 regnet man medlemstallet basert på hvor mange som hadde betalt medlemskontingenten per 1. mai 1981. I perioden 1980 til 1984 varierer det noe på hvilken dato

³⁵ Rapportering av medlemstall på første halvdel 1980-tallet var lite konsistent. Totalt antall medlemmer for samtlige år er basert på en summering av antall medlemmer per fylke som er oppgitt i årsmeldingene. I det følgende redegjøres det for når medlemstallene i årsmeldingene er hentet ut fra registeret. Hvilke(n) årsmelding(er) for Norges Bondelag som tallene er hentet fra oppgis også.

1980: Per 01.05.81 (Årsmelding 1980-81).

1981: Per 31.12.81 (Årsmelding 1981-82).

1982: Per 14.04.83 (Årsmelding 1982-83). (Totalt antall registrerte medlemmer per 01.01.83 var 64 200 (Årsmelding 1982-83)).

1983: Per 02.01.84 (Årsmelding 1983-84). Samme tall oppgis å være per 31.12.83 i Årsmelding 1985-86. (Totalt antall registrerte medlemmer per 01.01.84 var 64 214 (Årsmelding 1983-84))

1984: Per 01.01.85 (Årsmelding 1984-85). Samme tall oppgis å være per 31.12.84 i Årsmelding 1985-86 og 1986-87.

1985: Per 31.12.85 (Årsmelding 1985-86 / 1986-87 / 1987-88).

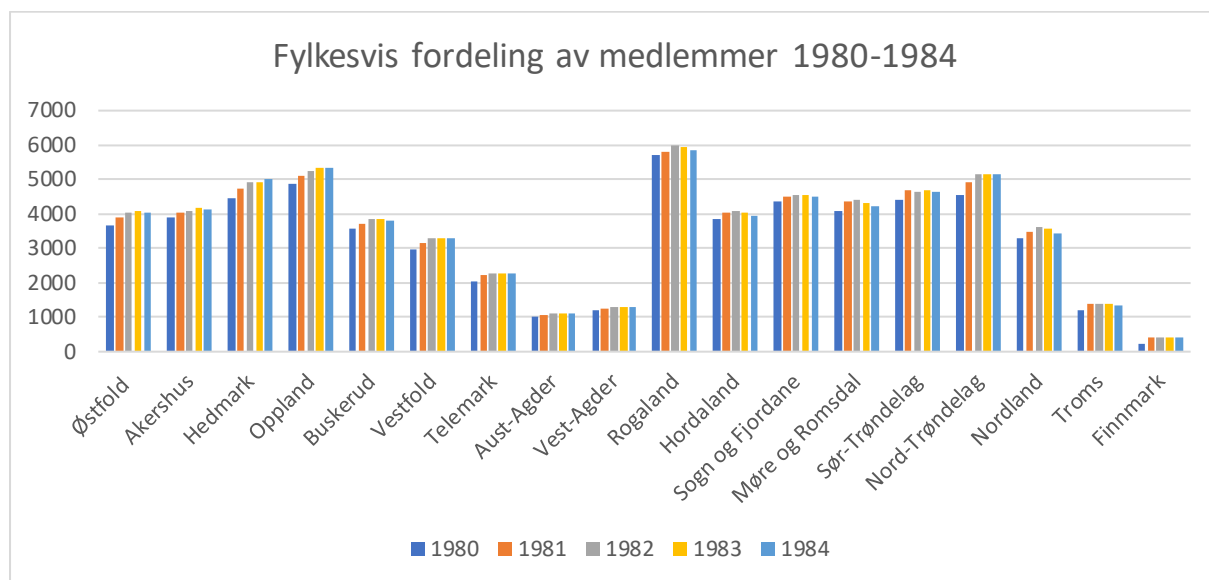
1986: Per 31.12.86 (Årsmelding 1986-87 / 1987-88 / 1988-89).

1987: Per 31.12.87 (Årsmelding 1987-88 / 1988-89 / 1989-90).

1988: I årsmelding 1988-89 oppgis 65 155 som totalt medlemstall per 31.12.88. Summerer man de fylkesvise tallene per 31.12.88 blir totalt medlemstall 65 069. I årsmelding 1989-90 / 1990-91 oppgis også 65 155 som totalt medlemstall per 31.12.88. Både årsmeldingen for 1989-90 og 1990-91 blir summen av de fylkesvise tallene 65 067 per 31.12.88 (Finnmark er korrigert ned med to medlemmer fra 282 til 280). Den fylkesvise fordelingen i årsmeldingen fra 1989-90 og 1990-91 legges til grunn for beregningen av totalt antall medlemmer i Norges Bondelag i 1988, da det antas at det totalt opplyste medlemstallet på 65 155 skyldes en summeringsfeil og at dette tallet er kopiert fra årsmelding 1988-89 til årsmelding 1989-90 og 1990-91.

1989: I årsmelding 1989-90 / 1990-91 / 1991-92 oppgis 65 454 som totalt antall medlemmer per 31.12.89. Den fylkesvise fordelingen av antall medlemmer er lik i alle tre årsmeldingene og summerer man denne blir totalt antall medlemmer per 31.12.89 65 447. 65 447 er senere brukt i statistikker som er utarbeidet av organisasjonsavdelingen i Bondelaget til bruk i årsmeldingen for 2016.

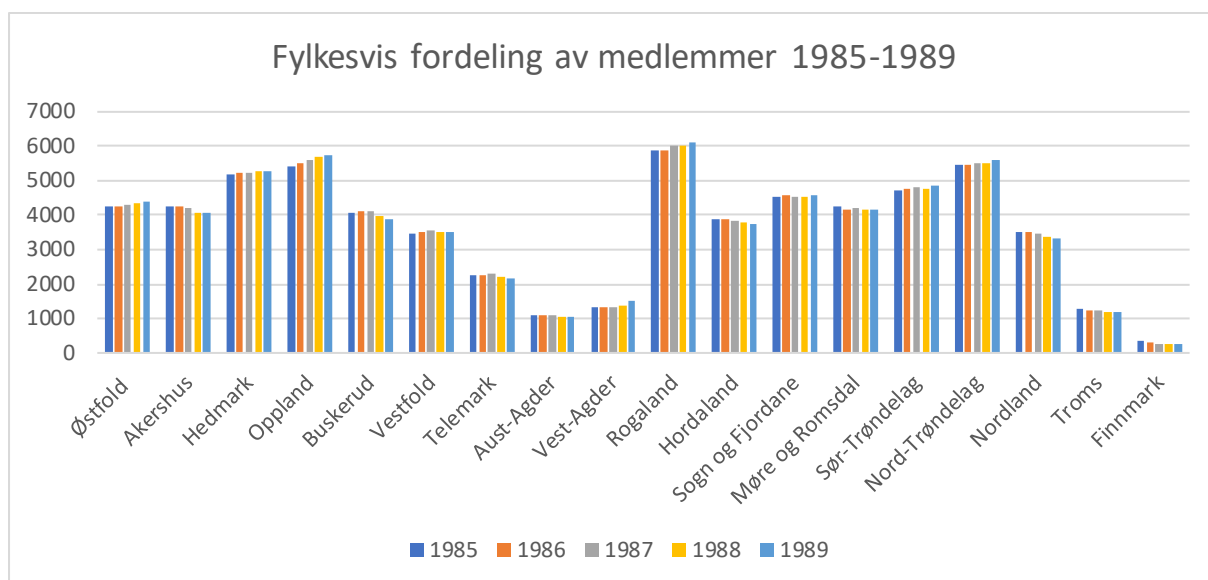
medlemstallene hentes ut fra medlemsregisteret, og dette er redegjort nærmere i fotnote 35. Fra 1985 og framover er medlemstallene per 31.12 for gjeldende år.

Figur 10: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1980-1984³⁶

Sammenligningen av medlemstallene for 1980 og 1984 er basert på medlemmer som hadde betalt kontingent per 1. mai 1981 for 1980 og antall i medlemsregisteret per 1. januar 1985 for 1984. For utfyllende informasjon se fotnote 35. Samtlige fylkeslag hadde en økning i antall medlemmer fra 1980 til 1984. Finnmark Bondelag hadde størst prosentvis økning på 92 % i perioden. Nord-Trøndelag Bondelag hadde størst økning i antall medlemmer (633) og nest størst økning i prosent (14 %). Hordaland Bondelag hadde lavest prosentvis vekst på 2,1 %. Vest-Agder Bondelag og Hordaland Bondelag hadde lavest vekst i antall medlemmer med en nettovækst på 80 medlemmer i perioden. Fra 1980 til 1984 hadde Norges Bondelag en medlemsvekst på 7,3 % (4 347 medlemmer) (Norges Bondelag, 1981, s. 314; Norges Bondelag, 1985, s. 268).

³⁶ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1980/81, 1981/82, 1982/83, 1983/84 og 1984/85. Se fotnote 35 for utfyllende opplysninger om hvilken dato tallene er hentet ut fra medlemsregisteret.

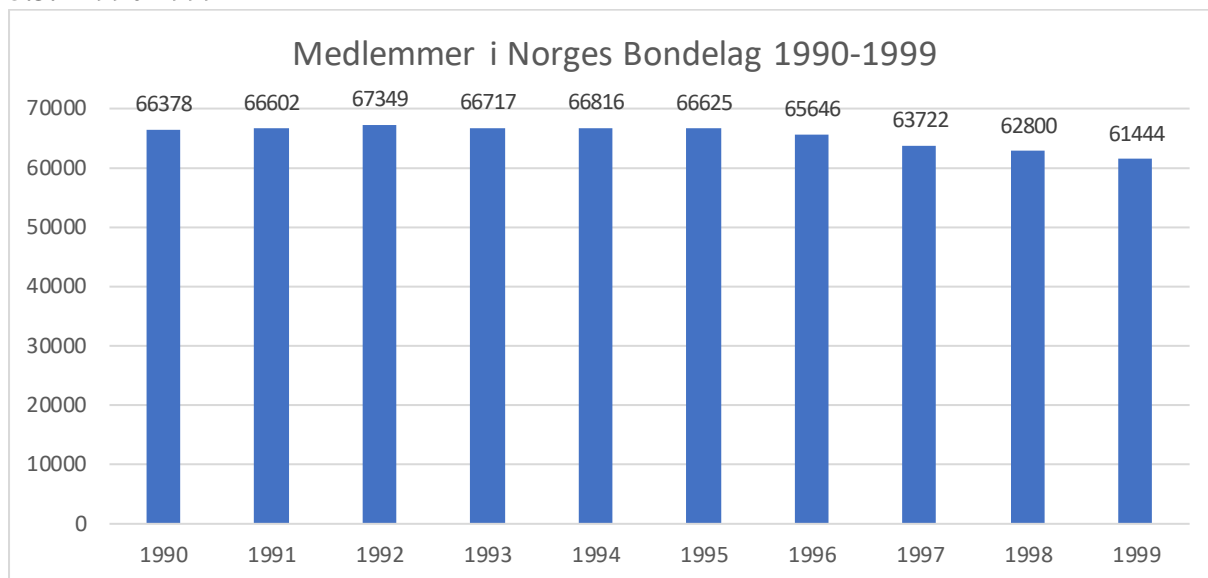

Figur 11: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1985-1989³⁷

Halvparten av fylkeslagene hadde en nedgang i antall medlemmer fra 1985 til 1989. Finnmark Bondelag hadde størst prosentvis nedgang på 25,1 % og Nordland Bondelag hadde størst nedgang i antall medlemmer på 187 medlemmer. Vest-Agder Bondelag hadde i perioden størst prosentvis nettoøkning i medlemsmassen på 12,6 % og Oppland Bondelag hadde størst nettoøkning i antall medlemmer på 357 medlemmer. Den totale medlemsveksten i Norges Bondelag fra 1985 til 1989 var kun på 0,4 % (277 medlemmer) (Norges Bondelag, 1986, s. 31; Norges Bondelag, 1990, s. 33).

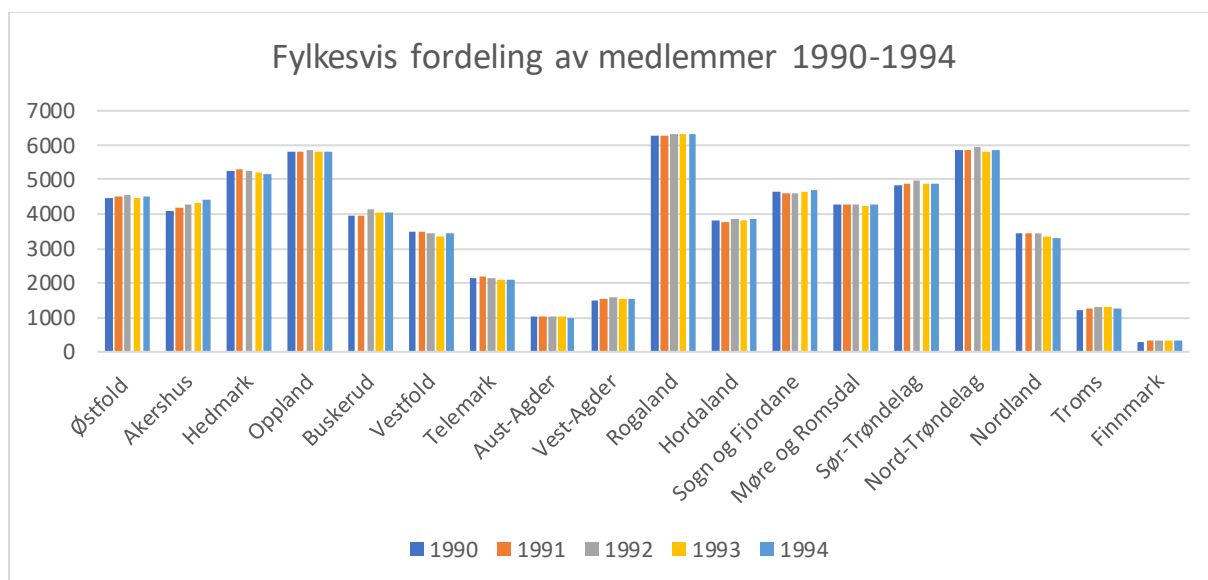
³⁷ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1985/86 1986/87, 1987/88, 1988/89, 1989/90, 1990/91 og 1991/92. Medlemstallene er per 31.12. for gjeldende år.

5.3.4 1990-1999

Figur 12: Medlemmer i Norges Bondelag 1990-1999³⁸

Nedgangen i medlemstallet i Norges Bondelag var på 7,4 % fra 1990 til 1999 (Norges Bondelag, 1991, s. 38; Norges Bondelag, 2000, s. 116).

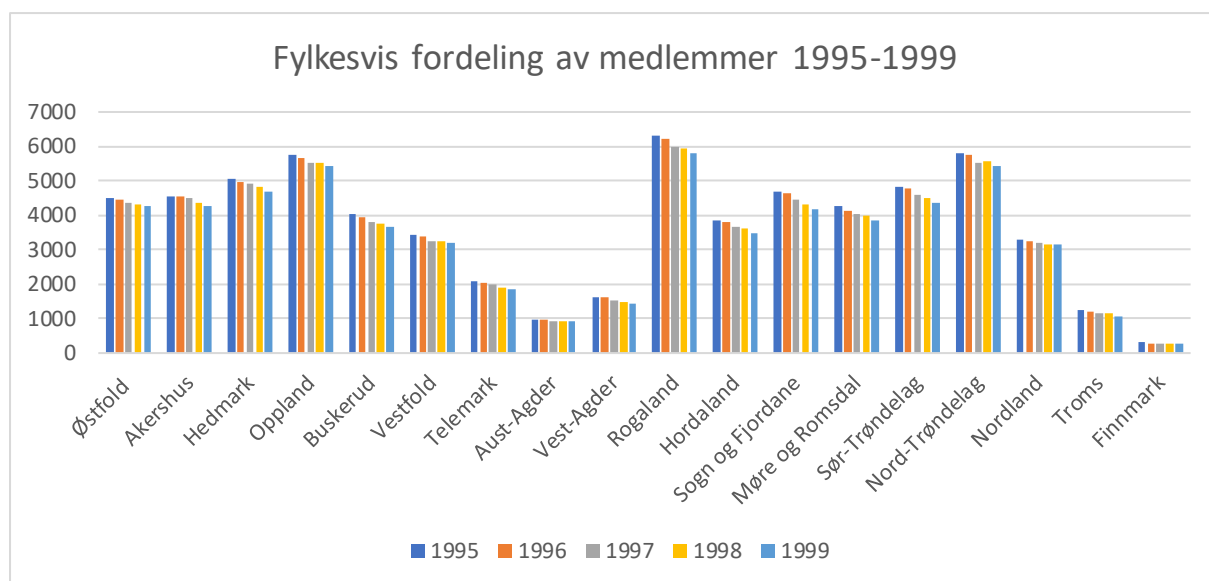
Figur 13: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1990-1994³⁹

Fra 1990 til 1994 var det kun Akershus Bondelag som hadde en markant vekst i medlemstallet på 7,6 %. Elleve andre fylkeslag hadde en liten vekst på mellom 0,2 % og 1,7 % i perioden, mens de resterende seks fylkeslagene hadde en liten nedgang i medlemstallet. Nordland

³⁸ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1990/91, 1991/92, 1992/93, 1993/94, 1994/95, 1995/96, 1996/97, 1997/98, 1998/99 og 1999/2000. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

³⁹ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1990/91, 1991/92, 1992/93, 1993/94 og 1994/95. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

Bondelag hadde høyest nedgang i antall medlemmer på 104 medlemmer og Aust-Agder Bondelag hadde størst nedgang i prosent på 3,12 %. I perioden hadde Norges Bondelag kun en beskjeden medlemsvekst på 0,7 % (438 medlemmer) (Norges Bondelag, 1991, s. 38; Norges Bondelag, 1995, s. 38).

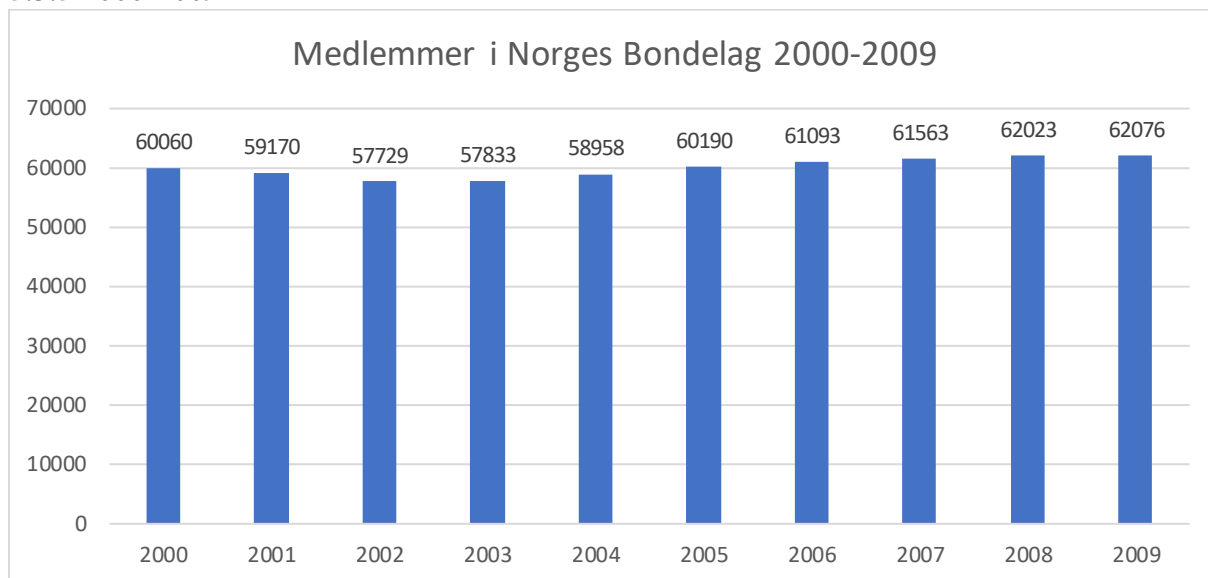

Figur 14: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1995-1999⁴⁰

Samtlige fylkeslag hadde en nettonedgang i medlemstallet fra 1995 til 1999. Nedgangen i antall medlemmer var størst i Sogn og Fjordane Bondelag, Rogaland Bondelag og Sør-Trøndelag Bondelag med en nedgang på henholdsvis 511, 498 og 458 medlemmer. I prosent var nedgangen størst i Troms Bondelag (13,5 %), Telemark Bondelag (11,7 %) og Sogn og Fjordane Bondelag (10,9 %). Finnmark Bondelag hadde lavest nedgang i antall medlemmer med en nedgang på 23 medlemmer og Nordland hadde lavest prosentvis nedgang på 4 % fra 1995 til 1999. I perioden sank medlemstallet i Norges Bondelag med 5 181 medlemmer og dette tilsvarer en nedgang på 7,8 % (Norges Bondelag, 1996 s. 42; Norges Bondelag, 2000, s. 116).

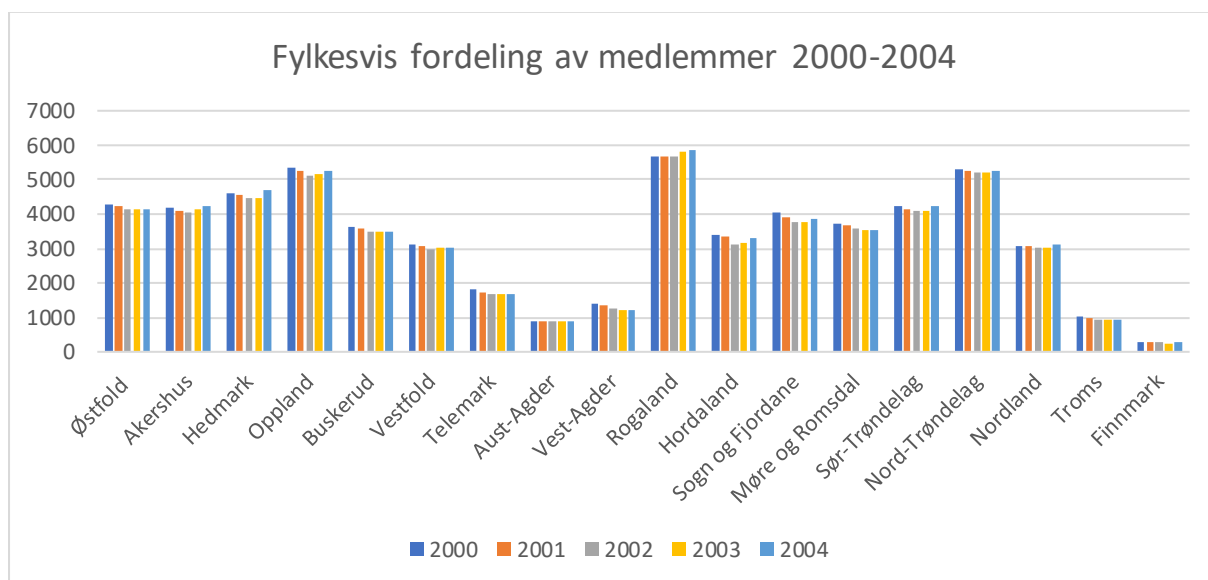
⁴⁰ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 1995/96, 1996/97, 1997/98, 1998/99 og 1999/2000. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

5.3.5 2000-2009

Figur 15: Medlemmer i Norges Bondelag 2000-2009⁴¹

I perioden 2000 til 2009 økten medlemsmassen i Norges Bondelag med 3,4 % (Norges Bondelag, 2001, s. 67; Norges Bondelag, 2010, s. 7).

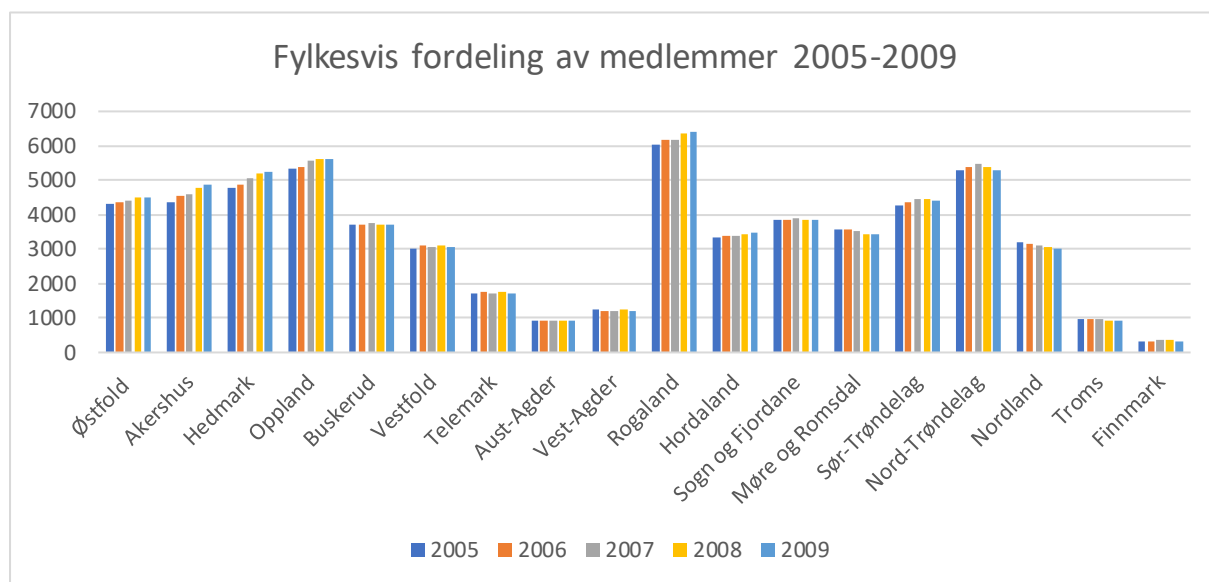
Figur 16: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2000-2004⁴²

Det var kun fem fylkeslag som hadde en nettoøkning i medlemstallet fra 2000 til 2004. Rogaland Bondelag hadde størst økning i antall medlemmer med en økning på 199 medlemmer og Finnmark Bondelag hadde størst økning i prosent på 7 %. I de fylkeslagene som opplevde

⁴¹ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 og 2009. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

⁴² Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag fra og med 2000/01, 2001/02, 2002/03, 2003 og 2004. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

en nedgang i medlemstallet var ikke nedgangen i antall medlemmer veldig stor. Møre og Romsdal Bondelag hadde en nedgang på 196 medlemmer og var det fylkeslaget som hadde størst nedgang i antall medlemmer. Det var kun Vest-Agder Bondelag og Troms Bondelag som hadde en nedgang på over 10 % i medlemstallet med en nedgang på henholdsvis 12,8 % og 10,9 %. Fra 2000 til 2004 var den totale nedgangen i medlemsmassen til Norges Bondelag på 1,83 % (Norges Bondelag, 2001, s. 67; Norges Bondelag, 2005, s. 110-111).

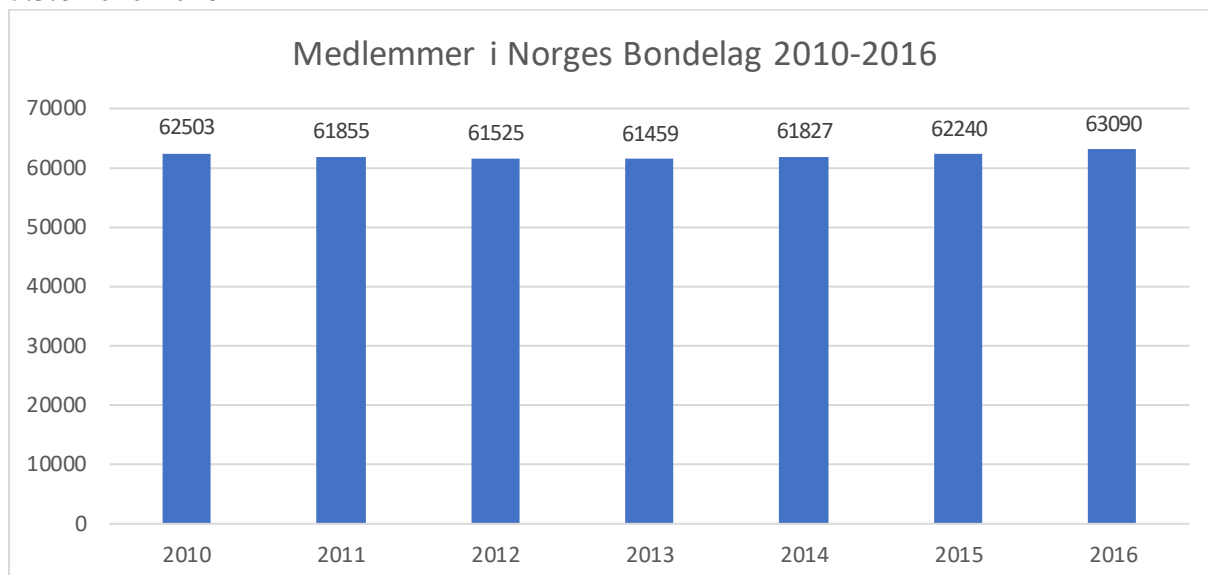

Figur 17: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2005-2009⁴³

I perioden 2005 til 2009 var det kun seks fylkeslag som hadde en nettonedgang i medlemstallet. I antall var nedgangen størst i Nordland Bondelag med en nedgang på 165 medlemmer. Fylkeslaget hadde også størst nedgang i prosent på 5,2 %. Akershus Bondelag var det fylkeslaget som hadde størst vekst i antall medlemmer (534) og i prosent (12,3 %) fra 2005 til 2009. I perioden økte medlemsmassen i Norges Bondelag med 3,1 % (Norges Bondelag, 2006, s. 121; Norges Bondelag, 2010, s. 7).

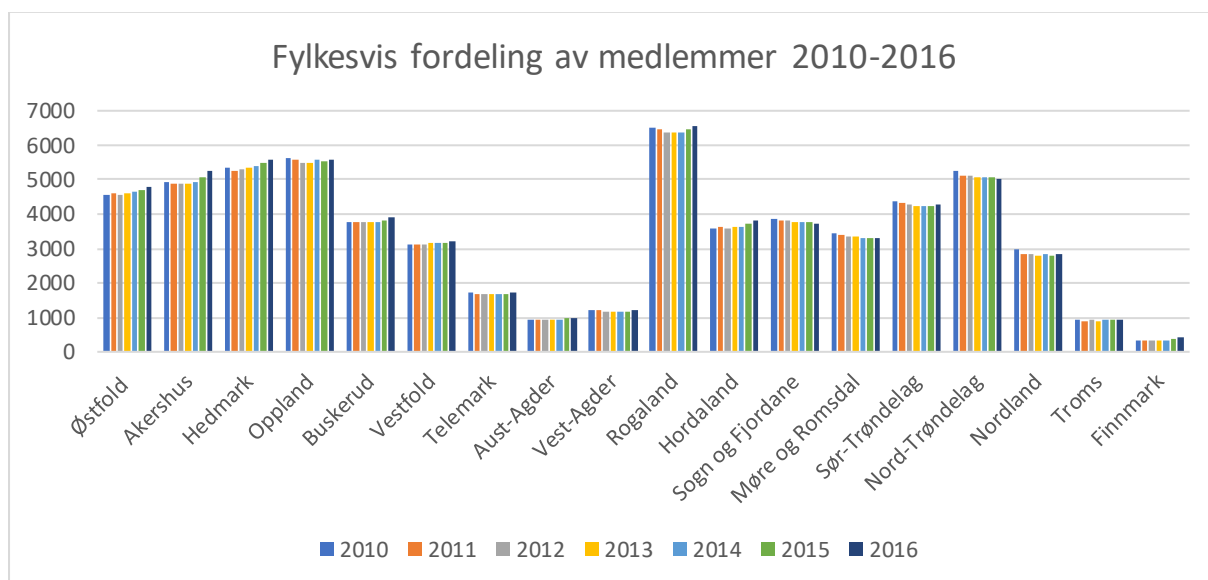
⁴³ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 2005, 2006, 2007, 2008 og 2009. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

5.3.6 2010-2016

Figur 18: Medlemmer i Norges Bondelag 2010-2016⁴⁴

Medlemsveksten i fra 2010 til 2016 var på 0,9 % (Norges Bondelag, 2011, s.7; Norges Bondelag, 2017g, s. 30).

Figur 19: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2010-2016⁴⁵

Fra 2010 til 2016 var det sju fylkeslag som hadde en liten nedgang i medlemstallet. Nord-Trøndelag Bondelag hadde størst nedgang i antall medlemmer med en nedgang på 219 medlemmer og Nordland Bondelag hadde størst prosentvis nedgang på 5,3 %. Akershus Bondelag hadde størst vekst i antall medlemmer (587 medlemmer) og Finnmark Bondelag

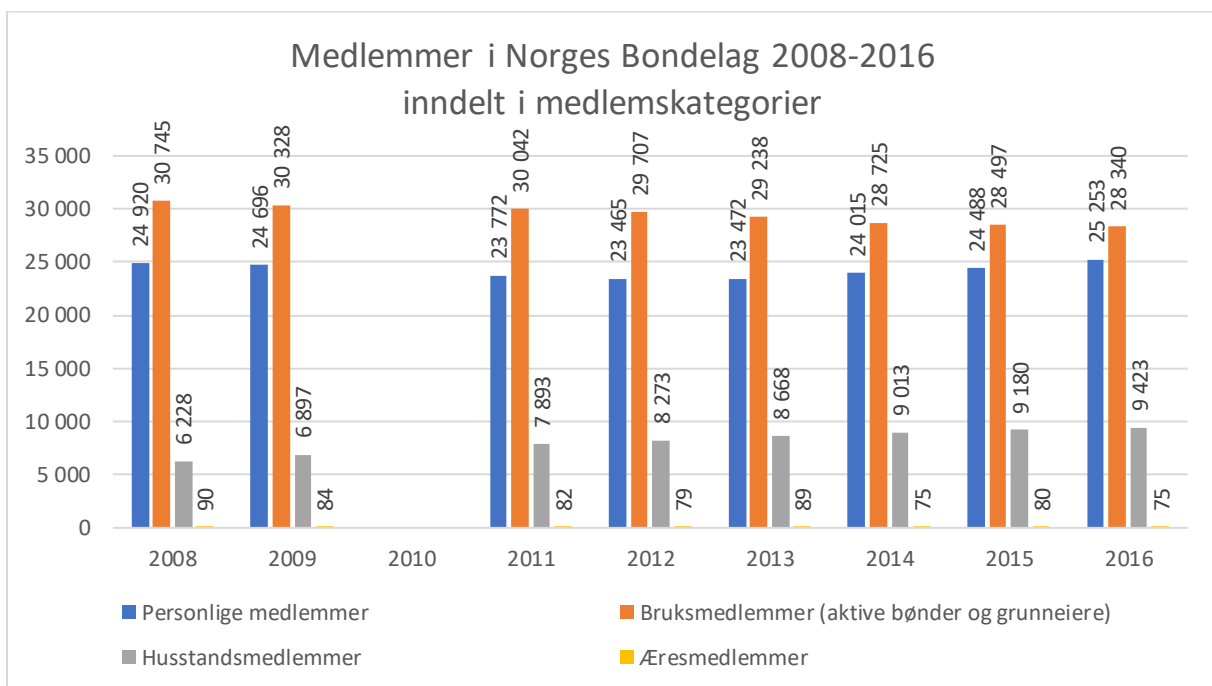
⁴⁴ Opplysningene er hentet fra Årsmeldingen til Norges Bondelag for 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 og 2016. Medlemstallene er per 31.12 i gjeldende år.

⁴⁵ Som fotnote 44.

hadde størst vekst i prosent (24,2 %). Finnmark Bondelag har siden det ble opprettet vært det minste fylkeslaget i Norges Bondelag, og derfor gir en liten endring i antall medlemmer et stort prosentvis utslag (Norges Bondelag, 2011, s.7; Norges Bondelag, 2017g, s. 30).

5.3.7 Inndeling i medlemskategorier fra 2008 til 2016

Fra 2008 og fram til 2016 finnes det, med unntak av for 2010, opplysninger om hvordan medlemmene i Norges Bondelag fordeler seg på i de ulike medlemskategoriene som organisasjonen opererer med i dag. Forklaring av de ulike medlemskategoriene finnes i kapittel 5.2.2.

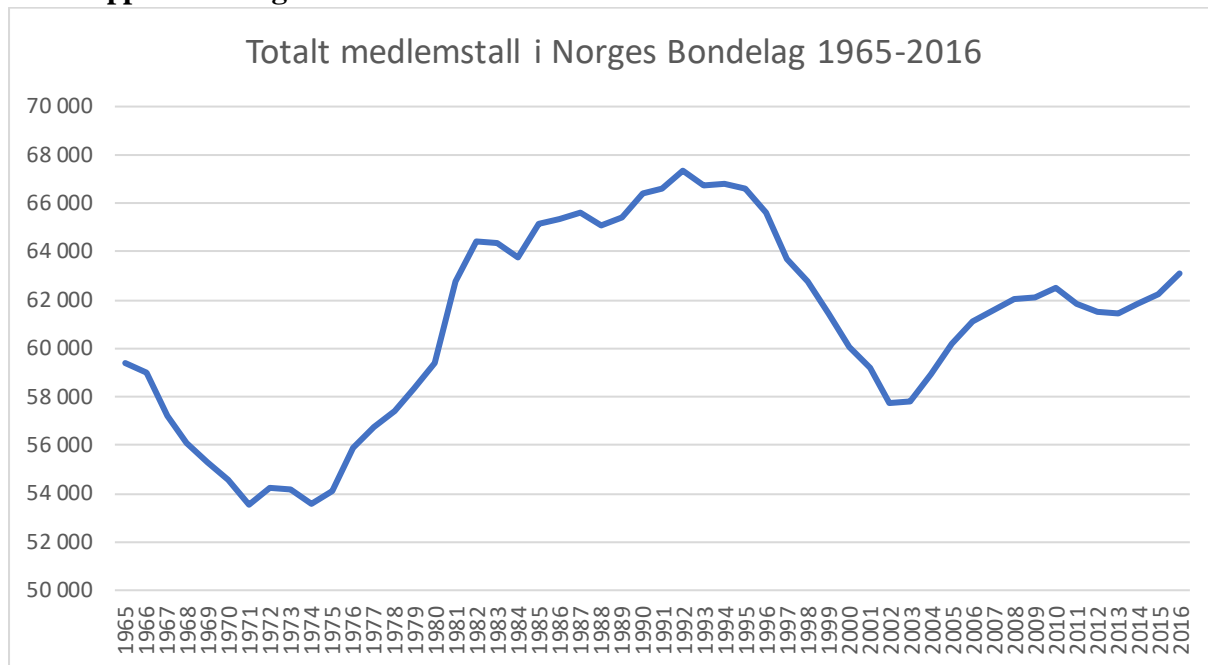
Figur 20: Medlemmer i Norges Bondelag 2008-2016 inndelt i medlemskategorier⁴⁶

I 2008 var nesten 50 % av medlemmene i Norges Bondelag «bruksmedlemmer».

Fra 2008 til 2016 har andelen «bruksmedlemmer» gått ned med 4,68 % mens andelen «husstandsmedlemmer» i samme periode har økt med 4,89 %. Andelen «personlige medlemmer» har sunket med 0,18 % og andelen «æresmedlemmer» har sunket med 0,03 %.

⁴⁶ Dataene er hentet ut fra medlemsregisteret på følgende dato:
 2008: 08.01.09. 2009: 02.01.10. 2010: Det har ikke vært mulig å fremskaffe detaljert informasjon for 2010.
 2011: 03.01.12. 2012: 07.01.13. 2013: 02.01.14. 2014: 06.01.15. 2015: 31.12.15. 2016: 03.01.17.

5.3.8 Oppsummering

Figur 21: Utvikling i medlemstall i Norges Bondelag fra 1965 til 2016⁴⁷

Den grafiske framstillingen over er basert på summen av medlemmene fylkeslagene i Norges Bondelag.

I korte trekk ser man at medlemstallet i Norges Bondelag faller fra 1965 til 1971. Medlemstallet øker litt til 1972, før det igjen faller fram til 1974. Fra 1974 stiger medlemstallet fram til starten av 1980-tallet. Inkonsekvens rapportering av medlemstall i første halvdel av 1980-årene gjør at det i den grafiske framstillingen ikke viser et helt korrekt bilde av medlemstallene. For utfyllende informasjon om dette se fotnote 35. Fra 1985 til 1987 stiger medlemstallet, før det faller litt i 1988. I perioden 1989 til 1992 stiger medlemstallet. I 1992 når medlemstallet toppunktet for perioden som er undersøkt. Medlemstallet faller til 1993, men i 1994 er det igjen en liten økning. Fra 1995 til 2002 faller medlemstallet hvert år. I 2003 begynner det smått å stige igjen, og organisasjonen har en vekst i medlemstallet fram til 2010. I 2011, 2012 og 2013 faller medlemstallet litt hvert år, men fra 2014 til 2016 stiger medlemstallet igjen.

⁴⁷ Informasjonen er hentet fra årsmeldingene til Norges Bondelag. For perioden 1965-1969 er det kun hovedmedlemmer som er tatt med i den grafiske framstillingen.

6.0 Eksterne forhold

6.1. *Strukturen i landbruksnæringen*

I Norge har det blitt gjennomført jordbrukstellingene omtrent hvert tiende år siden 1907 (Statistisk Sentralbyrå, 2017). Jordbrukstellingene inneholder blant annet informasjon om produksjonen i landbruket, bruken av arealet, antall gårdsbruk og informasjon om eie- og leieforhold. Siden hovedfokuset i denne oppgaven er de siste 50 årene, er det kun tellingene fra og med 1959 og framover som medtatt. I tellingen fra 1959 og til og med tellingen i 1989 er det kun bruk over 5 dekar som medregnes i statistikken over antall bruk i Norge. Tall fra 1999 og framover inkluderer alle bruk, også de under 5 dekar.

6.1.1 **Jordbrukstellingen i 1959**

I 1959 ble det registrert 433 920 bruk i Norge, og 1 161 av disse var uten jordbruksareal. Det var 198 315 bruk som hadde over 5 dekar jordbruksareal i drift. De resterende 234 444 av brukene hadde tilhørende jordbruksareal i drift som var 5 dekar eller mindre (Statistisk Sentralbyrå, 1963, s. 29). Majoriteten av disse brukene var eid av folk i andre yrker som hadde hage og/eller litt husdyr, særlig fjørfe og svin (Statistisk Sentralbyrå, 1963, s. 24).

Omfanget av jordleie var relativt lite. Ved 171 572 bruk eide brukeren hele jordbruksarealet. Det var 10 039 bruk der brukeren leide inntil 50 prosent av arealet og 2 644 bruk der brukeren leide mellom 50 og 99,9 prosent av jordbruksarealet. Ved de resterende 14 060 brukene leide brukeren hele jordbruksarealet. Leiejorda omfattet 12 prosent av det totale jordbruksarealet som var i drift i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

783 av de 198 315 brukene med mer enn 5 dekar jordbruksareal i drift ble drevet av upersonlige brukere (det offentlige eller som aksjeselskap). 12 674 av brukene ble drevet av kvinner, mens de resterende 184 858 brukene ble drevet av menn (Statistisk Sentralbyrå, 1963, s. 52).

På bruk over 5 dekar var det 39,1 % av de personlige brukerne som hadde driften av eiendommen som eneyrke. 22,6 % oppga at de hadde driften som hovedyrke og 38,3 % hadde det som biyrke (Statistisk Sentralbyrå, 1963, s. 55).

6.1.2 **Jordbrukstellingen i 1969**

Under tellingen i 1969 ble det registrert 482 093 bruk i Norge. Av disse var 154 977 over 5 dekar mens de resterende 327 116 brukene hadde under 5 dekar jordbruksareal i drift (Statistisk Sentralbyrå, 1973, s. 34).

122 147 av brukene var uten jordleie. 9 412 av brukerne leide hele jordbruksarealet, 4 766 leide mellom 50 og 99,9 prosent av arealet og 18 652 leide mindre enn 50 prosent av arealet. Av det totale jordbruksarealet som var i drift ble 15 prosent leid (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

484 av brukene var eid av upersonlige brukere, 9 959 av brukene var eid av kvinner og 144 534 av brukene var eid av menn (Statistisk Sentralbyrå, 1973, s. 57).

I 1969 var det 79 109 som hadde driften av eiendommen som eneyrke, 23 685 hadde det som hovedyrke og 51 699 hadde driften som biyrke (Statistisk Sentralbyrå, 1973, s. 62).

6.1.3 Landbrukstelingen i 1979

Totalt var det 203 323⁴⁸ oppgavegivere ved tellingen i 1979. 125 302 bruk hadde over 5 dekar jordbruksareal i drift (Statistisk Sentralbyrå, 1985, s. 19).

Eie- og leieforholdene i 1979 var følgende; 86 401 bruk leide ikke jordbruksareal, 10 120 leide hele jordbruksarealet, 6 428 leide 50-99 prosent av jordbruksarealet og 22 353 leide mindre enn 50 prosent av jordbruksarealet. 20 prosent av det totale jordbruksarealet som var i drift ble leid (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

894 jordbruksbedrifter var eid av selskaper/institusjoner/ol., 115 375 av menn og 9 033 av kvinner (Statistisk Sentralbyrå, 1985, s. 69).

På bruk over 5 dekar var fordelingen av inntektene fra bruket som følger i 1979:

	Under 10 %	10,0 - 49,9 %	50,0 % - 89,9 %	Minst 90 %	Totalt
Menn	34 847	28 141	15 362	37 025	115 375
Kvinner	4 475	2 379	989	1 190	9 033
Totalt	39 322	30 520	16 351	38 215	124 408

(Statistisk Sentralbyrå, 1992a, s. 40)

6.1.4 Landbrukstelingen i 1989

I 1989 var det 99 382 driftsenheter med minst 5 dekar jordbruksareal i drift i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 1992b, s. 16).

Det var 60 614 jordbruksbedrifter uten jordleie i 1989. 7 071 leide hele jordbruksarealet, 7 549 leide mellom 50 og 99 prosent og 24 148 leide under 50 prosent av jordbruksarealet. Samlet

⁴⁸ 1 013 av disse var kun oppgavepliktige grunnet stort hage- og/eller husdyrbruk. Ved 67 763 bruk var tilhørende jordbruksareal større enn 5 dekar, men under 5 dekar var i drift. 9 245 oppgavegivere hadde mindre enn 5 dekar tilhørende jordbruksareal, men var oppgavepliktige på grunnlag av at de eide minst 25 dekar produktivt skogsareal.

sett utgjorde andelen leiejord 23 prosent av jordbruksarealet som var i drift (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

Fordeling av nettoinntekt fra bruket i 1989:

	Under 10 %	10,0 - 49,9 %	50,0 % - 89,9 %	Minst 90 %	Totalt
Menn	29 378	23 119	15 304	21 466	89 267
Kvinner	4 627	2 444	1 160	1 112	9 343
Totalt	34 005	25 563	16 464	22 578	98 610

(Statistisk Sentralbyrå, 1992a, s. 40).

Av fordelingen over kan vi se at 89 267 av brukene ble drevet av menn, 9 343 av kvinner og 772 av upersonlige brukere⁴⁹.

6.1.5 Jordbrukstillingen i 1999

Det var 70 740 driftsenheter i Norge i 1999. 70 011 av disse hadde over 5 dekar jordbruksareal i drift. 331 driftsenhetene som hadde under 5 dekar jordbruksareal i drift var hovedsakelig hagebruk. De resterende 398 av driftsenhetene var uten jordbruksareal, og av disse var 379 samdrifter med melkeproduksjon på ku eller geit (Statistisk Sentralbyrå, 2002, s. 16).

5 748 jordbruksbedrifter leide hele jordbruksarealet, 9 543 leide 50-99 %, 23 455 leide mindre enn 50 % og de restende 31 994 jordbruksbedriftene var uten jordleie. 31 prosent av alt jordbruksareal som var i drift var leid (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

Driftsenheter inndelt etter hvor stor del av bruttoinntekten som kom fra næringsinntekt jordbruk⁵⁰:

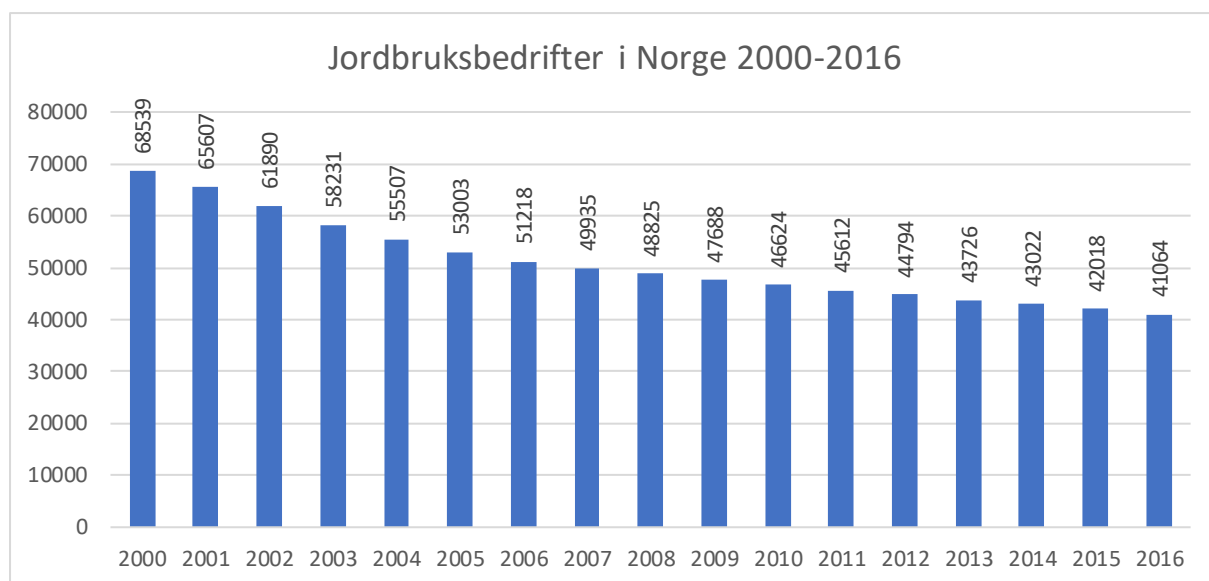
Uten positiv næringsinntekt jordbruk	22,1 %
Under 10 prosent	18,0 %
10 - 49 prosent	31,2 %
50 - 89 prosent	21,5 %
Minst 90 prosent	7,2 %
Totalt	100 %

⁴⁹ Antall upersonlige brukere = antall driftsenheter over 5 dekar – personlige brukere = 99 382 – 98 610 = 772.

⁵⁰ Statistikken er basert på data fra 69 910 driftsenheter.

69 959 av brukene ble drevet av personlige brukere, 60 914 av menn og 9 045 av kvinner. 781 av brukene ble drevet av upersonlige brukere, 462 av ansvarlige selskap og 319 av AS, institusjoner, ol. (Statistisk Sentralbyrå, 2002, s. 19).

6.1.6 Utviklingen fra 2000 til 2016

Figur 22: Antall jordbruksbedrifter i Norge 2000-2016⁵¹

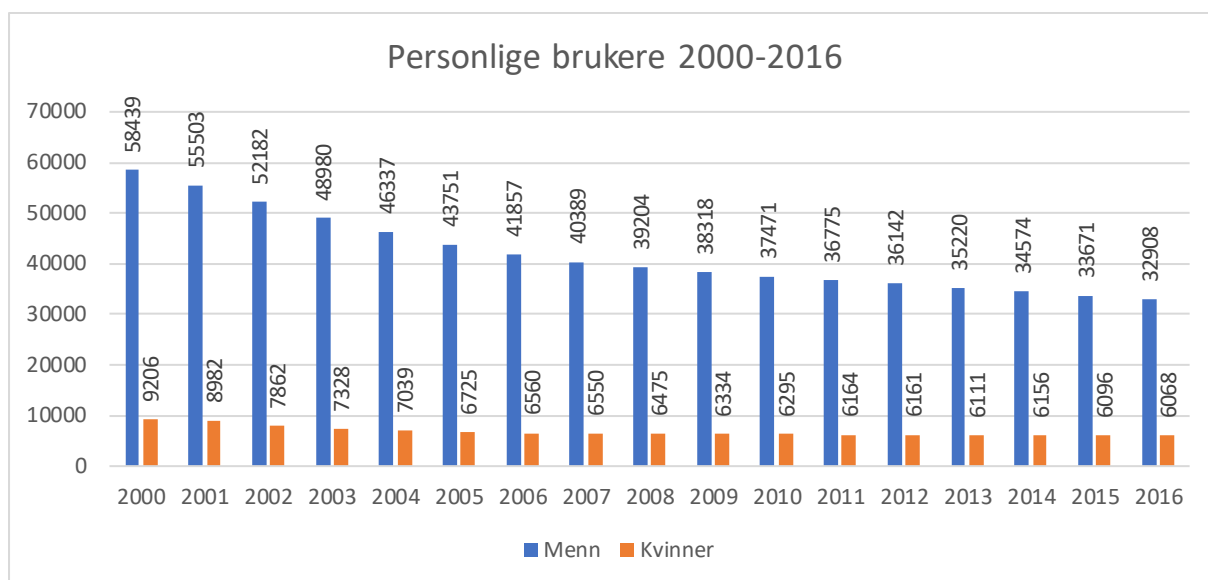
Fra 2000 og fremover har det blitt registrert antall jordbruksbedrifter per år. De senere årene har det vært en utflating i antall bruk som har blitt lagt ned i Norge.

For eie- og leieforhold i jordbruksnæringa finnes det kun detaljerte tall for 2010. Omfanget av jordleie var som følger i 2010:

Jordbruksbedrifter uten jordleie	16 226
Leier hele jordbruksarealet	3 742
Leier 50-99 % av jordbruksarealet	10 508
Leier mindre enn 50 % av jordbruksarealet	16 148
Totalt antall jordbruksbedrifter	46 624

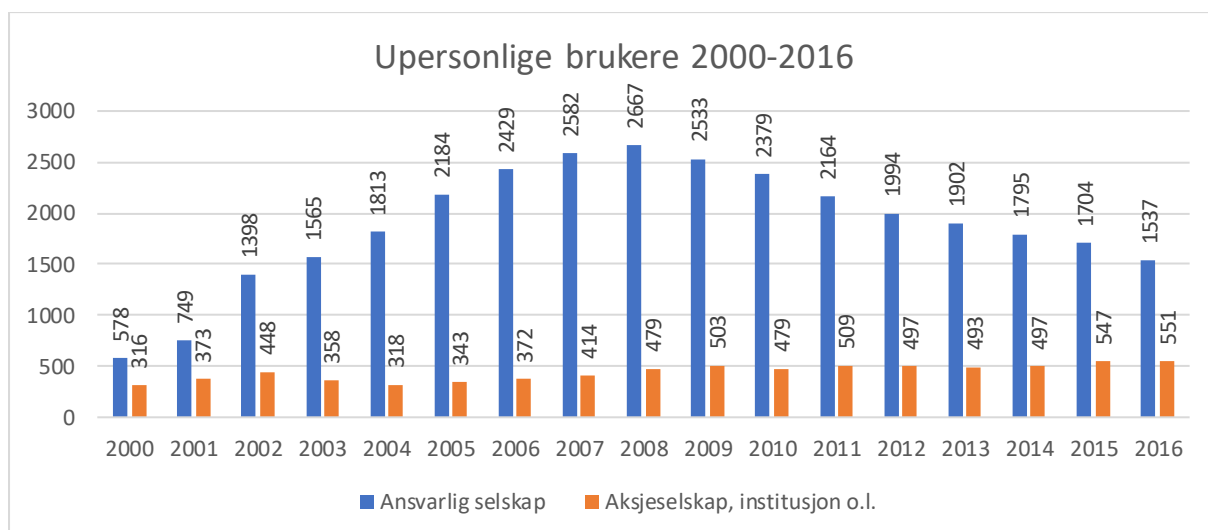
42 % av jordbruksarealet som var i drift i 2010 ble leid (Statistisk Sentralbyrå, 2012).

⁵¹ Dataene er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell 03312: Jordbruksbedrifter (F). Statistikkvariabel: Jordbruksbedrifter – Enhet: jordbruksbedrifter. Region: Hele landet. År: 2000-2016.

Figur 23: Personlige brukere inndelt i menn og kvinner 2000-2016⁵²

I 2000 ble 13 % av brukene drevet av kvinner og 85 % ble drevet av menn, mens i 2016 ble 15 % av brukene drevet av kvinner og 80 % ble drevet av menn.

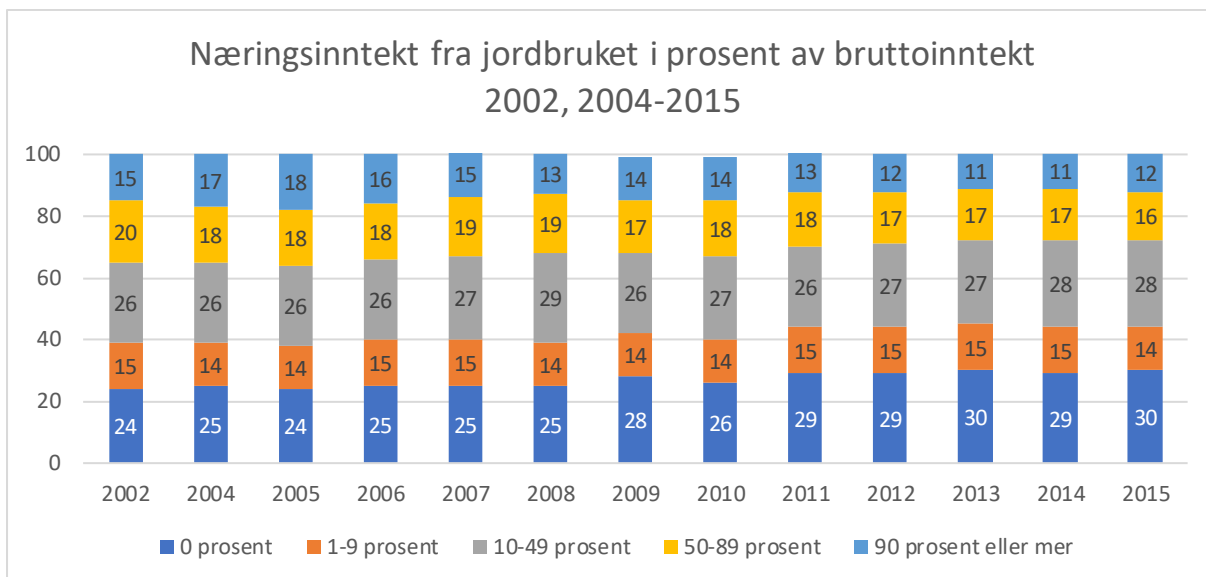

Figur 24: Upersonlige brukere inndelt i ansvarlig selskap og aksjeselskap, institusjoner ol. 2000-2016⁵³

En stor del av de ansvarlige selskapene var samdrifter. Etter at det i 2002 ble åpnet for at alle typer foretak kunne motta produksjonstilskudd, økte antall samdrifter en del fram til 2008. Fallet i antall ansvarlige selskap fra 2009 til 2016 kan forklares med at en stor del av samdriftene ble oppløst (Rognstad, Løvberget & Steinset, 2016, s. 36)

⁵² Dataene er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell 05972: Jordbruksbedrifter, etter kjønn på referanseperson og brukartype. Statistikkvariabel: Jordbruksbedrifter med personleg brukar – Enhet: jordbruksbedrifter. Kjønn på referansebrukar: Menn, kvinner. År, 2000-2016.

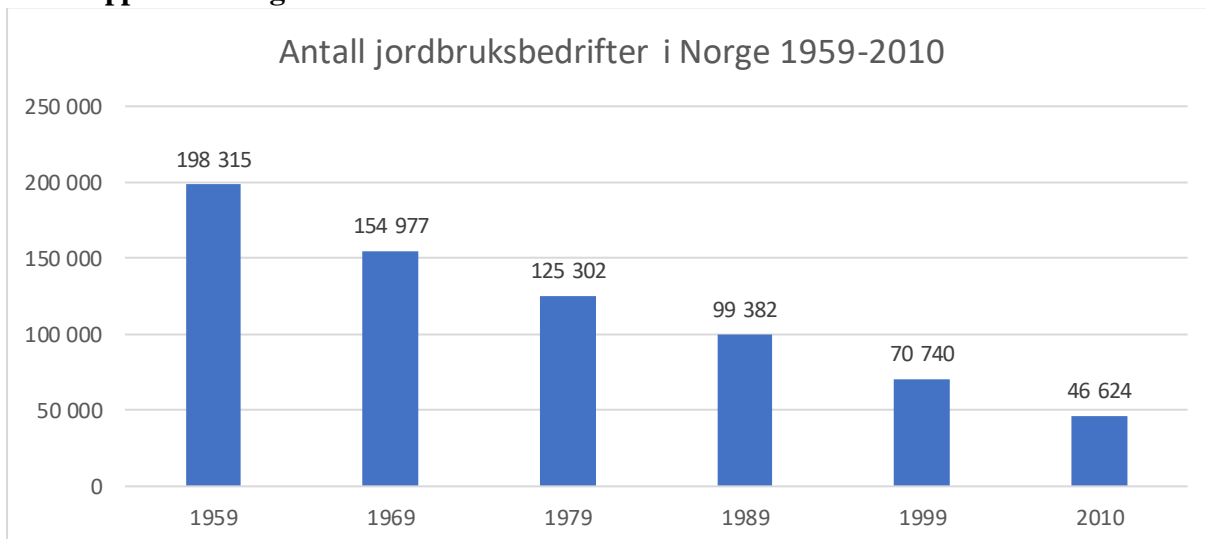
⁵³ Dataene er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell 05972: Jordbruksbedrifter, etter kjønn på referanseperson og brukartype. Statistikkvariabler: Ansvarlege selskap – Enhet: jordbruksbedrifter, Aksje selskap, institusjon o.l. – Enhet: jordbruksbedrifter. Kjønn på referansebrukar: Upersonleg brukar. År, 2000-2016.

Figur 25: Næringsinntekt fra jordbruket i prosent av bruttoinntekt 2002, 2004-2015⁵⁴

Av figuren over kan vi se at andelen brukere som hadde mer enn 50 prosent av inntekten sin fra jordbruket sank fra 35 % i 2002 til 28 % i 2015. Andelen som hadde 90 prosent eller mer av inntekten sin fra jordbruket sank fra 15 % i 2002 til 12 % i 2015.

6.1.7 Oppsummering

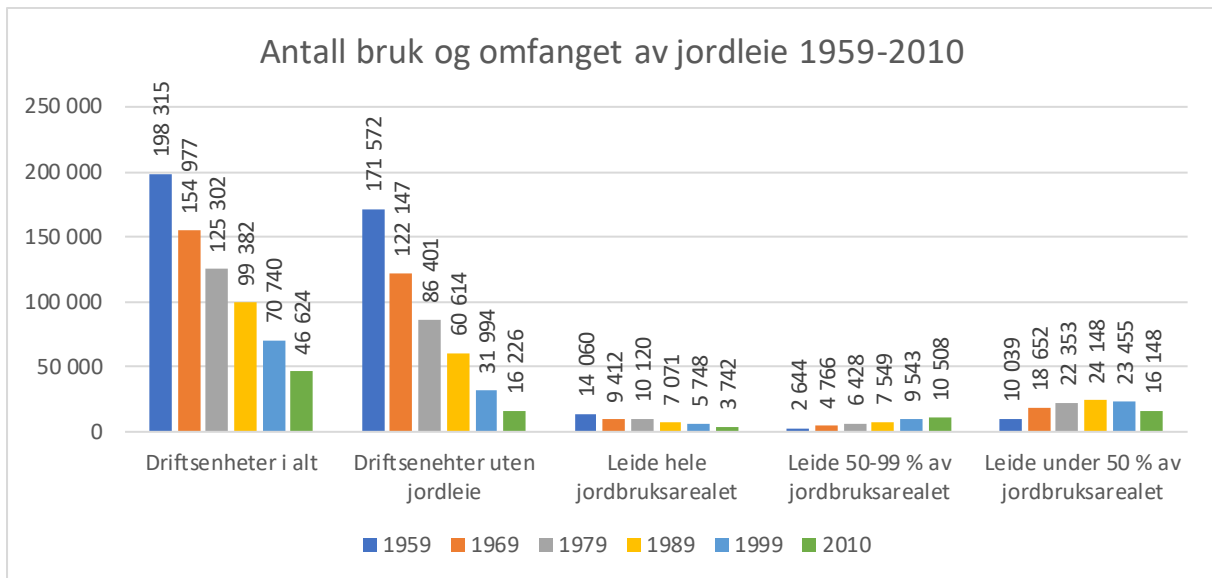

Figur 26: Antall jordbruksbedrifter i Norge 1959-2010⁵⁵

Figuren over viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i Norge fra 1959 til 2010. Før 1999 ble det kun gjennomført detaljerte tellinger hvert tiende år.

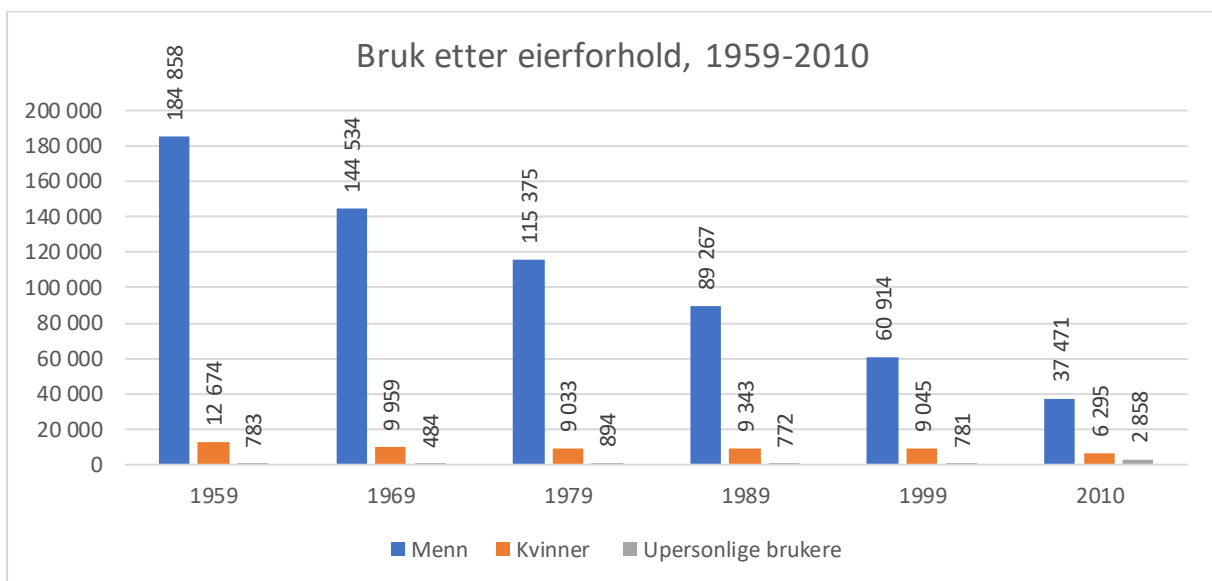
⁵⁴ Dataene er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell: 05043: Brukere, etter næringsinntekt fra jordbruk i prosent av bruttoinntekt (F). Statistikkvariabler: 0 prosent – Enhet: prosent, 1-9 prosent – Enhet: prosent, 10-49 prosent – Enhet: prosent, 50-89 prosent – Enhet: prosent og 90 prosent eller mer – Enhet: prosent. Region: Hele landet. År: 2002, 2004-2015.

⁵⁵ Tallene er hentet fra jordbruks- og landbrukstellingene for 1959, 1969, 1979, 1989, 1999 og 2010.

Figur 27: Antall bruk og omfanget av jordleie i Norge 1959-2010⁵⁶

Figuren over viser at omfanget av jordleie har økt stort fra 1959 til 2010.

Figur 28: Bruk etter eierforhold 1959-2010⁵⁷

Figuren over viser at de fleste brukene som ble lagt ned i perioden 1959 til 2010 tilhørte menn ved siste jordbrukstelling som ble gjennomført før bruket ble lagt ned.

Det har ikke vært mulig å oppsummere yrkes- og inntektsforhold i perioden 1959 til 2010 i en grafisk framstilling fordi jeg ikke har klart å finne sammenlignbare tall i landbruks- og jordbrukstellingene.

⁵⁶ Figuren er laget basert på informasjon fra jordbruks- og landbrukstellingene for 1959, 1969, 1979, 1989, 1999 og 2010.

⁵⁷ Figuren er laget basert på informasjon fra jordbruks- og landbrukstellingene for 1959, 1969, 1979, 1989, 1999 og 2010.

6.2 Norges Bondelags støttespillere

6.2.1 Norges Bygdekvinnelag (NBK)

Norges Bondekvinnelag (NBK) ble skilt ut som en selvstendig kvinneorganisasjon fra Norges Bondelag i 1946 med formål om å få kvinnene mer med i arbeidet for bygdefolket. Organisasjonen byttet navn fra Norges Bondekvinnelag til Norges Bygdekvinnelag i 2002. I dag har NBK 13 500 medlemmer fordelt på 450 lokallag og organisasjonen har 18 fylkeslag. Lokallagene i organisasjonen formidler og bevarer norske mattradisjoner. Norges Bygdekvinnelag sine hovedarbeidsområder er å ha ambisiøse og driftige lokallag og tillitsvalgte, å være en tøffere forbruker organisasjon, å ha gjennomslag som samfunnsaktør og kvinnesolidaritet på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå (Norges Bygdekvinnelag, 2017, 7. august). Medlemmer i Norges Bygdekvinnelag har medlemsfordeler i Landkreditt Bank og Agrol (Norges Bygdekvinnelag, 2017, 8. august).

6.2.2 Norges Bygdeungdomslag (NBU)

Norges Bygdeungdomslag (NBU) ble stiftet i 1946 for å videreføre arbeidet som Norges Bondelags Ungdomsnemd hadde drevet før krigen (Norges Bondelag, 1969, s. 124). Organisasjonen har på det meste hatt nærmere 20 000 medlemmer og har, med unntak av ett år, hatt medlemsvekst siden år 2000. NBU har i dag nesten 7 700 medlemmer fordelt på om lag 100 lokallag i 14 fylker. Organisasjonen jobber for levende bygder gjennom å skape sosiale møteplasser for ungdoms på bygda. Det arrangeres tevlinger, dans, amatørteater og bygdepolitiske aktiviteter i regi av NBU. I tillegg driver NBU skolering av sine tillitsvalgte gjennom fag- og organisasjonskurs (Norges Bygdeungdomslag, 2017, 7. august). Medlemmene i NBU mottar medlemsblad fire ganger i året. I tillegg får medlemmer under 30 år rabatt på medlemskap i Norges Bondelag og mulighet til å benytte seg av Agrol-avtalen (Norges Bygdeungdomslag, 2017, 8. august).

Både NBK og NBU har utsendinger til årsmøtet i Norges Bondelag. I tillegg har begge organisasjonen en valgt representant hver i representantskapet og en representant hver fra eget styre i styret til Norges Bondelag (Norges Bondelag, 2017c). Norges Bondelag har representanter til stede i tilsvarende fora i NBK og NBU (Norges Bygdekvinnelag, 2017, 9. august; Norges Bygdeungdomslag, 2017, 9. august).

6.2.3 Andre organisasjoner som Norges Bondelag samarbeider med

Norges Bondelag samarbeider med en rekke organisasjoner som jobber for og med norsk landbruk. Samarbeid med et bredt spekter av organisasjoner styrker Bondelaget når det kommer til å ha tilgang på spesialisert kompetanse når organisasjonen arbeider med enkeltsaker. Bondelaget bruker også sine støttespillere eksempelvis i forbindelse med jordbruksoppjøret for å vise at organisasjonen jobber for alle i landbruksnæringen og dette styrker organisasjonen troverdighet når de, sammen med NBS, forhandler med Staten på vegne av alle norske bønder. Samarbeidet og bredden i organisasjonene kan man blant annet se gjennom at 16 følgende organisasjoner hver har en representant i representantskapet i Norges Bondelag⁵⁸:

- TINE
- Nortura
- Norske Felleskjøp
- Gartnerhallen
- Hoff Norske Potetindustrier
- Norges Pelsdyrslag
- Norges Skogeierforbund
- Norsvin
- GENO
- Norsk Sau og Geit
- Landkreditt
- TYR
- Norges Birøkerlag
- Norsk Fjør felag
- Norske Landbrusktjenester
- Norsk Landbruksrådgivning

De fleste organisasjonene som er representert i representantskapet er medlem av Norsk Landbrukssamvirke. Norsk Landbrukssamvirke organiserer 17 bondeide samvirkebedrifter i landbruket, og er en interesseorganisasjon som blant annet jobber med å styrke medlemsbedriftene gjennom kompetanseutvikling og utvikle matindustrien og landbruket gjennom forskning og innovasjon (Norsk Landbrukssamvirke, 2017, 19. juli).

⁵⁸ Listen er hentet fra Norges Bondelags Lov 2017 (Norges Bondelag, 2017c)

6.3 Konkurrenten - Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS)

6.3.1 Om Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Norsk Bonde- og Småbrukarlag het opprinnelig «Norsk Småbrukerforbund» (Feiring, Rovde, & Tøsse, 1988, s. 15). På starten av 1910-tallet ble det startet opp en del småbrukerlag i Norden. Etter noen år samlet husmannsbevegelsen i Danmark seg til én landsomfattende, og det var blant annet med inspirasjonen fra dette at Norsk Småbrukerforbund ble stiftet i 1913 (Ringaker, 1996, s. 12). Organisasjonen oppstod delvis også som en reaksjon på at Norges Bondelag⁵⁹ i hovedsak var en organisasjon av og for de større bøndene (Feiring et al, 1988, s. 32). På sine nettsider skriver organisasjonen følgende om seg selv:

«Norsk Bonde- og Småbrukarlag er en partipolitisk uavhengig organisasjon som arbeider for å bedre jordbrukets økonomiske og sosiale rammebetingelser, blant annet gjennom de årlige jordbruksforhandlingene og et aktivt arbeid overfor det politiske miljøet på Stortinget. Økt matproduksjon, næringsutvikling, lokal foredling, god dyrevelferd og levende kulturlandskap er viktige saker for organisasjonen. Grunnlaget for driften av organisasjonen er medlemskontingent. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har om lag 7.000 medlemmer.» (Norsk Bonde- og Småbrukarlag, 2017, 7. august).

6.3.2 Medlemsutvikling i NBS

Norges Bondelag har alltid vært større enn Norsk Bonde- og Småbrukarlag i antall medlemmer (Gravdahl, 1998, s. 7). I boka «Den norske småbrukaren 1913-1988» presenteres følgende medlemstall for NBS:

År	Hovedmedlem (A)	Familiemedlemmer (B) Kvinneorganisasjonen	Til sammen
1965	Ca. 6 000	Ca. 2 000	Ca. 8 000
1968	Ca. 5 000	Ca. 1 700	Ca. 6 700
1973	Ca. 2 000	Ca. 900	Ca. 2 900
1975	Ca. 2 800	Ca. 950	Ca. 3 750
1981	Ca. 7 700	Ca. 1000	Ca. 8 700
1985	Ca. 12 500	Ca. 1 050	Ca. 13 550
1987	-	-	Ca. 14 300

Figur 29: Medlemmer i Norsk Bonde- og Småbrukarlag 1965-1987 (Feiring et al., 1988, s. 255)⁶⁰

⁵⁹ Da under navnet Norsk Landmandsforbund.

⁶⁰ Forfatterne av boken har hatt vansker med å finne pålitelige opplysninger om medlemstallene i NBS, og medlemstallene er basert på betalende medlemmer supplert med et anslag av medlemmer som så på seg selv som medlemmer av NBS, men som ikke betalte kontingent.

Tallene i tabellen over er ikke helt eksakte, men de gir en indikasjon på hvor stor oppslutning NBS hadde fra 1965 til 1987. NBSs medlemstall fra 1988 og framover har ikke vært mulig å oppdrive. På sine nettsider opplyser NBS at de i dag har om lag 7 000 medlemmer, men det finnes ingen historikk om hvordan medlemstallet har utviklet seg over tid (Norsk Bonde- og Småbrukarlag, 2017, 7. august).

6.3.3 Medlemstilbud i NBS 2017

Kontingentsatser for 2017 for medlemskap i Norsk Bonde- og Småbrukarlag:

Kontingentklasse	Kontingentsats	Forklaring
1. Grunnkontingent	kr. 890,-	Støttemedlemskap, og for de med veldig liten produksjon.
2. Lav kontingent	kr. 1 800,-	
3. Mellomkontingent	kr. 2 920,-	
4. Høy kontingent	kr. 4 345,-	
5. Toppkontingent	kr. 5 165,-	
6. Verdiskapingsmedlem	kr. 1 030,-	Betales av medlemmer som ikke er direkte involvert i primærnæringen men som direkte eller indirekte har interesse og nytte av å støtte NBS.
7. Ungdomsmedlemskap	kr. 585,-	Betales av ungdom under 30 år uten landbruksproduksjon
8. Andelslandbruk	kr. 585,-	

Kontingenten i NBS er knyttet til produksjonsomfang (dyretall/planteproduksjon) (Norsk Bonde- og Småbrukarlag, 2017, 6. august).

Medlemsavisa Bonde og Småbruker sendes ut til alle medlemmer i NBS ti ganger i året gratis. Medlemmene i NBS har rabatter på forsikringer i Gjensidige og på hotellovernatting hos P-HOTELS. I tillegg har NBS avtale med et advokatfirma som medlemmene kan benytte seg av dersom NBS ikke selv kan bistå i saken. Avtalen innebærer en kostnadsfri innledende vurdering av saken og 10 % rabatt på øvrige advokattjenester (Norsk Bonde- og Småbrukarlag, 2017, 6. august).

6.4 Kort om forholdet mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag forhandler hvert år på vegne av alle landets bønder med Staten om jordbruksavtalen. Avtalen forhandles fram i jordbruksoppgjøret og er en næringsavtale mellom Staten og bøndenes organisasjoner. I forhandlingsprosessen skal Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag opptre i fellesskap (Almås, 2017).

På 1960- og 1970-tallet var forholdet mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag relativt godt, men på slutten av 1970-tallet begynte nye holdninger å springe fram i NBS og dette førte til et regimeskifte i organisasjonen i perioden 1980-82. Etter mye intern uro i NBS framsto de etter dette som en mer «prinsippfast» organisasjon med høyere aksjonsvilje og mindre kompromissvillighet. Dette medførte at forholdet mellom Bondelag og NBS forverret seg tydelig. Norsk Bonde- og Småbrukarlag kom med beskyldninger om at Norges Bondelag til tider hadde svært sammenfallende preferanser med Staten, mens Norges Bondelag beskyldte NBS for å utnytte forhandlingssituasjonen til å presse gjennom egne synspunkt, og deretter trekke seg fra jordbruksforhandlingene for på den måten å kunne kritisere jordbruksavtalen på fritt grunnlag (Gravdahl, 1998, s. 7-8).

I 1984 ble det bestemt at regjeringen kunne framforhandle avtale med kun en av jordbruksorganisasjonene. Dette var med på å øke konfliktnivået mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag (Veggeland, 2000, s. 58).

6.5 Andre eksterne forhold

I dette delkapittelet redegjøres det for noen utvalgte eksterne forhold/hendelser som kan ha hatt en innvirkning på utviklingen i medlemstallet i Norges Bondelag.

6.5.1 EF- og EU-avstemning

6.5.1.1. EF-avstemningen i 1972

I juni 1970 vedtok Stortinget med 132 mot 17 stemmer å søke medlemskap i EF⁶¹. Som en reaksjon på dette ble *Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet* stiftet i 1970. Bevegelsen blir omtalt som en typisk «grasrot-bevegelse», og motstanden mot EF-medlemskap var større desto lenger unna man kom de sentrale beslutningssenterne (Tvedt, 2017).

⁶¹ Stortinget hadde både i 1962 og 1967 vedtatt å søke medlemskap i EF, men ble stoppet av Frankrikes president som begge gangene nedla veto mot britisk, og dermed norsk, medlemskap.

I det politiske landskapet representerte Senterpartiet og Sosialistisk Folkeparti⁶² motstanderne, mens Høyre var det eneste partiet som stod samlet på tilhengersiden. De øvrige politiske partiene var til dels sterkt splittet. Arbeiderpartiets ledelse og LO tilhørte sammen med næringslivet og store deler av pressen ja-siden. Nei-siden besto av blant annet bønder og fiskere i allianse med den radikale delen av arbeiderbevegelsen (Tvedt, 2017).

Forhandlingene med EF ble avsluttet i januar 1972. I september samme år ble det gjennomført en rådgivende folkeavstemning om norsk medlemskap i EF der 53,5 prosent stemte mot medlemskap. Regjeringen Bratteli gikk av som følge av nei-flertallet, og den nye regjeringen ledet av Lars Korvald forhandlet om en handelsavtale med EF som ble utarbeidet i 1973 (Tvedt, 2017).

6.5.1.2 EU-avstemningen i 1994

Fra 1989 deltok Norges aktivt i forhandlingene om EØS-avtalen, og høsten 1992 søkte regjeringen igjen om medlemskap i unionen. Både motstanderne og tilhengerne dannet egne organisasjoner, og motstanderne var organisert i *Nei til EU* mens tilhengerne samlet seg i *Europabevegelsen* (Tvedt, 2017).

Senterpartiet representerte fortsatt motstanderne. Partiet fikk en rekordoppslutning ved valgene i både 1991 og 1993. Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti var i utgangspunktet nei-partier, men begge partiene hadde grupper av EU-tilhengere i partiet. Både Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet var splittet, mens Høyre fortsatt var det eneste partiet som sto samlet på tilhengersiden (Tvedt, 2017).

Forhandlingen med EU⁶³ om medlemskap ble avsluttet i mars 1994 og resultatet av folkeavstemningen i november samme år ble 52,2 prosent stemmer mot medlemskap. Regjeringen ble sittende etter avstemningen og store deler av Norges forhold til andre EU-land ble regulert av EØS-avtalen (Tvedt, 2017).

⁶² Sosialistisk Folkeparti opphørte som eget parti da de ble en del av Sosialistisk Venstreparti i 1976 (Tvedt, 2016).

⁶³ EF ble omdannet til den europeiske union (EU) i 1993 (Tvedt, 2017).

6.5.1.3 Resultatet av avstemningene i 1972 og 1994

	1972		1994	
	Ja	Nei	Ja	Nei
Østfold	48,5	51,5	53,5	46,5
Akershus	56,8	43,2	63,8	36,2
Oslo	66,5	33,5	66,6	33,4
Hedmark	44,4	55,6	42,7	57,3
Oppland	39,9	60,1	44,1	55,9
Buskerud	53,9	46,1	57,2	42,8
Vestfold	56,7	43,3	57,0	43,0
Telemark	38,4	61,6	42,2	57,8
Aust-Agder	45,6	54,4	44,4	55,6
Vest-Agder	42,9	57,1	45,6	54,4
Rogaland	44,8	55,2	45,3	54,7
Hordaland	52,8	47,2	43,7	56,3
Sogn og Fjordane	30,8	69,2	31,8	68,2
Møre og Romsdal	29,2	70,8	38,4	61,6
Sør-Trøndelag	42,4	57,6	45,0	55,0
Nord-Trøndelag	31,6	68,4	36,0	64,0
Nordland	27,5	72,5	28,6	71,4
Troms	29,8	70,2	28,5	71,5
Finnmark	29,6	70,4	25,5	74,5
Hele landet	46,5	53,5	47,8	52,2

Figur 30: Resultatet av folkeavstemningene i 1972 og 1994. Avstemningsresultatet i prosent av de avgitte stemmer (Tvedt, 2017).

6.5.2 Grønn bølge og opptrappingsvedtaket i 1975

6.5.2.1 Grønn bølge

Fra starten av 1970-tallet gikk det en «grønn bølge» over landet. Det var et ønske om å ta vare på og styrke primærnæringene og bosettingen i distriktene både blant folk i bygdene og byene, og en økende andel radikal bygdeungdom ved landets høyskoler og universiteter var et viktig bindeledd mellom bygde- og byfolk. Ved Stortingsvalget i 1973 fikk de klare EF-motstandspartiene Senterpartiet og Sosialistisk Folkeparti valgt inn flere representanter, mens Venstre, Arbeiderpartiet og Høyre gikk tilbake. I den påfølgende stortingsperioden hadde både Arbeiderpartiet og Høyre behov for å bedre det partipolitiske samarbeidsklimaet og vinne tilbake tilliten blant velgerne, noe som var til fordel for bønder og bygdefolk (Gjerdåker, 1995, s. 275).

6.5.2.2 Opptrappingsvedtaket i 1975

Strukturrasjonaliseringen og reduksjonen av jordbruksareal på siste halvdel av 1960-tallet og starten av 1970-tallet var en viktig del av bakgrunnen for Øksnesutvalgets innstilling⁶⁴ som førte fram til forslag om en vesentlig styrking av jordbruksproduksjonen og kursendring i landbrukspolitikken i Norge (Grue, 2014, s. 123). En annen viktig faktor som førte fram til stortingsvedtaket i 1975 var Hitra-aksjonen⁶⁵.

1. desember 1975 ble vedtak om opptrapping av jordbrukets inntekter fattet i Stortinget, og vedtaket var en konkretisering av inntektsmålsetningen i jordbruket (Kaldahl, 1994, s. 399). Vedtaket innebar en opptrappingsplan over seks år (tre avtaleperioder) som møtte bøndenes krav om at inntektene i jordbruket skulle løftes opp på nivå med industrien (Furre, 1992, s. 378). «*Opptrappingsvedtaket var et bevisst politisk valg med klare mål og konkrete virkemidler for å oppnå dette målet, selv om noe av bakgrunnen var press fra næringen og gunstige økonomiske forhold*» (Veggeland, 2000, s. 56). I 1982 «*ble forhandlingspartene⁶⁶ enige om at jordbrukere og industriarbeidere var jamstilte i inntekt ... og at inntektsmålsettingen dermed var gjennomført*» (Hagelrød & Romarheim, 1998, s. 120).

6.5.3 Årene etter 1975

Økt etterspørsel⁶⁷ etter norske landbruksvarer var sammen med opptrappingsvedtaket i 1975 og jordbruksavtalene i de etterfølgende årene med på å gi mange bønder troen på at det var riktig å satse på utbygging og produksjonsvekst (Gjerdåker, 1995, s. 321). Men allerede på starten av 1980-tallet ble overproduksjon av landbruksvarer et problem. Uten å gå videre inn i detaljene rundt dette er det noen ting som greit å nevne for å få et bilde av hva som skjedde i politikken. Overproduksjonen på starten av 1980-tallet var en konsekvens av fall i forbrukersubsidiene

⁶⁴ «*Innstillinga frå Øksneskomiteen kom i mai 1974. Her vart det lagt vekt på distriktpolitiske mål og middel på ein måte som braut med tidlegare landbrukspolitiske innstillingar og meldingar.*» (Gjerdåker, 1995, s. 276). Øksnesutvalget var sammensatt av 19 medlemmer. Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag hadde to representanter hver i utvalget. I tillegg besto utvalget av blant annet representanter fra skogbruket, departementene og halvoffentlige institusjoner, samt personer i landbruksminister Thorstein Treholts personlig nettverk både i og utenom politikken (Grue, 2014, s. 67-70).

⁶⁵ Aksjonen har blitt framstilt som en av de viktigste hendelsene i norsk landbruk og landbrukspolitikk på 1900-tallet av sentrale personer knyttet til norsk landbruk. Grue konkluderer med at aksjonen var viktig, men mener at noen i sine uttalelser om aksjonen overdriver dens betydning (Grue, 2014, s. 121). Bakgrunnen for aksjonen var sammensatt. Strukturrasjonaliseringen og reduksjonen av jordbruksareal som skjedde på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet, virkningen som skattereglene fikk for jordbruket (som følge av betydelige pris- og kostnadsøkninger som skjedde tidlig på 1970-tallet), jordbruksoppgjøret i 1974 og oppfølging av det folkelige opprøret rundt EF-spørsmålet var alle medvirkende årsaker til Hitra-aksjonen (Grue, 2014, s. 123). I korte trekk var aksjonen en skattestreik blant bønder på Hitra som baserte seg på åtte krav til endring i landbruks- og skattepolitikken (Grue, 2014, s. 124). Aksjonen varte fra 25. april til 12. oktober 1975, og da aksjonen ble avsluttet tok jordbrukets organisasjoner og de politiske prosessene i Stortinget over (Grue, 2014, s. 121).

⁶⁶ Staten og jordbruksorganisasjonene.

⁶⁷ Som følge av lønnsvekst hos norske arbeidstakere.

kombinert med at produsenttilskuddet lå på samme nivå. Overproduksjon av melk og melkeprodukter hadde vært et tilbakevendende problem siden krigen. For å få bukt med problemet ble to-prisordningen for melk innført fra 1. januar 1983, og senere samme år ble kvotesystemet for melk innført (Gjerdåker, 1995, s. 321-324).

6.5.4 1986-1996 Arbeiderpartiregjering og Landbruksminister Gunhild Øyangen

På slutten av 1980-tallet ga Arbeiderpartiets ledere klart uttrykk for at de ønsket å reformere landbruket for å tilpasse seg en «ny» virkelighet. Før Arbeiderpartiregjeringen, med Gunhild Øyangen som landbruksminister, tok over i 1986 var det gjort lite for å foreta omfattende endringer i landbrukspolitikken. Reformaktiviteten var særlig stor i Øyangens andre periode som landbruksminister fra 1990 til 1996. Blant annet ble landbrukskomiteen lagt ned og tilbudet i jordbruksoppkjørene ble strammet inn. Arbeiderpartiet fikk støtte fra Høyre og til dels Fremskrittspartiet, og selv om Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti i hovedsak gikk mot endringene, gjorde partikonstellasjonen på Stortinget at Arbeiderpartiet fikk gjennomslag for sin reformpolitikk. 1990-tallet var preget av konflikt mellom Landbruksdepartementet og landbruksnæringen. Landbruksministeren var en viktig aktør i dette fordi hun aktivt forsvarte blant annet rammene for jordbruksoppkjøret, EØS-avtalen og WTO-avtalen. Føringerne som regjeringen og departementet la for norsk landbrukspolitikk bidro til å skape uro i landbrukspolitiske beslutningsprosesser, og av jordbruksorganisasjonene ble Arbeiderpartiregjeringen langt på vei sett på som jordbrukets motstander (Veggeland, 2000, s. 57-58).

6.5.5 Regjeringsskifte i 2013

Fra 2005 og fram til 2013 besto regjeringen i Norge av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Gjennom hele denne perioden var det personer fra Senterpartiet som hadde posisjonen som landbruks- og matminister (Regjeringen, 2014, 3. mars). Da det etter valget i 2013 ble regjeringsskifte, fikk Fremskrittspartiets Sylvi Listhaug posisjonen som landbruks- og mat minister. I 2015 tok Fremskrittspartiets Jon Georg Dale over denne posisjonen (Regjeringen, 2014, 3. november).

7.0 Analyse

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hvilke interne og eksterne forhold som har påvirket medlemstallene i Norges Bondelag fra 1965 fram til 2016.

7.1 1965-1969

7.1.1 Hovedmedlemmer

Antall hovedmedlemmer i Norges Bondelag gikk ned med 7 % fra 1965 til 1969. I organisasjonens årsmelding for 1966/67 står det at «nedgangen i antall hovedmedlemmer må sees i sammenheng med strukturrasjonaliseringen. Ifølge den offisielle statistikken går antallet selvstendige bruk ned med ca. 4,5 % årlig. Nedgangen i medlemstallet er under 1 %»⁶⁸. At en stor andel bruk ble lagt ned i perioden var nok hovedårsaken til at medlemstallet falt. Til tross for stor nedgang i antall bruk ser det ut til at organisasjonen har klart å rekruttere en del nye medlemmer og dette har vært med på å motvirke et potensielt enda større fall i medlemstallet. Norsk Bonde- og Småbrukarlag hadde i 1965 7-8000 medlemmer, i 1970 var medlemstallet i NBS halvert (Feiring et al., 1988, s. 198). At medlemstallet falt kraftig i NBS kan ha virket positivt inn på medlemstallet i Norges Bondelag.

Som eneste fylkeslag hadde Nordland Bondelag en positiv nettoutvikling i hovedmedlemmer fra 1965 til 1969, og dette til tross for at hvert tredje bruk i Nordland ble lagt ned i perioden 1959 til 1969 (Ringaker, 1996, s. 31). Fylkeslaget hadde en nettovekst på 8 % fra 1965 til 1966, og denne veksten skyldtes blant annet ekstra medlemsverving. I tillegg ble det avholdt aksjoner for stifting av lokallag i bygder som var uten lokallag (Norges Bondelag, 1966, s. 131-132). Fra 1966 til 1969 hadde Nordland Bondelag en liten nedgang i antall medlemmer hvert år, men nedgangen var betydelig lavere enn i mange andre fylkeslag. En medvirkende årsak til medlemsveksten kan også være at Norsk Bonde- og Småbrukarlag i perioden mistet mange medlemmer i fylket på grunn av alder, overgang til annet yrke og mangel på tillit til NBS. Folk i bygdene hadde mistet troen på småbruksdrift, og ved brukene som bygget ut gikk mange bønder over til Bondelaget. Norges Bondelag var positive til strukturendringene og til den nye teknologien som ble tatt i bruk i landbruket, samtidig som organisasjonen var villig til å slå et slag for bedre priser (Ringaker, 1996, s. 33).

Den prosentvise nedgangen i hovedmedlemmer var størst i fylkeslagene i Oslo og Aker og i Vest-Agder. En av grunnen til det store prosentvise utslaget i Oslo og Aker Bondelag var at de

⁶⁸ Fra 1965 til 1966.

hadde svært få medlemmer, slik at en liten nedgang i antall gir stort utslag i prosent. I årsmeldingene for perioden melder fylkeslaget om at bare en liten del av deres medlemmer var aktive bønder og at en vesentlig del av medlemmene kunne regnes som støttemedlemmer. Støttemedlemmer som ikke hadde familiemedlemsskap i organisasjonen betalte kr 30 i medlemskontingent i perioden 1967 til 1969⁶⁹. Vest-Agder Bondelag hadde i perioden en nedgang på 15 % i antall hovedmedlemmer. Medlemstallet går jevnt nedover i perioden, med unntak av fra 1966 til 1967 da medlemstallet faller med 8,3 %. I årsmelding fra fylkeslaget forklares det store fallet dette året med sen innbetaling av kontingent (Norges Bondelag, 1968, s. 146).

Nettonedgangen i antall hovedmedlemmer var størst i Møre og Romsdal og i Hordaland fra 1965 til 1969. Av årsmeldingene fra Hordaland Bondelag fremkommer det at nedgangen på nesten 500 hovedmedlemmer i perioden i hovedsak skyldes nedlegging av mindre bruk og at eieren gikk over i annet yrke⁷⁰. I årsmeldingene fra Møre og Romsdal Bondelag oppgis det ingen direkte årsak til nedgangen på om lag 630 hovedmedlemmer, men det er sannsynlig at nedgangen her også skyldes nedlegging av bruk.

7.1.2 Familiemedlemmer

Nettonedgangen i familiemedlemmer fra 1965 til 1969 var samlet sett i Norges Bondelag på 9,5 %. I mange fylkeslag var nedgangen stor i antall og/eller i prosent. Selv om mange fylkeslag i perioden hadde en svært negativ utvikling i familiemedlemsskap, var det noen få fylker som hadde en liten vekst. Siden medlemskategoriene hoved- og familiemedlemmer ble fjernet og alle familiemedlemsskap ble annullert fra 1970 har jeg valgt å ikke gå nærmere inn i detaljene om utviklingen i enkelte fylkeslag.

7.2 1970-1979

7.2.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1970-1979

Fra 1970 til 1979 økte medlemstallet i Norges Bondelag med 6,9 %. I samme periode⁷¹ ble 19 % av de selvstendige brukene i Norge nedlagt. Medlemstallet går både ned og opp fra 1970 til 1974, men fra 1975 til 1979 stiger medlemstallet for hvert år.

⁶⁹ Informasjonen er hentet fra referatene fra årsmøtet i Norges Bondelag i perioden 1966 til 1968.

⁷⁰ Informasjonen er hentet fra årsmeldingene for Norges Bondelag fra 1965/66 til 1969/70.

⁷¹ Fra 1969 til 1979 (Statistisk Sentralbyrå, 1985, s. 53).

Fra 1970 til 1971 faller medlemstallet i Norges Bondelag med om lag 1 150 medlemmer (2,1 %). I organisasjonens årsmelding oppgis nedleggelse av bruk som hovedårsak til nedgangen i medlemstallet. En annen medvirkende årsak kan ha vært at medlemskontingenten økte med 10 % (Norges Bondelag, 1972, s. 21).

For første gang på en del år hadde organisasjonen en positiv nettoutvikling i medlemstallet fra 1971 til 1972. En av grunnene til medlemsøkningen var at fylkessekretærassistenter hadde gjennomført en vervekampanje. Økningen i medlemstallet må også sees i sammenheng med Norges søknad om EF-medlemskap. I perioden 1970 til 1972 jobbet Norges Bondelag mye med EF-spørsmålet. Gjennom sine lokal- og fylkeslag drev organisasjonen intensiv informasjon- og opplysningsvirksomhet om EF. I månedsskifte april-mai 1972 ble det gjennomført en uravstemning i Bondelaget om EF-medlemskap. Alle medlemmer fikk tilsendt stemmeseddel og svarkonvolutt, og svarprosenten var på 73 %. Resultatet av uravstemningen ble 92,4 % nei, 7,5 % ja og 0,1 % vet ikke/blank stemme (Norges Bondelag, 1972, s. 25-26; Norges Bondelag, 1973, s. 26-28). Uravstemningen viser at organisasjonens medlemmer var rimelig samstemte.

Organisasjonens store engasjement i EF-saken påvirket nok medlemstallet i positiv retning. Det kan tenkes at en god del av de som meldte seg inn i perioden 1970-1972 var bønder som ønsket å være del av en organisasjon som tok et klart standpunkt i EF-saken og som jobbet spesielt for å sikre bøndenes interesser. Om dette var tilfelle, kan det også tenkes at en av årsakene til nedgangen i medlemstallet i 1973 (0,1 %) og 1974 (1,1 %) var at «trusselen» om EF-medlemskap var borte og at de som kun hadde meldt seg inn på bakgrunn av EF-spørsmålet meldte seg ut eller unnlot å betale kontingent i årene etter (og således ble fjernet fra medlemsregisteret til Bondelaget).

En medlemsanalyse gjennomført på grunnlag av medlemstallet i oktober 1971 viser at 95 % av medlemmene eide eller drev mindre enn 200 dekar jordbruksareal. De resterende 5 % av medlemmene hadde enten ikke noe jordbruksareal i drift eller mer enn 200 dekar jordbruksareal. En figur som viser fordelingen av medlemmene etter bruksstørrelse viser at under 1 % av medlemmene hadde bruk over 200 dekar, og dermed blir andelen som ikke eide eller drev jord på ca. 4 % (Norges Bondelag, 1972, s. 22-23). Det har ikke vært mulig å fremskaffe annen detaljert informasjon om hvor mange av Bondelagets medlemmer som var bønder på starten av 1970-tallet.

Medlemsanalysen som ble gjennomført i juni 1975 viste at 85 prosent av medlemmene eide eller drev jord, og 53 prosent av disse hadde et jordbruksareal som var mindre enn 50 dekar

(Norges Bondelag, 1976, s. 17-18). Dette viser at det var mange småbrukere som var medlem av organisasjonen. I gjennomsnitt fikk organisasjonen ca. 3 500 nye medlemmer hvert år, og dette motvirket utmeldingene som kom på grunn av blant annet høy alder og nedlegging av bruk. Analysen viste også at 27 % av medlemmene hadde meldt seg inn i Bondelaget etter 1970. På dette grunnlaget konkluderte organisasjonen med at rekrutteringa av unge bønder var god (Norges Bondelag, 1976, s. 17).

I bøkene som ble gitt ut i forbindelse med 100-årsjubileet i Norges Bondelag i 1996 stiller forfatteren⁷² spørsmål ved Bondelagets oppslutning i første halvdel av 1970-årene. Først fastslår han at økningen i gjennomsnittskontingenten på over 140 % fra kr 77 i 1970 til kr 186 i 1975 ikke skremte bønder fra medlemskap i Norges Bondelag, og til tross for den store økningen var kontingenten lav. Det første Gjerdåker (1996) trekker fram er bruksnedgangen i Norge. Han trekker også fram at andelen deltidsbruk hadde økt i tiårene etter krigen, og at Bondelaget så på heltidsbrukeren, og ikke deltidsbrukeren som den fremste klienten. En stabil medlemsmasse i organisasjonen samsvarte dermed ikke med de endringene som skjedde i organisasjonens omgivelser. I søken etter en forklaring på organisasjonens medlemstall ser han nærmere på om gruppelevsforikringen kan hatt noen innvirkning på rekrutteringen, men konkluderer raskt med at det ikke var tilfelle (Gjerdåker, 1996, s. 300). Gjerdåker (1996) ender opp med følgende forklaring på det nokså stabile medlemstallet: «*Det var summen av det Bondelaget sto for som den tunge fagorganisasjonen i landbruket, som hadde halde ved like, ja, styrkt, tilliten til laget ute på bygdene i vanskelege år for mange distriktsbønder*» (Gjerdåker, 1996, s. 300-301).

I 1975 hadde Norges Bondelag igjen en positiv utvikling i medlemstallet (økning på 1,2 %). I årsmeldingen for 1975/76 melder organisasjonen om følgende utvikling: «*I siste halvdel av meldingsåret har det vore uvanleg mange som har meldt seg som medlemmer. Etter 1. desember 1975 er det registrert over 3 000 nye medlemmer, dette er langt fleir enn det som er vanleg på denne tida.*»⁷³ At organisasjonen rapporterer om akkurat dette er nok ikke tilfeldig. Den uvanlig høye innmeldingen i perioden må sees i sammenheng med opptrappingsvedtaket som ble vedtatt i Stortinget 1. desember 1975.

Totalt fikk Bondelaget ca. 4 300 nye medlemmer i 1976, og endte opp med en nettovest på 1 815 medlemmer. I 1977 meldte 3 800 seg inn, men nettoøkningen var kun på 841 medlemmer.

⁷² Brynjulv Gjerdåker.

⁷³ Det oppgis ikke fram til hvilken dato dette gjelder for. Annen informasjon som er framstilt i samme årsmelding er datert per 1. mai 1976. Det antas derfor at «over 3 000 nye medlemmer» er per 1. mai 1976.

Medlemstallet steg også i 1978 og 1979. At gjennomsnittskontingenten økte med over 140 % fra kr 186⁷⁴ i 1975 til 449⁷⁵ i 1979 påvirket ikke medlemstallet i negativ retning.

Det har ikke vært mulig å fremskaffe informasjon om beregningsgrunnlaget for medlemskontingent fra 1970 til 1973. Sammenligner man medlemsanalysene fra 1971 og 1975, ser man at andelen medlemmer som ikke eier eller driver jordbruk øker fra om lag 4 % i 1971 til 15 % i 1975, så det er godt mulig at det kontingentsatsene var differensierte i perioden 1970 til 1973.

Fra 1974 til 1979 benyttes samme prinsipper for beregning av medlemskontingent, men satsene økes hvert år⁷⁶. I perioden betalte ektefeller og hjemmeværende barn av medlemmer som eide og/eller drev jordbruk en redusert medlemskontingent. Medlemmer som ikke eide eller drev jordbruk samt medlemmer som ikke betalte areal kontingent og som var medlem i NBK og NBU, betalte også redusert kontingent. Bortsett fra medlemsanalysene i 1971 og 1975 har det ikke vært mulig å finne detaljert informasjon om hvordan medlemsmassen var sammensatt. Det er, sett i lyset av nedleggelsen av mange bruk i perioden, rimelig å anta at andelen medlemmer som ikke eide eller drev jordbruk også økte på slutten av tiåret, og dette er en av forklaringene på at medlemstallet økte gjennom tiåret.

At Norsk Bonde- og Småbrukarlag vokste seg betydelig større fra 2 900 medlemmer i 1973 til 8 700 medlemmer i 1981 påvirket ikke medlemstallet i Norges Bondelag i negativ retning (se figur 29). Til sammenligning hadde Bondelaget en nettovest på 8 698 medlemmer (16 %) fra 1973 til 1981.

7.2.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1970-1979

I perioden 1970 til 1979 var det kun fylkeslagene i Vest-Agder, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal som hadde en negativ nettoutvikling i medlemstallet. Sogn og Fjordane hadde en nedgang på 8,1 %, mens nedgangen i Hordaland og Møre og Romsdal var på henholdsvis 2,8 % og 2,0 %. Nettonedgangen i Vest-Agder var kun på 0,6 %. Det var flere årsaker til den store nedgangen i Sogn og Fjordane. Endringer i systemet for innkreving av medlemskontingent oppgis som en medvirkende årsak til den negative medlemsutviklingen i fylkeslaget⁷⁷. I 1971 gikk Norges Bondelag over til å skrive ut kontingenten på bankgiro, og kontingenten ble betalt direkte til Norges Bondelag. Lokal- og fylkeslagenes andel av

⁷⁴ Norges Bondelag, 1976, s. 17

⁷⁵ Norges Bondelag, 1980, s. 21.

⁷⁶ I tråd med at organisasjonen årsmøte skulle vedta satser for kontingentberegning.

⁷⁷ Norges Bondelag, 1972, s. 167; Norges Bondelag, 1973, s. 179.

kontingenten ble refundert fra hovedkontoret (Norges Bondelag, 1971, s. 34). Den negative medlemsutviklingen fram til 1974 skyldtes også at Sogn og Fjordane var uten fylkessekretærassistent fram til oktober 1973. Når dette kom på plass hadde vedkommende anledning til å bruke tid på medlemsverving, og dette resulterte i en positiv utvikling i medlemstallet for hvert år i perioden 1975-77. I 1978 og 1979 gikk medlemstallet i fylket litt ned igjen. Fra 1969 til 1979 ble 14,4 prosent av brukene i Sogn og Fjordane nedlagt, noe som var lavere enn landsgjennomsnittet på 19,1 prosent (Statistisk Sentralbyrå, 1985, s. 53). Andelen bruk med under 50 dekar jordbruksareal i drift sank med 3,7 prosent fra 1969 til 1979⁷⁸ (Statistisk sentralbyrå, 1973, s. 38; Statistisk sentralbyrå, 1985, s. 53).

Fylkeslagene i Hedmark, Nord-Trøndelag og Nordland hadde desidert størst nettoøkning i medlemstallet fra 1970 til 1979. Nordland hadde størst prosentvis økning på 35,9 % (770 medlemmer) og Nord-Trøndelag hadde størst økning i antall medlemmer med en økning på 837 medlemmer (23,5 %). Hedmark hadde en økning på 797 medlemmer (22,9 %) i perioden, og fylkeslaget hadde en nettovekst i medlemstallet hvert eneste år fra 1970 til 1979 (Norges Bondelag, 1971, s. 221; Norges Bondelag, 1980, s. 267). Antakeligvis var det flere forhold som førte til den store veksten i disse fylkene. For det første kan det tenkes at både «grønn bølge» og opptrappingsvedtaket i 1975 hadde en positiv innvirkning på medlemstallet. Under EF-avstemningen i 1972 var det er klart nei-flertall i både Nord-Trøndelag og Nordland, og dette kan også ha påvirket medlemsutviklingen i fylkene.

7.3 1980-1989

På første halvdel av 1980-tallet er rapporteringen av medlemstallene i Norges Bondelag svært inkonsistent. Dette påvirker det totale bildet man får av medlemsutviklingen som presenteres i kapittel 5.3.3. Tallene som ligger til grunn for framstillingen er hentet fra den fylkesvise fordelingen som presenteres i organisasjonens årsmeldinger, og det redegjøres i fotnoter for hva som ligger til grunn for tallene som presenteres. Med dette som utgangspunkt velger jeg i denne delen å se nærmere på den øvrige informasjonen som finnes om medlemstallene i årsmeldingene. Dersom det brukes andre tall enn de som framstilles i kapittel 5.3.3 vil dette bli opplyst om slik at leseren vet hvilke tall analysen bygger på.

⁷⁸ Bruk under 5 dekar er ikke tatt med i statistikken.

7.3.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1980-1989

Samtidig som 21 %⁷⁹ av brukene i Norge ble lagt ned, økt medlemstallet i Norges Bondelag med 10,2 % fra 1980 til 1989⁸⁰.

Medlemstallet økte fra 1979 til 1980 med 1,8 %. Systemet for beregning av medlemskontingent ble endret fra 1981, og denne endringen innebar blant annet at organisasjonen ikke lenger opererte med reduserte kontingentsatser for medlemmer som ikke drev aktivt i jordbruksnæringen eller eide jordbruksareal. Selv om kontingenten for en del av medlemmene økte vesentlig i 1981, hadde organisasjonen en medlemsvekst på 5,7 %.

Den fylkesvise fordelingen av medlemstallene i 1982 er datert 14.03.82, og er derfor ikke direkte sammenlignbar med verken tallene per 31.12.81 for 1981 eller tallene per 2.1.84. Det rapporteres om følgende medlemstall per 1. januar i påfølgende år:

1981 (per 01.01.82)	1982 (per 01.01.83)	1983 (per 01.01.84)
62 759	64 200	64 214

Basert på disse tallene kan vi lese at organisasjonen har en nettovækst fra 1981 til 1982, men at det fra 1982 til 1983 er liten nettoutvikling i medlemstallet. I årsmeldingen for 1981/82 meldes det om vansker i overgangen til nytt EDB-system, og dette var muligens en medvirkende årsak til den lite konsistente rapporteringen.

Sammenligningen av summen av de fylkesvise tallene for 1983⁸¹ og 1984⁸² viser at organisasjonen har en nedgang i medlemstallet på 1 %. I 1984 endret organisasjonen betalingstidspunkt for kontingent til 1. april, og fra 1985 rapporteres medlemstallene konsekvent per 31.12. for gjeldende år⁸³. En sammenligning av summen av de fylkesvise tallene for 1984⁸⁴ og 1985 viser en økning i medlemstallet på 2,3 %. Den positive medlemsutviklingen må sees i sammenheng med økt fokus på medlemsverving og innføringen av premieringsordningen som ga hvert lokallag kr 300 per netto nye medlem fra oktober 1984 til april 1985.

⁷⁹ Tall fra landbrukstelingen i 1979 og 1989.

⁸⁰ Sammenligningen er basert på antall medlemmer som hadde betalt kontingent per 01.05.81 for 1980 og antall medlemmer per 31.12.89 for 1989 som begge det totale medlemstallet som rapporteres til årsmøtet i organisasjonen i påfølgende år.

⁸¹ Per 02.01.84 (Norges Bondelag, 1984, s. 258) NB. Samme tall er i senere årsmeldinger oppgitt å være per 31.12.83, antakeligvis av hensyn til sammenlignbarhet.

⁸² Per 01.01.85 (Norges Bondelag, 1985, s. 268). NB. Samme tall er i senere årsmeldinger oppgitt å være per 31.12.84, antakeligvis av hensyn til sammenlignbarhet.

⁸³ Dette er blitt gjort hvert år fram til 2016.

⁸⁴ Se fotnote 83.

Medlemstallet i Norges Bondelag steg litt hvert år fra 1986 til 1989, med unntak av et lite fall på 0,9 % i 1988. Vervepremieringsordningen på kr 300 per netto medlem fortsatte fram til og med vervesesongen 88/89. Forklaringen på at medlemstallet falt i 1988 var at det på slutten av året ble sendt ut en spørreundersøkelse til medlemmene, og i svarene var det registrert en del utmeldinger og eierskifter som ellers ville blitt registrert i 1989 (Norges Bondelag, 1989, s. 29).

Fra 1985 til 1989 økte gjennomsnittskontingenten i Norges Bondelag med 26 % fra kr 793 i 1985 til kr 995 i 1989, noe som ikke var en veldig dramatisk økning. Samme periode hadde organisasjonen kun en nettoøkning på 277 medlemmer. Den personlige kontingenten, som alle medlemmer betalte uavhengig av produksjon og areal, økte i samme periode med 53 % fra kr 150 i 1985 til kr 230 i 1989. Økningen i den personlige kontingent kan ha gjort det vanskeligere å verve medlemmer som ikke hadde noen direkte tilknytning til landbruket.

På slutten av 1970-tallet var det mye konflikt internt i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, og det dannet seg en opposisjon innad i organisasjonen. I løpet av 1981 gikk sittende formann i NBS av, nye folk ble tilsatt i sekretariatet og opposisjonen tok over styret. En begynte for alvor å se at det var et regimeskifte på gang i Norsk Bonde- og Småbrukarlag da organisasjonen valgte å bryte jordbruksforhandlingene i 1982. Bruddet ble relativt godt mottatt innad i organisasjonen, men både landbruksdirektøren og Bondelaget reagerte på ved å hevde at NBS satte hele forhandlingssystemet og forhandlingsretten i fare. Bruddet i jordbruksforhandlingene representerte også et brudd med NBS sin tradisjonelt ansvarlige samarbeidslinje (Feiring et al., 1988, s. 225-238). «Regimeskiftet innebar ... ikke bare et skifte av personer, men også en klar endring i Småbrukarlagets politiske linje overfor Bondelaget, landbruksmyndighetene og samvirkeorganisasjonene» (Feiring et al., 1988, s. 243).

	1981	1985	1987
Norges Bondelag ⁸⁵	62 759	65 170	65 636
Norsk Bonde- og Småbrukarlag ⁸⁶	8 700	13 550	14 300

Figur 31: Sammenligning av medlemsvekst i Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag i 1981, 1985 og 1987

Den labre veksten i Bondelaget må sees i sammenheng med NBS sine medlemstall. Om man sammenligner medlemstallene i Bondelaget og NBS i 1981, 1985 og 1987, ser man tydelig at NBS har en mye større medlemsvekst enn Norges Bondelag. På bakgrunn av dette er det rimelig

⁸⁵ Tallene er hentet fra årsmeldingen til Norges Bondelag for 1981/82, 1985/86 og 1987/88.

⁸⁶ Tallene er ikke helt eksakte. Se figur 29 i kapittel 6.3.2.

å anta at mange av Bondelagets potensielle medlemmer i perioden meldte seg inn i Norsk Bonde- og Småbrukarlag i stedet.

7.3.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1980-1989

Det var kun to fylkeslag som hadde en negativ utvikling i medlemstallet fra 1980 til 1989. Troms Bondelag hadde en nedgang på 0,5 % mens nedgangen i Hordaland Bondelag var på 2,3 %. En forklaring på dette kan være at det fra slutten av 1970-tallet ble blåst nytt liv i Småbrukarlaget i Hordaland. En oversikt for 1985 over hvordan medlemmene i NBS var fordelt på fylker viser at 10,3 % av medlemmene bodde i Hordaland⁸⁷ (Feiring et al, 1988, s. 223; 256).

Nord-Trøndelag Bondelag økte mest i antall med en økning på nesten 1 100 medlemmer fra 1980 til 1989. I fylket ble 16 % av brukene lagt ned fra 1979 til 1989, og dette var godt under landsgjennomsnittet på 21 % (Statistisk Sentralbyrå, 1985, s. 57; Statistisk Sentral Byrå, 1992b, s. 20). En mulig forklaring på den store medlemsøkningen i Nord-Trøndelag kan være at så godt som alle bruk som ble nedlagt fra 1979 til 1989 var bruk med et jordbruksareal under 50 dekar⁸⁸. Dette svekket Norsk Bonde- og Småbrukarlag sitt medlemspotensiale i fylket kraftig, og konkurransen mellom de to jordbruksorganisasjonene var trolig ikke like stor i Nord-Trøndelag som i en del andre fylker som hadde en høyere andel småbruk.

7.4 1990-1999

7.4.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 1990-1999

Fra 1990 til 1999 sank medlemstallet i Norges Bondelag med 7,4 %. 29 % av brukene i Norge ble lagt ned fra 1989 til 1999⁸⁹.

I 1990 var 57 % av medlemmene i Norges Bondelag bønder som drev aktivt i landbruksnæringen, 8 % var grunneiere (kun utmark/utleid jordbruksareal) og de resterende 35 % av medlemmene verken drev eller eide jord⁹⁰. Sett opp mot antall bruk over 5 dekar i 1989 betød det at Norges Bondelag organiserte 37,6 % av landets bønder.

Norges Bondelag hadde over mange år bygd opp en stor organisasjon, og medlemmene var både bønder, grunneiere og andre som hadde interesse av norsk landbruk. Fra midten av 1980-

⁸⁷ Fylkeslaget var nest størst i 1985. Den fylkesvise inndeling viser at det var kun Oppland Bonde- og Småbrukarlag som hadde en større andel medlemmer (19,8 %) i 1985 (Feiring et al., 1988, s. 256).

⁸⁸ Regnet ut basert på tall fra landbrukstellingene i 1979 og 1989.

⁸⁹ Basert på tall fra landbrukstellingen i 1989 og jordbrukstellingen i 1999. I tellingen fra 1999 er også bruk med under 5 dekar jordbruksareal i drift medregnet.

⁹⁰ Basert på informasjon hentet fra et internt notat i Norges Bondelag.

tallet fram til første del av 1990-tall flatet medlemsveksten ut. I 1992 hadde organisasjonen 67 349 medlemmer, og det er det høyeste medlemstall i hele perioden som er undersøkt⁹¹.

Bondelaget hadde en liten nettovest i medlemmer fra 1990 til 1994, og sett i lyset av at svært mange bruk ble lagt ned i Norge på 1990-tallet, skulle man i utgangspunktet tro at medlemstallet også gikk nedover. Dette var altså ikke tilfelle i perioden 1990 til 1994 og en medvirkende årsak til dette kan ha vært organisasjonens samarbeid med *Nei til EU*⁹². Da EU-spørsmålet igjen ble aktuelt i 1990 reagerte Norges Bondelag raskt, og innledet et samarbeid med motstandsorganisasjonen Nei til EU. Motstandsorganisasjonen etablerte seg i 1990/91 over hele landet, og Bondelagets medlemmer ble av organisasjonen oppfordret til å ta aktivt del arbeidet med å bygge opp Nei til EU. I oppstartsfasen tok fylkeskontorene i Norges Bondelag på seg sekretariatsfunksjonen for fylkeslagene til Nei til EU, og Bondelaget bevilget penger til organisasjonen (Norges Bondelag, 1991, s. 44-45). Samarbeidet og økonomiske bevilgninger fortsatte i årene etter, og mange av medlemmene i Norges Bondelag tok aktivt del i arbeidet i Nei til EU⁹³. Sammenlignet med mange andre organisasjoner og partier hadde ikke Norges Bondelag noen stor trang til organisatorisk egenmarkering i EU-kampen. Bondelaget fokuserte heller på å få til en arbeidsdeling med andre på nei-siden både på sentralt og lokalt nivå (Norges Bondelag, 1995, s. 71). I årsmeldingen fra 1996/97 meldes det om følgende: «*Det høge medlemstallet i 1994 lyt sjåast i samband med organisasjonen sin EU-kamp og den støtta som mange då gav til Norges Bondelag*» (Norges Bondelag, 1997, s. 49). Det kan likevel tenkes at en del folk som sympatiserte med landbruket og Bondelaget heller valgte å tegne medlemskap i Nei til EU. På starten av 1990-tallet var kontingenten for støttemedlemmer i Norges Bondelag relativt høy, og trolig var kontingenten i Nei til EU noe lavere enn i Bondelaget.

Etter at det hadde holdt seg relativt stabilt fra slutten av 1980-tallet begynner medlemstallet å falle i 1995, og fra 1994 til 1999 har organisasjonen en nedgang i medlemstallet på 8 %. Hvor mye medlemstallet faller med varierer fra år til år. Man skulle i utgangspunktet tro at uroen i landbrukspolitiske beslutningsprosesser på starten av 1990-tallet førte til at oppslutningen om Bondelaget økte, men dette var altså ikke tilfelle. Hele 29 % av brukene i Norge ble lagt ned i perioden⁹⁴, og mange potensielle medlemmer ga opp å drive jordbruk. Den prosentvise fordelingen av årsaker til utmelding av Norges Bondelag i perioden 1996 til 1999, viser at en

⁹¹ Om man ikke regner med familiemedlemmer på slutten av 1960-tallet.

⁹² Organisasjonen het «Nei til EF» de første årene.

⁹³ Årsmelding Norges Bondelag 1990/91-1993/94.

⁹⁴ Fra 1989 til 1999.

stor andel av medlemmene meldte seg ut på grunn av høy alder⁹⁵. Det kan tenkes at en del av disse medlemmene holdt på med gårdsdrift fram til de meldte seg ut, og at deres arvtakere allerede var godt etablert i andre yrker. At bøndenes tilbud over jordbruksoppkjøret på 1990-tallet ble strammet inn hjalp nok ikke på lysten til å ta over et gårdsbruk i drift.

Oversikten over utmeldingsårsaker i perioden 1996 til 1999 viser også at svært få (under 1 %) meldte seg ut som følge av overgang til Norsk Bonde- og Småbrukarlag⁹⁶. Fra 1998 ble premieringsordningen til lokallagene for verving av nye medlemmer økt fra kr 100 til kr 200, uten at dette ga noe synlig positivt nettoutslag. Fra 1999 ble det innført reduserte kontingentsatser for medlemmer under 26 år og over 66 år, men heller ikke dette ga noe umiddelbart positivt utslag i medlemstallet.

7.4.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 1990-1999

Akershus Bondelag var det eneste fylkeslaget som hadde en positiv nettoutvikling i medlemstallet fra 1990 til 1999. Fylkeslaget hadde en vekst i medlemstallet fram til 1996. Mange fylkeslag hadde en nettonedgang på nærmere 10 % i dette tiåret, noen også over dette. Telemark Bondelag hadde i perioden 1990 til 1999 størst prosentvis nedgang på 13,8 % mens Hedmark Bondelag hadde størst nedgang i antall medlemmer (568). Nedgangen i begge fylkene var ganske jevn i hele perioden. Det oppgis ingen spesielle årsaker til fallet i medlemstallet i årsmelding fra verken Telemark Bondelag eller Hedmark Bondelag. En mulig forklaring på at disse to fylkene hadde størst nedgang i medlemstallet kan være at antall bruk som ble lagt ned i begge fylkene var høyere enn landsgjennomsnittet. I Telemark ble 39 % av brukene lagt ned fra 1989 til 1999, mens i Hedmark var nedgangen på i antall bruk på 34 %⁹⁷.

7.5 2000-2009

7.5.1 Medlemsutvikling i organisasjonen 2000-2009

Fra 2000 til 2009 hadde Norges Bondelag en netto medlemsøkning på 3,4 %. I samme periode ble 30 % av brukene i Norge lagt ned⁹⁸.

At medlemstallet i Bondelaget synker med drøyt 3 700 fra 1999 til 2002 må sees i sammenheng med at 8 850 bruk blir lagt ned i Norge i samme periode. I 2002 falt medlemstallet med 2,5 % mot 1,5 % i 2001. Hovedårsaken til at fallet var større i 2002 var at det ble gjort en innstramning

⁹⁵ Informasjonen er hentet fra årsmeldingene til Norges Bondelag 1996/97-1998/99.

⁹⁶ Som fotnote 95.

⁹⁷ Tallene er hentet fra landbrukstelingen i 1989 og jordbrukstelingen i 1999. (Statistisk Sentralbyrå, 1992b, s. 16; Statistisk Sentralbyrå, 2002, s. 19).

⁹⁸ Som fotnote 97.

knyttet til ubetalt kontingent, som førte til at om lag 730 medlemmer ble strøket fra medlemsregisteret i juni⁹⁹.

Etter mange år med nedgang, begynte medlemstallet smått å stige i 2003. En medvirkende årsak til at medlemsutviklingen snudde dette året kan ha vært todelingen i kontingenten som ble innført som følge av at Bondelagets Servicekontor AS ble etablert fra 1. januar 2003. Todelingen medførte at hele medlemskontingenten fra 2003 ble fradragsberettiget.

Fra tidlig på 2000-tallet var det stort fokus på medlemsverving i Norges Bondelag. I tillegg til at lokal- og fylkeslagene jobbet aktivt med verving, startet Bondelaget i 2004 for fullt med medlemsverving via telefon. Dette ga gode resultater, og medlemstallet steg hvert år fra 2003 til 2009. Etter at det var gjennomført telefonverving i så godt som alle fylker (noen fylker hvert år), begynte man på en ny runde. I andre runde ga ikke denne formen for medlemsverving like gode resultater. Fra 2008 innførte Bondelaget vervepremiering av enkeltmedlemmer for nye medlemmer de klarte å verve.

Fra 2007 ble husstandsmedlemskap innført. Denne typen medlemskap innebar redusert sats på personlig kontingent for medlem nummer to i samme husstand, og ved utgangen av 2007 hadde Norges Bondelag om lag 5 500 husstandsmedlemmer. Det er ikke mulig å se noen umiddelbar effekt av innføringen av denne kategorien i årene rett etter.

Ser man på utmeldingsårsakene¹⁰⁰ gjennom tiåret, er det svært få som oppgir at de melder seg ut på grunn av overgang til Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

7.5.2 Medlemsutvikling i noen utvalgte fylker 2000-2009

På fylkesnivå var det sju fylker som hadde en negativ utvikling i medlemstallet fra 2000 til 2009. Vest-Agder hadde størst prosentvis nedgang på 13,1 %, mens Møre og Romsdal hadde størst nedgang i antall på 307 medlemmer. I Vest-Agder gikk medlemstallet mest ned i starten av perioden, mens i Møre og Romsdal var nedgangen jevnere fordelt. I begge fylkene ble det gjennomført to runder med telefonverving, men antall medlemmer vervet via telefon var ganske mye lavere sammenlignet med andre fylker. Antall bruk som ble lagt ned i begge fylkene var litt høyere enn landsgjennomsnittet¹⁰¹. I fylkeslagets årsmelding i første halvdel av tiåret opplyser Møre og Romsdal Bondelag om at under 50 % av bøndene i fylket er medlemmer i

⁹⁹ Dette kom i tillegg til de som ble strøket ved årsskiftet pga. manglende kontingentinnbetaling.

¹⁰⁰ Hentet fra Årsmeldingene til Norges Bondelag fra 2000-01 til 2009.

¹⁰¹ Beregningen er gjort på grunnlag av data er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell 03313: Jordbruksbedrifter, etter jordbruksareal i drift (F). Statistikkvariabel: Jordbruksbedrifter – Enhet: jordbruksbedrifter. Region: 10 Vest-Agder, 15 Møre og Romsdal. Jordbruksareal i drift: I alt, - 49 dekar. År: 2000, 2009.

Bondelaget. Fylkeslaget ønsket også at faglagene skulle bruke en tøffere tone overfor uorganiserte bønder som nøt godt av arbeidet som Bondelaget gjorde som også fikk virkninger for alle bønder¹⁰².

7.6 2010-2016

Fra 2010 til 2016 hadde Norges Bondelag en nettoøkning på ca. 1 %. I samme periode ble 12 % av brukene i Norge lagt ned. Til tross for at en god del bruk legges ned, øker altså medlemstallet i organisasjonen. En mulig forklaring på veksten kan være at organisasjonen fra 2011¹⁰³ til 2016 har følgende endring i fordelingen av medlemmer på de ulike medlemskategoriene:

	Personlige medlemmer	Bruksmedlemmer (aktive bønder og grunneiere)	Husstandsmedlemmer	Æresmedlemmer
2011	38,47 %	48,62 %	12,77 %	0,13 %
2016	40,03 %	44,92 %	14,94 %	0,12 %

Av fordelingen over ser vi at andelen personlige medlemmer og husstandsmedlemmer går opp, mens andelen bruksmedlemmer går ned.

Antall medlemmer som ble vervet via telefon ble mindre for hvert år Bondelaget holdt på dette. I 2011 ble det vervet 49 nye bruksmedlemmer gjennom telefonverving. I 2012 ble SMS-verving innført og i årsmelding for 2012 meldes det om at det kom inn 400 SMS-tips om potensielle medlemmer. Det oppgis ingen informasjon hvor mange av disse som faktisk tegnet medlemskap i organisasjonen, men det er mulig at det ga noe bedre resultater enn i 2011.

I 2013 falt medlemstallet i Norges Bondelag med 0,1 % og i 2014 økte det med 0,6 %. Det er således ikke mulig å se noen tydelig økt oppslutning om Bondelaget i forbindelse med regjeringsskiftet i 2013 der landbruks- og matministerposten gikk fra Senterpartiet til Fremskrittspartiet.

¹⁰² Basert på det som er skrevet i årsmeldingene fra Møre og Romsdal Bondelag i årsmeldingene til Norges Bondelag for 2001/02, 2002/03, 2003, 2004

¹⁰³ Det har ikke vært mulig å fremskaffe detaljert informasjon om fordelingen av medlemmer på de ulike medlemskategoriene i 2010, og derfor benyttes tall for 2011.

8.0 Diskusjon og anbefalinger

I dette kapittelet skal jeg drøfte hvordan Norges Bondelag bør tilpasse seg framover for å sikre sitt eksistensgrunnlag og opprettholde sin sterke posisjon. Denne oppgavens formål er ikke å komme fram til et fasitsvar på hva Bondelaget skal gjøre i framtiden. Derfor har jeg valgt å diskutere ulike funn fra analysen med den hensikt å identifisere problem- og mulighetsområder i organisasjonen når det gjelder dens framtidige utvikling.

Som nevnt tidligere er over halvparten av landets bønder i dag medlemmer i Bondelaget. Selv om statistikken viser at nedleggingen av bruk i Norge de siste årene har flatet ut, vil det nok ikke stoppe helt opp. I 2001 hadde 18 prosent av brukene under 50 dekar jordbruksareal i drift. Dette har endret seg fram til 2016, da kun 13 prosent av jordbruksbedriftene hadde et jordbruksareal i drift som var mindre enn 50 dekar¹⁰⁴. Samtidig som brukene som er i drift har blitt større, viser statistikken som presenteres i figur 25 at andelen deltidsbruk øker noe fra 2002 til 2015. Strukturendringene i landbruksnæringen er komplekse og det er mange faktorer som spiller inn. At brukene blir større kan slå positivt ut for Norges Bondelag, mens det at andelen deltidsbruk øker kan være til fordel for Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Det er vanskelig å si noe om det på bakgrunn av strukturendringene har vært noen endring i styrkeforholdet mellom Norges Bondelag og NBS uten å sette seg inn i store deler av detaljene i endringene.

Strukturendringene er en av årsakene til at jeg tror det er viktig at Norges Bondelag fortsetter å være en organisasjon for alle bønder, uavhengig av produksjonsomfang eller hva som produseres. På mange måter er dette enklere sagt enn gjort. Landbruksnæringen spenner over et bredt spekter av produksjoner, og interessekonflikter mellom ulike produksjoner innad i organisasjonen kan føre til at det oppstår prioriteringsproblemer. Noen ganger kan det bli gjort prioriteringer som er til fordel for noen, og ulempe for andre. Gjennom et samarbeid med en rekke andre landbruksorganisasjoner har Bondelaget mulighet til å innhente informasjon og kunnskap om hva som til enhver tid er aktuell problematikk og hva som er viktig for ulike produksjonsnæringer. For Bondelaget gjelder det å komme fram til den løsningen som fungerer best «for alle parter».

Interesser og behov vil også variere innad i organisasjonens medlemskategorier. Om man eksempelvis tar to medlemmer som begge tilhører medlemskategorien «bruksmedlemmer» der

¹⁰⁴ Beregningen er gjort på grunnlag av data er hentet fra statistikkbanken til Statistisk Sentralbyrå på internett. Tabell 03313: Jordbruksbedrifter, etter jordbruksareal i drift (F). Statistikkvariabel: Jordbruksbedrifter – Enhet: jordbruksbedrifter. Region: Hele landet. Jordbruksareal i drift: I alt, - 49 dekar. År: 2001, 2016.

den ene leier jord (aktiv bonde) og den andre leier ut jord (grunneier), er det ikke vanskelig å forstå at de har ulike interesser. Leietaker ønsker å leie jordbruksarealet til lavest mulig pris for å oppnå en større inntekt på det som produseres på arealet, mens utleier ønsker å oppnå høyest mulig inntekt på det arealet som leies ut. Dette illustrerer at det er forskjell i hva de ønsker å få ut av sitt medlemskap i Bondelaget.

Fundamentet i Norges Bondelag er medlemmene, og dersom medlemmene forsvinner mister organisasjonen sitt grunnlag for å eksistere. Derfor er det viktig at medlemskontingenten ikke settes for høyt. For aktive bønder bør kontingenten de skal betale reflektere den produksjonen de har, slik at kontingenten ikke blir en for stor økonomisk barriere for medlemskap i organisasjonen. Kontingenten for andre medlemmer bør heller ikke settes for høyt, da dette kan skremme bort en del støttemedlemmer. I tillegg bør medlemmene føle at de får noe igjen for sitt medlemskap i organisasjonen. Flere medlemsundersøkelser¹⁰⁵ viser at det for svært mange aktive bønder er Bondelagets rolle i jordbruksforhandlingene som er hovedgrunnen til at de er medlem av organisasjonen¹⁰⁶. Kontingenten for medlemskap i organisasjonen bør på den andre siden heller ikke settes for lavt. Over 15 % av medlemmene som svarte på medlemsundersøkelsene¹⁰⁷ oppgir at gode medlemsfordeler er hovedårsaken til medlemskap i Bondelaget. Dette kan både ha negative og positive sider ved seg. Medlemsfordelene i Norges Bondelag er også attraktive for medlemmer som ikke har noen direkte tilknytning til landbruket. Rabatter på forsikring, drivstoff og bilkjøp er eksempel på dette. Dersom mange tegner medlemskap i organisasjonen med dette som eneste motivasjon, kan dette skape problemer for organisasjonen. For Bondelaget er det knyttet en ekstra administrasjonskostnad til innmeldinger. Om mange melder seg inn bare for ett år for å få rabatt på eksempelvis bilkjøp, er det ikke gitt at de gidder å ta seg bryet med å melde seg ut etter at de har fått tilgang på de rabattene de ønsket. Dermed påløper ekstra kostnader for Bondelaget i form av utsending av kontingentkrav som ikke blir betalt, purringer og til slutt jobben med å ta bort disse medlemmene fra registeret. I tillegg kan en stor andel passive medlemmer som kun har rabattordningene som motivasjon for medlemskap gi organisasjonen et svekket omdømme. Det positive med rabattordningene er at de kan brukes i arbeidet med å verve nye medlemmer, både aktive bønder og andre. I hvor utstrakt grad folk som melder seg inn fordi de ønsker å støtte norsk matproduksjon benytter seg av medlemsfordelene vet jeg ikke. Det kan likevel tenkes at

¹⁰⁵ Bondelagets medlemsundersøkelse i 2012, 2014 og 2016.

¹⁰⁶ Andelen respondenter som oppgir dette som hovedgrunn er omtrent likt som andelen som oppgir at de er aktive bønder. Ca. 50 % av respondentene på medlemsundersøkelsen er aktive bønder.

¹⁰⁷ Bondelagets medlemsundersøkelse 2012, 2014 og 2016.

en del av støttemedlemmene i organisasjonen fortsetter å være medlemmer over tid både fordi de har et ønske om å støtte opp om norsk matproduksjon og på grunn av medlemsfordelene.

For at Bondelaget skal kunne opprettholde de høye medlemstallet, samtidig som de unngår at mange kun er medlem i en kortere periode grunnet lukrative medlemsfordeler, må organisasjonen fastsette kontingentsatser på et nivå som møter disse utfordringene. Da det ikke har vært en del av oppgaven å se på Bondelagets inntekter og kostnader knyttet til medlemskap, har jeg ingen forutsetninger for å si noe om kontingenten i dag er for høy, for lav eller passe.

Medlemmene i organisasjonen organiseres i lokale bondelag over hele landet, og lokallagene er tilknyttet fylkeslaget og fylkeskontoret. På spørsmålet i medlemsundersøkelsene¹⁰⁸ om hvorvidt medlemmene har deltatt på arrangement i lokallaget de siste tolv månedene, svarer omtrent halvparten ja. Dette gir en indikasjon på at aktivitet på lokallagsnivå er viktig for medlemmene. Jeg tror det er viktig at Bondelaget i framtiden satser på lokal- og fylkeslagene, og at det tildeles tilstrekkelig med ressurser for å holde aktiviteten i lagene oppe. Aktive lokal- og fylkeslag kan bidra mye i sitt nærmiljø. Gjennom å skape engasjement og oppmerksomhet rundt norsk matproduksjon, kan man både i bygd og by synliggjøre det arbeidet som organisasjonen gjør for norske matprodusenter. Økt synlighet rundt organisasjonens arbeid kan være med på å tiltrekke seg nye medlemmer.

Et høyt medlemstall vil gi organisasjonen stor tyngde i jordbruksforhandlingene, og det er derfor viktig å rekruttere nye medlemmer. Medlemsverving er derfor noe jeg tror organisasjonen bør satse mer på i framtiden. Det historiske tilbakeblikket som gjøres i analysedelen viser at mange av vervetiltakene som organisasjonen har satt i gang har gitt stor uttelling. Medlemsundersøkelsen i 2016 viser at kun 5,6 % av respondentene hadde vervet noen det siste året. De senere årene har enkeltpersoner som verver nye medlemmer mottatt vervepremie, og i dag er som tidligere nevnt dette et gavekort på Felleskjøpet og en t-skjorte. I underkant av 6 % av de som ikke vervet noen oppgir at det som skal til for at de skal verve er bedre vervepremier. Ca. 25 % av respondentene som ikke vervet noen svarer at de ikke kommer til å verve noen uansett og ca. 15 % oppgir at de er usikre i vervesituasjonen. Resten av respondentene svarer «vet ikke» på spørsmålet om hva som skal til for at de skal verve medlemmer til Norges Bondelag¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Bondelagets medlemsundersøkelse i 2012, 2014 og 2016.

¹⁰⁹ Prosentene er hentet fra Bondelagets medlemsundersøkelse i 2016.

Lokal forankring er viktig i prosessen med medlemsverving. Dersom potensielle medlemmer blir kontaktet at fylkeskontoret har de som jobber der en større kompetanse og kjennskap til Bondelaget enn det et telemarketing-selskap har. Det er ganske mange som ikke tar telefonen når de ser at det er et telemarketing-selskap som ringer, og fylkeslaget vil nok ha større sjanse for å nå gjennom på telefon. En personlig samtale om hvilke aktiviteter/tjenester som tilbys i nærmiljøet kan øke sjansene for at potensielle medlemmer ser nytten av å tegne medlemskap i Bondelaget. De kan også føle seg mer verdsatt og ønsket som medlemmer dersom en representant fra organisasjonen tar personlig kontakt.

9.0 Kilder

Agrol. (2017, 1. august). *Avtaler*. Hentet 01.08.17 fra <https://agrol.no/avtaler>.

Almås, R. (2017). Jordbruksoppgjør. I *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/jordbruksoppgj%C3%B8r>.

Bondebladet. (2017). *Om Bondebladet*. Hentet 01.08.17 fra <http://www.bondebladet.no/om-bondebladet/>

Bondelagets Personforsikringskontor. (2017). *Om produktene*. Hentet 01.08.17 fra <https://nb.landbruksforsikring.no/om-produktene/>.

Dawson, S. (1992). *Analysing Organisations*. (2. utg.). Basingstoke: Macmillan Press.

Feiring, T., Rovde, O., & Tøsse, S. (1988). *Lat oss rydja og byggja oss grender. Den norske småbrukaren 1913-1988*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Flaa, P., Hofoss, D., Holmer-Hoven, F., Medhus, T., & Rønning, R. (1995). *Innføring i organisasjonsteori*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Etzioni, A. (1982) *Moderne organisasjoner*. Oslo: Tanum.

Furre, B. (1992). *Norsk Historie 1905-1990: vårt hundreår*. Oslo: Samlaget.

Gravdahl, H. P. (1998). *Jordbruksforhandlingene 1986-1997. En oversikt*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.

Gjensidige. (2017). *Norges Bondelag*. Hentet 01.08.17 fra <https://www.gjensidige.no/naringsliv/kundefordeler/organisasjonavtaler/norges-bondelag>.

Gjensidige. (2017). *Fordeler for deg som er medlem av Norges Bondelag*. Hentet 02.08.17 fra <https://www.gjensidige.no/naringsliv/kundefordeler/organisasjonavtaler/norges-bondelag/norges-bondelag-medlemsfordeler>.

Gjerdåker, B. (1995). *Hundre år for bygd og bonde 1986-1996. Band II. Bygdesamfunn i omvelting 1945-1996*. Oslo: Landbruksforlaget A/S.

Hagelrød, A., & Romarheim, H. (Red.). (1998). *Femtiår i landbrukets og samfunnets tjeneste: 1947/48-1997/98*. Oslo: NILF – Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.

Jacobsen, D. I., & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Kaldahl, T. (1994). *Jordbruksforhandlinger og landbrukspolitikk 1950-1980*. Oslo: Landbruksforlaget.

Landkreditt Bank. (2017). *Norges Bondelag*. Hentet 01.08.17 fra <https://www.landkredittbank.no/daglig-bruk/medlemsfordeler/norges-bondelag/>.

Norges Bondelag. (1967). *Årsmelding Norges Bondelag 1966-67*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1968). *Årsmelding Norges Bondelag 1967-68*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1969). *Årsmelding Norges Bondelag 1968-69*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1970). *Årsmelding Norges Bondelag 1969-70*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1971). *Årsmelding Norges Bondelag 1970-71*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1972). *Årsmelding Norges Bondelag 1971-72*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1973). *Årsmelding Norges Bondelag 1972-73*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1974). *Årsmelding Norges Bondelag 1973-74*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1975). *Årsmelding Norges Bondelag 1974-75*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1976). *Årsmelding Norges Bondelag 1975-76*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1977). *Årsmelding Norges Bondelag 1976-77*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1978). *Årsmelding Norges Bondelag 1977-78*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1979). *Årsmelding Norges Bondelag 1978-79*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1980). *Årsmelding Norges Bondelag 1979-80*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1981). *Årsmelding Norges Bondelag 1980-81*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1982). *Årsmelding Norges Bondelag 1981-82*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1983). *Årsmelding Norges Bondelag 1982-83*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1984). *Årsmelding Norges Bondelag 1983-84*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1985). *Årsmelding Norges Bondelag 1984-85*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1986). *Årsmelding Norges Bondelag 1985-86*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1987). *Årsmelding Norges Bondelag 1986-87*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1988). *Årsmelding Norges Bondelag 1987-88*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1989). *Årsmelding Norges Bondelag 1988-89*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1990). *Årsmelding Norges Bondelag 1989-90*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1991). *Årsmelding Norges Bondelag 1990-91*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1992). *Årsmelding Norges Bondelag 1991-92*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1993). *Årsmelding Norges Bondelag 1992-93*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1994). *Årsmelding Norges Bondelag 1993-94*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1995). *Årsmelding Norges Bondelag 1994-95*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1996). *Årsmelding Norges Bondelag 1995-96*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1997). *Årsmelding Norges Bondelag 1996-97*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1998). *Årsmelding Norges Bondelag 1997-98*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (1999). *Årsmelding Norges Bondelag 1998-99*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2000). *Årsmelding Norges Bondelag 1999-2000*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2001). *Årsmelding Norges Bondelag 2000-2001*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2002). *Årsmelding Norges Bondelag 2001-2002*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2003). *Årsmelding Norges Bondelag 2002-2003*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2004). *Årsmelding Norges Bondelag 2003*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2005). *Årsmelding Norges Bondelag 2004*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2006). *Årsmelding Norges Bondelag 2005*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2007). *Årsmelding Norges Bondelag 2006*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2008). *Årsmelding Norges Bondelag 2007*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2009). *Årsmelding Norges Bondelag 2008*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2010). *Årsmelding Norges Bondelag 2009*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2011). *Årsmelding Norges Bondelag 2010*. Oslo: Norges Bondelag

Norges Bondelag. (2012). *Årsmelding Norges Bondelag 2011*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bondelag. (2013). *Årsmelding Norges Bondelag 2012*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bondelag. (2014). *Årsmelding Norges Bondelag 2013*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bondelag. (2015). *Årsmelding Norges Bondelag 2014*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bondelag. (2016). *Årsmelding Norges Bondelag 2015*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bondelag. (2017a). *Akershus Bondelag*. Hentet 04.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/lokallag/category7654.html>.

Norges Bondelag. (2017b). *Bli medlem*. Hentet 01.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/medlem/>.

Norges Bondelag. (2017c). *Lover for Norges Bondelag 2017*. Hentet 01.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/lover-naringspolitisk-program-prioriterte-saker/category8322.html>.

Norges Bondelag. (2017d). *Medlemsverving – vi må tørre og spørre*. Hentet 03.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/medlemsverving/category8120.html>

Norges Bondelag. (2017e). *Om Norges Bondelag*. Hentet 04.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/om-norges-bondelag/category7634.html>.

Norges Bondelag. (2017f). *Rabatter på Nationen, Norsk Landbruk og Traktor*. Hentet 01.08.17 fra <https://www.bondelaget.no/fordeler/rabatter-pa-nationen-norsk-landbruk-og-traktor-article88061-8001.html>

Norges Bondelag. (2017g). *Årsmelding Norges Bondelag 2016*. Hentet 01.06.17 fra <https://www.bondelaget.no/arsmelding/category7636.html>.

Norges Bygdekvinnelag. *Ofte stilte spørsmål*. Hentet 08.08.17 fra <http://www.bygdekvinnelaget.no/bli-medlem-i-dag>.

Norges Bygdekvinnelag. *Om oss*. Hentet 07.08.17 fra <http://www.bygdekvinnelaget.no/bygdekvinnelaget-moteplass-for-aktive-kvinner>.

Norges Bygdekvinnelag. *Vedtekter for Norges Bygdekvinnelag*. Hentet 09.08.17 fra http://www.bygdekvinnelaget.no/sites/bygdekvinnelaget/files/bokmal_siste_korrektur3_vedtekter.pdf.

Norges Bygdeungdomslag. *Medlemsfordeler*. Hentet 08.08.17 fra <http://www.nbu.no/medlemsfordeler/>.

Norges Bygdeungdomslag. *Om oss*. Hentet 07.08.17 fra <http://www.nbu.no/om-oss/>.

Norges Bygdeungdomslag. *Vedtekter for Norges Bygdeungdomslag*. Hentet 09.08.17 fra http://www.nbu.no/getfile.php/1332275/DOKUMENTER/Organisasjon/Sentrale%20dokumenter/Vedtekter_Vedtatt%202016.pdf.

Norsk Landbrukssamvirke. (2017). *Om oss*. Hentet 19.07.17 fra <https://www.landbruk.no/om-oss/>.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag. (2017). *Innmelding. Kontingentsatser for 2017*. Hentet 05.08.17 fra <http://www.smabrukarlaget.no/norsk-bonde-og-smabrukarlag/medlem/bli-medlem/>.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag. (2017). *Medlem. Medlemsfordeler*. Hentet 06.08.17 fra <http://www.smabrukarlaget.no/norsk-bonde-og-smabrukarlag/medlem/medlemsfordeler/>.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag. (2017). *Om Norsk Bonde- og Småbrukarlag*. Hentet 07.08.17 fra <http://www.smabrukarlaget.no/norsk-bonde-og-smabrukarlag/om-oss/om-norsk-bonde-/>.

Regjeringen. (2014, 3. november). *Erna Solbergs regjering 2013 -*. Hentet 06.08.17 fra https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere/ministerier_regjeringer/nyere_tid/regjeringer/erna-solbergs-regjering/id742981/

Regjeringen. (2014, 3. mars). *Jens Stoltenbergs andre regjering*. Hentet 06.08.17 fra https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere/ministerier_regjeringer/nyere_tid/regjeringer/jens-stoltenbergs-andre-regjering/id449424/

- Ringaker, Ø. (1996). *Med bygdefolk i Nordland i 75 år*. Vega: Nordland Bonde- & Småbrukarlag.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rognstad, O., Løvberget, A. I., & Steinset, T. A. (2016). *Landbruket i Norge 2010: Jordbruk - Skogbruk - Jakt*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Rovde, O. (1995). *Hundre år for bygd og bonde 1896-1996. Band I. I kamp for jamstelling 1896-1945*. Oslo: Landbruksforlaget A/S.
- Statistisk Sentralbyrå. (1963). *Jordbruksteljinga i Noreg. 20. juni 1959. Femte hefte*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (1973). *Jordbruksteljinga. 20. juni 1969. Hefte VII*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (1985). *Landbruksteljing. 20. juni 1979. Hefte VIII*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (1992a). *Landbruksteljing. 1. juni 1989. Hefte II*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (1992b). *Landbruksteljing. 1. juni 1989. Hefte IV*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (2002). *Jordbruksteljing 1999*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Statistisk Sentralbyrå. (2012). *Landbrukstelingen 2010. 1 Jordbruksbedrifter med leige av jordbruksareal og leigd jordbruksareal, etter fylke (Rettet 29.02.2012)*. Hentet 20.07.17 fra <https://www.ssb.no/a/kortnavn/landt/tab-2011-12-19-01.html>.
- Statistisk Sentralbyrå. *Historiske landbruksteljingar(1907-1999)*. Hentet 31.05.17 fra <https://www.ssb.no/a/histstat/landbrukstelingen.html>.
- Tvedt, K. A. (2016, 25. november). Sosialistisk Folkeparti. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 10.08.17 fra https://snl.no/Sosialistisk_Folkeparti
- Tvedt, K. A. (2017, 13. februar). EU-kampen. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 09.08.17 fra <https://snl.no/EU-kampen>
- Veggeland, F. (2000). *Landbruk, makt og internasjonalisering: politikk og forvaltning i norsk landbruk 1976-1999*. (Rapportserien nr. 22, november 2000). Oslo: Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, i samarbeid med Unipub forlag.

10.0 Figurliste

Figur 1: Medlemmer i Norges Bondelag 2016	3
Figur 2: Kontekstmodell – Medlemsutvikling i Norges Bondelag	7
Figur 3: Medlemmer i Norges Bondelag 1965-1969	20
Figur 4: Fylkesvis fordeling av hovedmedlemmer i Norges Bondelag 1965-1969	21
Figur 5: Fylkesvis fordeling av familiemedlemmer i Norges Bondelag 1965-1969	22
Figur 6: Medlemmer i Norges Bondelag 1970-1979	23
Figur 7: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1970-1974	23
Figur 8: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1975-1979	24
Figur 9: Medlemmer i Norges Bondelag 1980-1989	25
Figur 10: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1980-1984	26
Figur 11: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1985-1989	27
Figur 12: Medlemmer i Norges Bondelag 1990-1999	28
Figur 13: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1990-1994	28
Figur 14: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 1995-1999	29
Figur 15: Medlemmer i Norges Bondelag 2000-2009	30
Figur 16: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2000-2004	30
Figur 17: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2005-2009	31
Figur 18: Medlemmer i Norges Bondelag 2010-2016	32
Figur 19: Fylkesvis fordeling av medlemmer i Norges Bondelag 2010-2016	32
Figur 20: Medlemmer i Norges Bondelag 2008-2016 inndelt i medlemskategorier	33
Figur 21: Utvikling i medlemstall i Norges Bondelag fra 1965 til 2016	34
Figur 22: Antall jordbruksbedrifter i Norge 2000-2016	38
Figur 23: Personlige brukere inndelt i menn og kvinner 2000-2016	39
Figur 24: Upersonlige brukere inndelt i ansvarlig selskap og aksjeselskap, institusjoner ol. 2000-2016	39
Figur 25: Næringsinntekt fra jordbruket i prosent av bruttoinntekt 2002, 2004-2015	40
Figur 26: Antall jordbruksbedrifter i Norge 1959-2010	40
Figur 27: Antall bruk og omfanget av jordleie i Norge 1959-2010	41
Figur 28: Bruk etter eierforhold 1959-2010	41
Figur 29: Medlemmer i Norsk Bonde- og Småbrukarlag 1965-1987	44
Figur 30: Resultatet av folkeavstemningene i 1972 og 1994. Avstemningsresultatet i prosent av de avgitte stemmer	48
Figur 31: Sammenligning av medlemsvekst i Norges Bondelag og Norsk Bonde- og småbrukarlag i 1981, 1985 og 1987	58

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway